

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/०३/०९

७० मेगावाट क्षमताको मध्यमस्याङ्दी पूरा क्षमतामा

शान्ता कमली

मस्याङ्दी नदीमा पानीको बहाव बढेपछि मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् केन्द्र पूरा क्षमतामा चलेको छ । केही दिनयता प्रतिदिन औसत ७१ मेगावाटसम्म विद्युत् उत्पादन भइरहेको मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् केन्द्रका प्रमुख पशुपतिराज गौतमले बताए । यसअघि मध्य हिउँदमा खोलामा पानीको बहाव घटेपछि ७० मेगावाट क्षमताको यस केन्द्रबाट प्रतिदिन औसत २५ मेगावाटसम्म मात्र विद्युत् उत्पादन भएको थियो । 'मस्याङ्दी नदीमा पानीको मात्रा कम भएकाले मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् केन्द्रमा जडित ३५-३५ मेगावाट क्षमताका २ वटै टर्बाइन २४सै घन्टा चलन सकेका थिएनन्,' जलविद्युत् केन्द्रका प्रमुख गौतमले भने, 'लगातार परेको वर्षाका कारण मस्याङ्दी नदीमा मिसिने स-साना खहरे खोला तथा छहराहरूमा पानीको बहावमा वृद्धि भएपछि मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् केन्द्रको उत्पादनमा एक्कासि वृद्धि भएको हो ।' उनका अनुसार परियोजनाको बाँध क्षेत्रमा पानी बढी भएर चौबीसै घन्टा खोलामा फ्याँक्नुपरेको छ ।

रन अफ द रिभर प्रविधिको यो केन्द्रमा पानी कम हुँदा पानी सञ्चित गराउँदै उत्पादन लिनुपर्ने भए पनि वर्षा लागेकाले अहिले त्यसो गर्नुनपरेको गौतमले जानकारी दिए । उनका अनुसार जेठ २० अगाडि केन्द्रबाट औसत ६५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भएको थियो भने यो साताबाट निरन्तर रूपले विद्युत् उत्पादनमा वृद्धि हुँदै गएको छ ।

निर्माण सम्पन्नपश्चात् अहिलेसम्म परियोजनाबाट विद्युत् उत्पादन २५ मेगावाटभन्दा तल नघटेको परियोजनाले दाबी गरेको छ । वर्षायाममा पानीको बहाव प्रचुर मात्रामा भएपछि ७० मेगावाट क्षमताको जलविद्युत् केन्द्रबाट ७४ मेगावाटसम्म विद्युत् उत्पादन हुने गरेको केन्द्रले जनाएको छ । यसअघि मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् केन्द्रको विद्युत्गृहमा जडित २ वटै टर्बाइन र जलाशयमा समस्या देखिएको थियो । उक्त समयमा एक हप्तासम्म केन्द्रले विद्युत् उत्पादन बन्द गरी मर्मत-सम्भारसमेत गरेको थियो । मर्मतका क्रममा केन्द्रले इलेक्ट्रोमेकानिकलअन्तर्गत टर्बाइन, जेनेरेटरलगायतका सामग्रीको मर्मत गरेको केन्द्र प्रमुख गौतमले बताए ।

वर्षायाम सुरु भएसँगै लमजुङमा रहेको ७० मेगावाट क्षमताको मध्यमस्याङ्दी, ५० मेगावाटको माथिल्लो मस्याङ्दी-ए, ४ मेगावाटको खुदी, ५ मेगावाटको सिउरी, ४.४ मेगावाटको राँधी र २ मेगावाटको छ्याङ्दीबाट पूरा क्षमतामा विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/०३/०९

‘स्थानीय लगानीबाट जलविद्युत् सम्भव’

उपेन्द्र खनाल

प्रदेश नम्बर ४ का मुख्यमन्त्री पृथ्वी सुब्बा गुरुङले प्रदेश सरकारले स्थानीयको लगानीबाट जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न सकिने बताएका छन् । उनले प्रधानमन्त्री ओली र चीनका राष्ट्रपति सिजिङपिङबीच बुधबार बेइजिङमा भएको वार्ताले द्विपक्षीय साझेदारीका क्रममा जलविद्युत्को क्षेत्रमा गरिएको सझौताप्रति इंगित गर्दै जलविद्युत् स्वदेशी लगानीमा निर्माण गर्न सकिने बताएका हुन् । तनहुँको भानु नगरपालिका-२ स्थित भानु सामुदायिक भवनको बिहीबार उद्घाटन गर्दै मुख्यमन्त्री गुरुङले जलविद्युत्मा नेपाली जनताले लगानी गर्न चाहेको बताए । ‘घरघरमा बिजुली, जनजनमा सेयर’ भन्ने चुनावी एजेन्डा लिएर गएको स्मरण गर्दै मुख्यमन्त्री गुरुङले जनताको लगानीबाटै प्रदेश सरकारले जलविद्युत् निर्माण गर्न सक्ने हुँदा विदेशी लगानी आवश्यक नभएको बताए । उनले भने, ‘अमेरिका, चीन, भारतलाई सेयर दिएर घरघरमा बिजुली पुग्दैन, जनजनमा सेयर कसरी ल्याउने भनेर प्रदेश सरकार चिन्तामा छ ।’

प्रदेश नम्बर ४ जलविद्युत्को प्रचुर सम्भावना भएकाले निर्माणका लागि संघीय सरकार, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग सहमति गरेर स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरी जलविद्युत् निर्माणका लागि प्रदेश सरकारले पहल गरिरहेको उनले बताए ।

प्रदेशको विकासका लागि सबै पक्षसँग सहमति गनुपर्ने उल्लेख गर्दै गुरुङले प्रत्येक पालिकामा उद्योग ग्राम खोल्ने प्रदेश सरकारको योजना रहेको जानकारी दिए । त्यसका लागि ठाउँ पहिचान गर्न गाउँपालिका र नगरपालिकालाई आग्रह गरेको बताए । प्रदेशको मुख्य आम्दानी पर्यटन, जलविद्युत् र कृषिमा आधुनिकीकरण भएकाले पाँच वर्षभित्र नेपालकै समृद्ध प्रदेश बनाउनेतर्फ लाग्ने बताए ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०३/१०

त्रिशूली-गल्छी आयोजनामा चिनियाँ लगानी

सिद्धकाली पावर कम्पनी लिमिटेडले प्रवर्द्धन गर्न लागेको ७५ मेगावाट क्षमताको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजना चिनियाँ लगानीमा निर्माण हुने भएको छ ।

चीनको औपचारिक भ्रमणका क्रममा नेपालका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको उपस्थितिमा चिनियाँ लगानीकर्ताले ८७९ मेगावाट बराबरको नेपालको विभिन्न चार जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्नेसम्बन्धी गत बुधबार समझदारी तथा सम्झौता भएअनुसार नुवाकोट र धादिङमा निर्माण गर्न लागिएको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजना चिनियाँ लगानीमा आगामी अक्टोबरदेखि सुरु हुने भएको हो ।

त्रिशूली नदीस्थित नुवाकोटको तार्केश्वर गाउँपालिका-४ ढोडबेंसीमा बाँधस्थल र धादिङको गल्छी गाउँपालिका-१ हाँडीखोलाटारमा उत्पादन गृह हुनेगरी निर्माण गर्न लागिएको सो आयोजनाको यसअघि नै सिद्धकाली पावर कम्पनीले चिनियाँ लगानीकर्तासँग प्रारम्भिक सम्झौता गरिसकेको थियो । उक्त सम्झौताका आधारमा चिनियाँ कम्पनी दोडफाङ इलेक्ट्रिक कर्पोरेशनले परियोजना निर्माण सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर गरेको हो ।

उक्त आयोजनाका लागि इन्जिनियरिङ, खरिद निर्माण र वित्तीय व्यवस्थापन (इपिसि-एफ) ढाँचामा निर्माण गर्ने सम्बन्धी सम्झौता दोडफाङसँग गत चैत १४ गते हस्ताक्षर भएको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजनाका जनसम्पर्क अधिकृत राजु पण्डितले जानकारी दिए ।

‘आयोजना निर्माणको काम विसं २०७३ कात्तिक १७ मा विद्युत् उत्पादन अनुमति पत्र पाएलगत्तै शुरु गरे पनि वित्तीय व्यवस्थापनले रोकिएकाले अब त्यो पनि सहज भएपछि आगामी अक्टोबरदेखि काम शुरु हुने भएको छ’, उनले भने, ‘नुवाकोटमा बाँधस्थल र धादिङमा विद्युत् उत्पादन गृह हुने भएकाले दुवैतिर एकैसाथ काम अघि बढाउन लागिएको छ ।’

उक्त योजना सम्पन्न गर्न लाग्नेमध्ये १० अर्ब ८१ करोड चिनियाँ कम्पनीले लगानी गर्ने बुधबार भएको सम्झौतापत्रमा उल्लेख छ । आयोजनाको विद्युत् उत्पादन सुरु भएको एक वर्षभित्र आयोजनाको प्रवर्धक सिद्धकाली कम्पनीले लक्ष्मी बैंकसँगको सहकार्यमा चिनियाँ कम्पनीलाई चार प्रतिशत ब्याजसहित लगानी फिर्ता गर्ने सहमति छ ।

आयोजनाको कुल लागत रु १४ अर्ब ४० करोड लाग्ने प्रारम्भिक अध्ययनमा प्रक्षेपण गरिएको छ । ‘निजी क्षेत्रको लगानीमा निर्माण गर्न लागिएको आयोजना शतप्रतिशत सुरुङ मार्गमार्फत निर्माण गर्न लागिएको हो’, पण्डितले भने, ‘त्रिशूली नदीस्थित नुवाकोटको ढोडबेंसीस्थित बाँध स्थलदेखि धादिङको हाँडीखोलासम्म आठ हजार १ सय मिटर सुरुङ निर्माणको काम सुरु गर्ने पहिलो लक्ष्य छ ।

आयोजनाको काम सम्झौता भएलगत्तै सुरु गर्न लागिने पनि त्रिशूली नदीमा पानीको मात्रा बर्खायाममा उच्च भएकाले बहाव कम भएपछि अक्टोबरदेखि कामलाई तीव्रता दिन लागिएको हो ।

आयोजना निर्माणसम्बन्धी चीनमा भएको सम्झौतामा चीन भ्रमणमा रहेका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको उपस्थितिमा सिद्धकाली पावर कम्पनी लिमिटेडका तर्फबाट अध्यक्ष गुरुप्रसाद न्यौपाने र दोडफाडका प्रतिनिधिले हस्ताक्षर गरेका छन् । रासस

श्रोत: कारोबार, २०७५/०३/१०

विद्युत् विकासको वर्तमान

भोला शर्मा

भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीले यसअघि नेपाल आउँदा भनेका थिए— नेपालको विकासलाई हाई वे, आई वे र ट्रान्स वेबाट हिट गर्न सकिन्छ। वास्तवमा ती तीन कुरामध्ये ट्रान्स वेको अर्थ ट्रान्समिसन लाइन विस्तार गरेर भारतबाट बिजुली ल्याउनु भन्ने हो। सोबमोजिम हाल भारतबाट झन्डै ४ सय ६० मेगावाट विद्युत् आयात गरिएको छ। आयातित ऊर्जाबाट वर्तमानका लागि लोडसेडिङ्ग न्यूनीकरण भए पनि सधैंभरको आयातित ऊर्जाले मुलुकमा आर्थिक समृद्धि ल्याउन गाह्रै पर्छ। त्यसैले मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास र समृद्धिका लागि घरेलु विद्युत् विकास अपरिहार्य छ।

नेपाल सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको बजेट र ऊर्जा मन्त्रालयले जारी गरेको श्वेतपत्रमा वि.सं. २०७५-२०८५ लाई ऊर्जा दशकका रूपमा मनाउने गरी विद्युत् क्षेत्रका आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरिने प्रतिबद्धता व्यक्त भएको छ। सर्वसाधारण नागरिक, राष्ट्रसेवक कर्मचारी र नेपाली डायस्पोराको लगानीमा ३ हजार मेगावाटसम्मको आकर्षक जलविद्युत् आयोजना कार्यान्वयनमा ल्याइने भएको छ। त्यसैगरी निजी लगानीकर्ताहरूलाई प्रसारणलाइनको विकासमा सहभागी गराउन निर्माण र हस्तान्तरण नीतिमा आधारित रहेर आयोजनाको विकास गरिनेछ। प्रसारणलाइनबाट प्रभावित घरपरिवारलाई विद्युत् आयोजनामा लगानीको अवसर प्रदान गर्ने व्यवस्थाघोषित बजेटले गरेको छ। त्यसैगरी विद्युत् महसुल निर्धारण र पुनरावलोकन, विद्युत् खरिद सम्झौतालगायत समग्र विद्युत् क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापनका लागि विद्युत् नियमन आयोगको गठन गरिने प्रतिबद्धता जनाइएको छ। देशभर स्मार्ट मिटर प्रणाली लागू गरिनुका साथै वितरण प्रणालीलाई स्वचालित एवं आधुनिकीकरण गरी स्मार्ट ग्रिड प्रणालीका रूपमा विकास गरिने भएको छ। आर्थिक समृद्धिको प्रस्थान बिन्दु मानिएको यो नवनिर्मित बजेटले समग्र ऊर्जा क्षेत्रको विकासका लागि रु. ८३ अर्ब ८९ करोड ५२ लाख विनियोजन गरेको छ।

नेपालको ऊर्जा क्षेत्रका उदियमान र चम्किला नक्षत्र कुलमान घिसिड एउटा विवेकशील र नतिजापरक कार्यसम्पादनको अनुपम उदाहरण हुनुहुन्छ। प्रत्येक नेपालीको आँखाको नानी बनेका घिसिडलाई नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले कार्यकारी निर्देशकको भूमिकामा प्राप्त गरेपछि लोडसेडिङमा क्रमशः गिरावट आई अन्ततः निमित्यान्न भएको छ। वि.सं. २०७३ को लक्ष्मी पूजाको दिनदेखि काठमाडौँ उपत्यकाको लोडसेडिङ, २०७३ चैत १ गतेदेखि देशभरको ग्राहस्थ लोडशेडिङ्ग र २०७५ बैशाख ३१ देखि देश भरको औद्योगिक लोडसेडिङ अन्त्य भएपछि अब मुलुक पूर्ण रूपमा लोडसेडिङमुक्त भएको छ। प्रायः घाटामा गइरहने विद्युत् प्राधिकरण यस वर्ष गत आवको तुलनामा १ सय १७ प्रतिशतले खुद मुनाफा आर्जन गर्न सफल भएको छ। त्यसैले त कार्यकारी निर्देशकज्यूले यस वर्ष सर्वोत्कृष्ट इन्जिनियर र सर्वोत्कृष्ट सिइओको पुरस्कार पनि प्राप्त गर्नुभएको छ। ऊर्जाशील कार्यकारी निर्देशकको विश्लेषणात्मक अनि कामयावी क्रियाकलापले मुलुकका विविध क्षेत्रका नेतृत्व र प्रतिभाहरूलाई एक किसिमले जुरूक-जुरूक बनाएको छ। असमभाव्य क्रियाकलापहरूको माझमा सम्भावनाको बीजारोपण गरेको छ। सफलता दृढ इच्छाशक्ति, अनवरत प्रयास, सकारात्मक दृष्टिकोणमा निर्भर हुने सन्देश प्राप्त भएको छ। सारमा भन्नुपर्दा नेपालको ऊर्जा क्षेत्र गतिशील नेतृत्व र ऊर्जाशील कर्मचारीहरूको सामर्थ्यबाट समृद्धिको दिशामा गतिमान भएको छ।

हालै प्रकाशित आर्थिक सर्वेक्षण २०७४/७५ अनुसार चालु आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा विद्युत् उत्पादन ७.४

प्रतिशतले बढेर १०४४.६ मेगावाट पुगेको छ । ८३ हजार मेगावाटको सम्भाव्य क्षमता भनिएको नेपालमा बल्ल १ सय ७ वर्षपछि विद्युत् उत्पादनले १ सय मेगावाट नाघेको छ । त्यसैगरी विद्युत् सेवा उपभोग गर्ने ग्राहकको संख्या ३५ लाख ९२ हजार पुगेको छ । यस आर्थिक वर्षमा निजी प्रवर्द्धकबाट ३९.५ मेगावाट र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणबाट ३२.६ मेगावाट गरी जम्मा ७२.१ मेगावाट जलविद्युत् थप उत्पादन भई राष्ट्रिय ग्रिडमा जोडिएको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र यसका सहायक कम्पनीहरूबाट कुल ७ सय १० मेगावाट क्षमताका पाँचवटा जलविद्युत् आयोजना निर्माणको विभिन्न चरणमा रहेका छन् । उक्त पाँच आयोजनाहरूमा कुलेखानी तेस्रो (१४ मेगावाट), माथिल्लो तामाकोसी (४ सय ५६ मेगावाट), माथिल्लो त्रिशूली-३ 'ए' (६० मेगावाट), राहुघाट (४० मेगावाट) र तनहुँ हाइड्रो (१ सय ४० मेगावाट) रहेका छन्, जसमध्ये कुलेखानी तेस्रो र माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजना आ.व. २०७५/७६ मा नै सम्पन्न हुनेछन् । बर्सेनि बढ्दो विद्युत् मागसँगसँगै मुलुकको आयातित ऊर्जालाई यी दुई आयोजनाले विस्थापित गर्ने अपेक्षा यत्रतत्र सर्वत्र गरिएको छ । तत्पश्चात् मुलुकबाट ऊर्जा निर्यात गर्न सकिने दर्बिलो आधारशिला तयार हुनेछ । सर्वेक्षणअनुसार हाल कुल ऊर्जा खपत अनुपात परम्परागत ऊर्जाबाट ६८.९ प्रतिशत, व्यापारिक ऊर्जाबाट २७.९ प्रतिशत र नवीकरणीय ऊर्जाबाट ५.९ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी यस आर्थिक वर्षमा विद्युत् चुहावट समग्रमा २.७ प्रतिशतले घटेको छ । यति हुँदाहुँदै पनि हालसम्मको हाम्रो विद्युत् उत्पादन जडित क्षमता झन्डै १ हजार ४४ मेगावाट रहेको छ । यो जलस्रोतका दृष्टिले कुल सम्भाव्य क्षमताको १.२५ प्रतिशत मात्र हो । साथै ११ नगरपालिका र १ सय ३ गाउँपालिकामा आजसम्म पनि राष्ट्रिय प्रसारणमार्फत विद्युत्को पहुँच पुराउन सकिएको छैन । २५ प्रतिशत जनता अझै विद्युत्को ओझेलमा परेका छन् ।

विद्युत् एउटा त्यस्तो संवेदनशील सेवा हो, जसलाई समग्र विकासको पूर्वसर्त मानिन्छ । भान्सा प्रशासनदेखि विश्व प्रशासनसम्म हरक्षेत्रमा ऊर्जाको सम्भावना र उपयोग बढेर गएको छ । प्रकाश शक्ति, ताप शक्ति, चिस्यान शक्ति, चुम्बकीय शक्ति, उपकरण र प्रविधि सञ्चालन शक्तिलगायतका शक्तिहरू यसै सेवामार्फत प्राप्त गर्न सकिन्छ । सरकारसँग भएको सार्वजनिकता र वैधानिकता अनि निजी क्षेत्रसँग भएको प्रविधि र व्यावसायिकताको उचित संयोजन र सहकार्यबाट विद्युत् विकास सम्भव छ । विगतका सदन, सरकार र सम्झौताहरूको अकर्मण्यताले गर्दा विद्युत् उत्पादन र वितरणमा अभूतपूर्व अभावको लामो श्रृंखलासँगै ऊर्जा सङ्कटको असाधारण परिस्थिति ब्यहोर्नुपर्यो । अहिले पनि नेपाल पेट्रोलियम इन्धनमा अत्यधिक परनिर्भर छ । यहाँ भारतीय नाकाबन्दीले आक्रान्त बनाउँदा सर्वसाधारणको साँझ-बिहान चुल्हो बल्न पनि हम्म-हम्मै पर्यो । त्यसको भरपर्दो विकल्प जलविद्युत् र सौर्यऊर्जा नै हो, तर त्यो हामी अझै बुझ्न सकिरहेका छैनौं । सौर्य ऊर्जाका लागि प्रशस्त पुँजी आवश्यक पर्छ । सर्वसाधारणका लागि त यो आकाशको फलजस्तै हुन्छ । मुलुकमा प्रशस्त जल उपहार छ, त्यो यसै खेर गइरहेको छ । पानी पेट्रोलियमझैँ किन्न पर्दैन । त्यसलाई ऊर्जा शक्तिमा बदल्न सके मुलुक यसैबाट कायापलट हुन सक्छ । साथै विद्युत् निर्यातबाट प्रशस्त ह्वाइट डलर आर्जन गरी शोधनान्तर स्थिति पनि सुदृढ गर्न सकिन्छ । जलविद्युत् निर्यातबाटै नेपाल दुई ढुंगाबीचको तरुल होइन, डाइनामाइट बन्न सक्छ । त्यो सम्बद्ध पक्षले बुझ्नै पर्ने हुन्छ । भोटको राजनीति सत्ताको मोह, कमिसनको चक्कर, द्वन्द्व, बन्द र हडतालजस्ता अवाञ्छित क्रियाकलापले विद्युत् क्षेत्र लामो समयसम्म नतमस्तक बन्न पुग्यो, तर अब त्यस्ता गतिविधि दोहोरिनु हुँदैन । विगतमा भन्ने गरिएको राजनीतिक अस्थिरता विद्युत् विकासको बाधक हो भन्ने कुरा पनि अब समाप्त भएको छ । सारभूत रूपमा मुलुकको आर्थिक समृद्धिको प्रमुख आधारशिला जलविद्युत् नै भएकाले अब सरकारको अर्जुनदृष्टि यसै क्षेत्रमा केन्द्रित रहनु आवश्यक छ । सरकारले लिएको समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको लक्ष्य पनि यसमार्फत हासिल हुने अपेक्षा गरिन्छ ।

श्रोत: १२खरी इट्कम्, २०७५/०३/१०

त्रिशूली-गल्छी आयोजनामा चिनियाँ लगानी

सिद्धकाली पावर कम्पनी लिमिटेडले प्रवर्द्धन गर्न लागेको ७५ मेगावाट क्षमताको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजना चिनियाँ लगानीमा निर्माण हुने भएको छ ।

चीनको औपचारिक भ्रमणका क्रममा नेपालका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको उपस्थितिमा चिनियाँ लगानीकर्ताले ८७९ मेगावाट बराबरको नेपालको विभिन्न चार जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्ने सम्बन्धी गत बुधबार समझदारी तथा सम्झौता भएअनुसार नुवाकोट र धादिङमा निर्माण गर्न लागिएको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजना चिनियाँ लगानीमा आगामी अक्टुबर देखि शुरु हुने भएको हो । त्रिशूली नदीस्थित नुवाकोटको तार्केश्वर गाउँपालिका-४ ढोडबेंसीमा बाँधस्थल र धादिङको गल्छी गाउँपालिका-१ हाँडीखोलाटारमा उत्पादन गृह हुनेगरी निर्माण गर्न लागिएको सो आयोजनाको यसअघि नै सिद्धकाली पावर कम्पनीले चिनियाँ लगानीकर्तासँग प्रारम्भिक सम्झौता गरिसकेको थियो । उक्त सम्झौताको आधारमा चिनियाँ कम्पनी दोडफाङ इलेक्ट्रिक कर्पोरेशनले परियोजना निर्माण सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर गरेको हो ।

उक्त आयोजनाका लागि इन्जिनियरिङ, खरिद निर्माण र वित्तीय व्यवस्थापन ९इपिसि-एफ० ढाँचामा निर्माण गर्ने सम्बन्धी सम्झौता दोडफाङसँग गत चैत १४ गते हस्ताक्षर भएको त्रिशूली-गल्छी जलविद्युत् आयोजनाका जनसम्पर्क अधिकृत राजु पण्डितले जानकारी दिए ।

“आयोजना निर्माणको काम विसं २०७३ कात्तिक १७ मा विद्युत् उत्पादन अनुमति पत्र पाएलगत्तै शुरु गरे पनि वित्तीय व्यवस्थापनले रोकिएकाले अब त्यो पनि सहज भएपछि आगामी अक्टुबरदेखि काम शुरु हुने भएको छ,” पण्डितले भने, “नुवाकोटमा बाँधस्थल र धादिङमा विद्युत् उत्पादन गृह हुने भएकाले दुबैतिर एकैसाथ काम अघि बढाउन लागिएको छ ।”

उनका अनुसार उक्त आयोजना सम्पन्न गर्न लाग्नेमध्ये रु १० अर्ब ८९ करोड चिनियाँ कम्पनीले लगानी गर्ने बुधबार भएको सम्झौता पत्रमा उल्लेख छ । आयोजनाको विद्युत् उत्पादन शुरु भएको एक वर्षभित्र आयोजनाको प्रवर्द्धक सिद्धकाली कम्पनीले लक्ष्मी बैंकसँगको सहकार्यमा चिनियाँ कम्पनीलाई चार प्रतिशत ब्याजसहित लगानी फिर्ता गर्ने सहमति छ ।

आयोजनाको कूल लागत रु १४ अर्ब ४० करोड लाग्ने प्रारम्भिक अध्ययनमा प्रक्षेपण गरिएको छ । “निजी क्षेत्रको लगानीमा निर्माण गर्न लागिएको आयोजना शतप्रतिशत सुरुङ मार्गमार्फत निर्माण गर्न लागिएको हो ।” पण्डितले भने, “त्रिशूली नदीस्थित नुवाकोटको ढोडबेंसीस्थित बाँध स्थलदेखि धादिङको हाँडीखोलासम्म आठ हजार १०० मिटर सुरुङ निर्माणको काम शुरु गर्ने पहिलो लक्ष्य छ ।

उनका अनुसार आयोजनाको काम सम्झौता भएलगत्तै शुरु गर्न लागि पनि त्रिशूली नदीमा पानीको मात्रा बर्खायाममा उच्च भएकाले बहाव कम भएपछि अक्टुबरदेखि कामलाई तीव्रता दिन लागिएको हो ।

आयोजना निर्माण सम्बन्धी चीनमा भएको सम्झौतामा चीन भ्रमणमा रहेका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा

ओलीको उपस्थितिमा सिद्धकाली पावर कम्पनी लिमिटेडका तर्फबाट अध्यक्ष गुरुप्रसाद न्यौपाने र दोडफाडका प्रतिनिधिले हस्ताक्षर गरेका हुन् ।

—रामहरि न्यौपाने (रासस)

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१५/०३/११

४ वर्षपछि पूरा हुँदै ढल्केबर सबस्टेसन, असारभित्रै चार्ज हुने

चिनियाँ कम्पनीसँगको विवादपछि ठेक्का तोडेर पुनः काम सुरु गरिएको २२० केभी ढल्केबर सबस्टेसन यही असारभित्र चार्ज हुने भएको छ । अहिले सबस्टेसन निर्माण अन्तिम चरणमा छ । निर्माण सकिँदै गएको आगामी असार ३१ गते चार्ज गर्ने लक्ष्य रहेको आयोजना प्रमुख राधेशरण महतोले बताए । ‘अहिले सबस्टेसन परीक्षण सुरु भएको छ,’ उनले सोमबार ऊर्जा खबरसँग भने, ‘बीचमा प्राविधिक समस्या आए चार्ज गर्ने समय एक साता ढिलो हुन सक्छ ।’ आयोजनाको तालिका अनुसार चार्ज हुँदा ४ वर्ष १ महिना २ दिनमा सबस्टेसनको निर्माण पूरा हुनेछ । अहिले भारतीय ठेकेदार टेलमस इलेक्ट्रोनिक्सले धमाधम सबस्टेसन परीक्षण गरिरहेको छ । लगत्तै उपकरण उत्पादनकर्ता चिनियाँ कम्पनीले पनि परीक्षण सुरु गर्नेछ । सबस्टेसन निर्माण गर्न २०७१ जेठ २९ गते चीनको सेन्ट्रल चाइना पावर ग्रिड (सिसिपिजी) कम्पनीसँग ठेक्का सम्झौता भएको थियो । करिब ८५ प्रतिशत निर्माण पूरा भएपछि अनेक बहानामा चिनियाँ कम्पनीले काम रोक्दै आएको थियो । निर्माण अवधि प्रभावित हुने भएपछि प्राधिकरणले २०७४ असोज ६ गते चिनियाँसँग सम्झौता रद्द गरी बाँकी काम भारतीय कम्पनीलाई दिएको थियो । टेलमसले करिब ६ महिनामा सबस्टेसनको बाँकी काम पूरा गर्न लागेको छ । सबस्टेसन सञ्चालनपछि अहिले १३२ केभीमा चार्ज भइरहेको ४ सय केभी ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन २२० केभीमा चार्ज हुनेछ । ढल्केबरमा ४ सय केभीको सबस्टेसन निर्माणपछि मात्र अन्तरदेशीय लाइन ४ सय केभीमा चार्ज हुने आधार तयार हुन्छ । सबस्टेसन चार्जपछि अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन हुँदै भारतबाट बढीमा २ सय ८० मेगावाटसम्म विद्युत आयात गर्न सकिनेछ । यसअघि अधिक माग हुँदा यहाँबाट नेपाल विद्युत प्राधिकरणले १ सय ४५ मेगावाटसम्म विद्युत आयात गरेको थियो ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०३/११

कालीगण्डकी कोरिडोर प्रसारण लाइन : प्रभावितलाई साढे ३ करोड मुआब्जा

वितरण

रोशन तिवारी

कालीगण्डकी कोरिडोर प्रसारण लाइनका प्रभावित बासिन्दालाई मुआब्जा वितरण गरिएको छ । ७ करोड ८६ लाख रुपैयाँ मुआब्जा वितरण गर्नुपर्नेमा हालसम्म ३ करोड ६० लाख रुपैयाँ वितरण गरिसकिएको छ ।

पर्वतको कुश्मा नगरपालिका २ खुर्कोटमा र म्याग्दीको दानामा स्टेशन तथा १ सय ४४ ठाउँका टावर निर्माण गर्दा लिइएको जग्गाका धनीलाई निर्धारण गरिएको जग्गाको मूल्यअनुसारको मुआब्जा वितरण गरिएको हो । आयोजना प्रमुख चन्द्रकुमार घोषका अनुसार पर्वतका ५७ जनालाई १ करोड र म्याग्दीका ४२ जनालाई २ करोड ६० लाख रुपैयाँ मुआब्जाबापतको रकम हस्तान्तरण गरिएको हो ।

थप ७६ घरधूरीलाई ३ करोड २३ लाख रुपैयाँ मुआब्जा वितरण गर्न बाँकी रहेको घोषले बताए । उनका अनुसार आयोजनाले ९३ रोपनी जग्गा अधिग्रहण गर्नेछ । 'जग्गाधनी सम्पर्कमा नआउँदा सबै रकम एकै पटक बुझाउन समस्या भयो,' घोषले भने, 'पर्वत र म्याग्दी जिल्ला प्रशासनबाट मुआब्जा वितरणको काम भइरहेको छ । वनको समस्याका कारण पनि काम गर्न अघ्ट्यारो भइरहेको छ ।'

धवलागिरि अञ्चलका जिल्लाका ठूला तथा साना नदी र खोलामा निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोड्न यो आयोजना निर्माण गर्न लागिएको हो । उक्त प्रसारण लाइनअन्तर्गत हाल ९ ओटा जलविद्युत् आयोजना निर्माणको चरणमा छन् । प्रसारण लाइन र सबस्टेशनसँगै जलविद्युत् आयोजना निर्माणले तीव्रता पाएको छ ।

आयोजनाले म्याग्दीको दानादेखि पर्वतको खुर्कोट सबस्टेशनमा जोड्छ । त्यस्तै खुर्कोट सबस्टेशनबाट पर्वत, बागलुङ, स्याङ्जा, पाल्पा, रूपन्देही र नवलपरासी हुँदै बुटवल सबस्टेशनमा जोडिएर राष्ट्रिय प्रसारणमा पुर्याइने निर्माण कम्पनी टाटा प्रोजेक्टका प्रतिनिधि अर्जुन गुरुडले बताए । दाना-खुर्कोट सबस्टेशनको दूरी ३९ किलोमिटर र खुर्कोट-बुटवलको दूरी ८८ किमी छ ।

सन् २०१६ मे ३० मा निर्माणको काम थालिएको आयोजना सन् २०१८ नोभेम्बरको अन्तमा निर्माण सक्नुपर्ने लक्ष्य छ । भूकम्प र नाकाबन्दीको असर र अन्य प्राविधिक कठिनाइका बावजुद काम धमाधम भइरहे पनि तोकिएको मितिमा आयोजनाको काम सकिने देखिएको छैन । हालसम्म ४० प्रतिशत मात्रै काम सकिएको आयोजनाका प्राविधिक सहायक प्रबन्धक लक्ष्मण फुयाँलले जानकारी दिए । टाटा प्रोजेक्ट्स र चिण्ट इलेक्ट्रिक जेभीले २ अर्ब ९० करोडमा आयोजना सम्पन्न गर्ने ठेक्का सम्झौता छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/११

ऊर्जामा चीनसँग सचिवस्तरीय संयन्त्र

चीनसँग ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्यका लागि भारतसँग जस्तै सचिवस्तरीय संयन्त्र बन्ने भएको छ । प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको चीन भ्रमणका क्रममा बिहीबार ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो ।

‘समझदारीअनुसार अब चाँडै नै संयन्त्र बन्छ,’ ऊर्जा मन्त्रालयका प्रवक्ता दिनेशकुमार घिमिरेले भने, ‘सुरुमा सचिवस्तरीय संयन्त्र बन्छ र आवश्यकताअनुसार अन्य समितिहरू थपिँदै जान्छन् ।’

नेपाल र चीनबीच ऊर्जा क्षेत्रको सहकार्य, लगानी र विभिन्न विषयमा छलफलका लागि यस्तो संयन्त्र निर्माण हुन लागेको हो । प्रधानमन्त्री ओलीको भ्रमणका क्रममा नेपालमा ९ सय मेगावाटका विद्युत् उत्पादनका लागि विभिन्न चिनियाँ कम्पनीसँगसमेत सम्झौता भएको थियो । ६ सय मेगावाटको माथिल्लो मस्याङ्दी, २१६४ मेगावाटको कालीगण्डकी गर्ज, ४०.२७ मेगावाटको सिउरी न्यादी जलविद्युत् आयोजना, ७५ मेगावाटको त्रिशूली-गल्छी आयोजनामा चिनियाँ लगानी भित्रिने गरी सम्झौता भएको हो ।

नेपालको भारतसँग ऊर्जा सचिवस्तरीय, सहसचिवस्तरीयसहित अन्य विभिन्न विषयमा छलफलका लागि सचिव र सहचिव, प्राविधिकस्तरीय संयन्त्रहरू छन् । यीमध्ये कतिपय संयन्त्रहरू निष्क्रिय रहे पनि केहीले नियमित छलफलबाट आपसी मुद्दाको सम्बोधन गरेका छन् । चीनसँगको संयन्त्रमा छलफलपछि चिनियाँ लगानी भित्र्याउने वातावरण तयार पार्न, ऊर्जा क्षेत्रका आपसी मुद्दा सम्बोधन गर्न सहज हुने ऊर्जाका अधिकारीहरू बताउँछन् ।

चीनसँगको ऊर्जासचिवस्तरीय संयन्त्रले चीनसँग जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण, लगानी भित्र्याउनेजस्ता विभिन्न विषयमा नियमित छलफलका लागि बाटो खुल्नेछ । नेपाल र चीनले परराष्ट्र मन्त्रालयस्तरीय संयन्त्र बनाउने विषयमा पनि सहमतिमा हस्ताक्षर भएको छ । जलविद्युत्मा बढ्दो चिनियाँ लगानी, चिनियाँ ठेकेदारको आयोजनाहरूमा संलग्नता र दुई देशबीच ऊर्जा सहकार्य गर्ने सहमति भएपछि यस्तो संयन्त्रको आवश्यकता महसुस भएको हो ।

ऊर्जासम्बन्धी संयन्त्र निर्माणका लागि ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुन र चिनियाँ ऊर्जा प्रशासनका प्रशासक नुर बाइकेलीबीच सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको हो ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०३/११

जलविद्युत्मा सक्षम बन्दै नेपाली परामर्शदाता

भीम गौतम

२०६९ मंसिरमा १२ सय मेगावाटको बूढीगण्डकी जलाशययुक्त आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) सहित डिजाइनका लागि सम्झौता भएकोमा दुई वर्षअघि मात्र पूरा भयो । ३० महिनाभित्र डीपीआर पूरा गर्नेगरी परामर्शदाता कम्पनी ड्याकबेल कम्पनी फ्रान्सले ठेक्का पाएको थियो । २०६९ मंसिरमा १२ सय मेगावाटको बूढीगण्डकी जलाशययुक्त आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) सहित डिजाइनका लागि सम्झौता भएकोमा दुई वर्षअघि मात्र पूरा भयो । ३० महिनाभित्र डीपीआर पूरा गर्नेगरी परामर्शदाता कम्पनी ड्याकबेल कम्पनी फ्रान्सले ठेक्का पाएको थियो । आयोजना अघि बढाउनका लागि त्यतिबेला गठन भएको बूढीगण्डकी जलविद्युत् विकास समितिका तत्कालीन कार्यकारी निर्देशक डा. लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाका अनुसार आयोजना डीपीआरका लागि करिब १ अर्ब रुपैयाँ खर्च भएको थियो । ऊर्जा मन्त्रालयले तत्कालीन नलगाढ विकास समितिमार्फत र हाल उत्पादन कम्पनीमार्फत अघि बढाउन लागिएको ४१० मेगावाटको नलगाढ जलाशययुक्त आयोजनाको हाल डीपीआरको कार्य भइरहेको छ ।

मे २०१६ मा सुरुमा २० महिनाभित्र पूरा गर्ने लक्ष्य राखिएपनि मे २०१९ भित्र सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको डीपीआरका लागि मात्र १ अर्ब ११ करोड खर्च लाग्ने अनुमान गरिएको नलगाढका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नरेन्द्रसिंह भण्डारी बताउँछन् । विदेशी परामर्शदाता कम्पनी स्मेक अन्तर्राष्ट्रिय प्राइभेट कम्पनी लगायतको ज्वाइन्ट भेन्चरमा आयोजनाको डीपीआर भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । बूढीगण्डकी र नलगाढमात्र होइन, अधिकांश ठूला जलविद्युत् आयोजनाहरूको डीपीआर गर्नका लागि विदेशी परामर्शदाता कम्पनीकै भर पर्नुपर्ने अवस्था थियो । तर, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले सहायक कम्पनीको रूपमा इन्जिनियरिङ परामर्शदाता कम्पनी स्थापना गरेपछि यो अवस्थाको अन्त्य भएको छ । स्थापना भएको छोटो अवधिमा कम्पनीले १ हजार ८ सय ७१ मेगावाट चार ठूला आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत डिजाइन प्रतिवेदन अघि बढाएको छ । “चार जलविद्युत् आयोजनाहरूको सम्भाव्यता र विस्तृत अध्ययनको काम अघि बढाइसकेका छन्,” कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत हितेन्द्रदेव शाक्य भन्छन्, “केही आयोजनाहरू अघि बढाउनका लागि प्रक्रिया अघि बढाएका छन् ।” उनको भनाइमा ठूला आयोजनाहरूको विस्तृत अध्ययनका लागि विदेशी परामर्शदाता कम्पनीको भर पर्नुपर्ने र यसका लागि धेरै खर्च गर्नुपर्ने अवस्थाको अन्त्य भएको छ ।

कम्पनीका अनुसार चार आयोजनाहरूको सम्भाव्यता र विस्तृत अध्ययनको लागि डेढ अर्बबराबर बजेट छ, जुन विदेशी परामर्शदाता कम्पनीभन्दा चार गुणा कम हो । कम्पनीले ४ सय २६ मेगावाटको फूकोट कर्णाली, ६ सय ८८ मेगावाटको बेतन कर्णाली, ४ सय ५० मेगावाटको किमाथांका अरुण र ३ सय ७ मेगावाटको जगदुल्ला आयोजनाको सम्भाव्यता र विस्तृत डिजाइनको कार्य गरिरहेको छ । १ हजार ८ सय ७१ मेगावाट बराबरका आयोजनासँगै कम्पनीले अपर तामाकोशी लिमिटेड कम्पनीले अघि बढाउन लागेको रोल्वालिङ परियोजनाको विस्तृत अध्ययन पनि अघि बढाउन लागेको छ । कम्पनीका अनुसार अक्टोबर २०१७ मा जिम्मा पाएको कम्पनीले १८ महिनाभित्र, डिसेम्बर २०१७ मा वेतन कर्णालीको जिम्मा पाएकोमा १८ महिना तथा डिसेम्बर २०१७ मा ठेक्का पाएको किमाथांका अरुणको २२ महिनाभित्र र सोही मितिमा जिम्मा पाएको जगदुल्ला जलाशययुक्त आयोजनाको २२ महिनाभित्र सम्भाव्यता तथा विस्तृत अध्ययन पूरा गर्ने लक्ष्य छ ।

परामर्शदाता कम्पनीले ठूला आयोजनाहरूको विस्तृत अध्ययन गर्न नसकिने आरोप भने जलविद्युत् विज्ञहरूले लगाउँदै आएका छन् । तर, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शाक्य पहिला परामर्शदाता कम्पनीदेखि विज्ञसम्म विदेशी रहने गरेकोमा कम्पनीले विदेशी परामर्शदाता र विज्ञहरूसँग राय लिएर भरपर्दो र विश्वासिलो अध्ययन अघि बढाएको बताउँछन् । “डिजाइनको रायसल्लाहका लागि चीनको पावर चाइना गुयाङ तथा अष्ट्रेलियन इन्जिनियर सोलाडिरिटी फर नेपालसँग सम्झौता गरेर त्यहाँका विज्ञसँग राय सुझाव लिएर अघि बढेका छौं,” उनले भने, “आवश्यकताको आधारमा विदेशी विज्ञहरू बोलाएर पनि काम अघि बढाइरहेका छौं ।” विदेशी कम्पनी र लाखौं खर्चनुपर्ने विदेशी विज्ञको कारणले नेपालमा डीपीआर महँगो परेको र यसको कारणले जलविद्युत् आयोजनाको लागतसमेत महँगो बन्दै गइरहेको बेला स्वदेशी परामर्शदाता कम्पनी ठूला आयोजनाको अध्ययनमा सक्रिय हुनुलाई जलविद्युत् क्षेत्रमा सकारात्मक रूपमा लिइएको छ ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/०३/११

माथिल्लो छन्दीमा लगानी सम्झौता, कुल लागत ७४ करोड

छ्याइदी हाइड्रो पावर लिमिटेडले निर्माण गर्न लागेको ४ मेगावाटको माथिल्लो छन्दी मा लगानी सम्झौता भएको छ । बैंक अफ काठमाण्डूको अगुवाइमा कुमारी बैंकसमेतले उक्त जलविद्युत्मा लगानी गर्ने सहमति भएको हो । काठमाडौंमा सोमबार आयोजित कार्यक्रममा छ्याइदी हाइड्रोपावरका अध्यक्ष क्याप्टेन रामेश्वर थापाको उपस्थितिमा हस्ताक्षर भएको हो ।

माथिल्लो छन्दीमा दुई बैंकले ५५ करोड ५० लाख रुपैयाँ ऋण लगानी गर्दै छन् । आयोजनको वित्तीय व्यवस्थापनसम्बन्धी सम्झौतामा कम्पनीका प्रबन्ध सञ्चालक एलबी थापा र बैंक अफ काठमाण्डूका कर्पोरेट प्रमुख पुष्पराज भण्डारीले हस्ताक्षर गरेका थिए ।

लमजुङको दोर्दी गाउँपालिका पर्ने उक्त आयोजनामा ७५ प्रतिशत ऋण तथा २५ प्रतिशत स्वदेशी पुँजी परिचालन हुनेछ । आयोजनाको कुल लागत ७४ करोड रुपैयाँ अनुमान गरिएको छ । यो जलविद्युत् आयोजनामा बीओकेले ६० प्रतिशत (३३ करोड ३० लाख रुपैयाँ) र कुमारीले ४० प्रतिशत (२२ करोड २० लाख रुपैयाँ) ऋण लगानी गर्ने भएका छन् । छ्याइदीले हाल लमजुङमा दुई मेगावाटको छन्दी खोला साना जलविद्युत् आयोजना सञ्चालन गरिरहेको छ । सोही स्थानमा थप चार मेगावाटको आयोजना बनाउन थालिएको हो । यो आयोजना सम्पन्न भएपछि छ्याइदी ६ मेगावाटको हुनेछ । यस अघि २७ करोड रुपैयाँ ऋण लिएर छन्दीमा लगानी गरीएको थियो ।

२७ करोड ऋणमध्ये दुई करोड ३४ लाख तिरिसकेको छ । एउटै प्रवद्धकले लिएको ऋण र एउटै आयोजनामा लगानी गर्न लागेकाले थप ऋणका रूपमा सहमति भएको उल्लेख छ । दुई मेगावाटको छन्दी खोला जलविद्युत् गत २०७२ चैत १३ देखि नै सञ्चालनमा छ ।

यो आयोजना १८ महिनाभित्रै पूरा गरेर सञ्चालनमा ल्याइएको थियो । अब बन्ने चार मेगावाटको माथिल्लो छन्दी पनि २०७५ कात्तिकबाट निर्माण सुरु गर्ने र २०७७ साउनभित्र (करिब २० महिनामा) विद्युत् उत्पादन गरिसक्ने प्रबन्ध सञ्चालक थापाले बताए ।

यो आयोजना साबिकको छन्दी खोलाको विद्युत् जोडिएको ३३ केभी प्रसारण लाइनमा जोडिनेछ । यसलाई उदीपुर सबस्टेसनमार्फत राष्ट्रिय प्रसारणमा जोडिने उल्लेख छ । यो आयोजनाले विद्युत् प्राधिकरणसँग २२ असार २०७४ मै विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) गरिसकेको छ ।

आयोजनाले हिउँदमा ३० प्रतिशत र वर्षातमा ७० प्रतिशत बिजुली उत्पादन गर्नेछ । आयोजनाले प्राधिकरणसँग वर्षात्सहितको ६ महिना प्रतियुनिट चार रुपैयाँ ८० पैसा र हिउँदको ६ महिनाको प्रतियुनिट आठ रुपैयाँ ४० पैसाको दरमा पीपीए भइसकेको छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०३/१२

जलस्रोत अनुसन्धानमा युवा आकर्षण

हरिबहादुर थापा

समृद्ध मुलुकका लागि युवा जनशक्तिको ठूलो खाँचो रहेको छ । मुलुकमा रहेका युवालाई स्वदेशमै उपभोग गर्ने मात्र होइन, विभिन्न निहु र बाध्यतामा बिदेसिएका नेपाली युवालाई मुलुकमा आकर्षण गर्न सके मात्र समृद्ध मुलुकको यात्रा सहज हुन सक्छ । यसका लागि राज्यले यसका प्राथमिक क्षेत्र किटान गरी ती क्षेत्रमा युवामैत्री गतिविधि तथा कार्यक्रमको विन्यास एवं कार्यान्वयन गरिनु सान्दर्भिक हुन जान्छ । मुलुकको आर्थिक विकासको एक प्रमुख आधार मानिएको मानिएको जलस्रोत तथा जलविद्युत्मा युवा आकर्षण बढाउन सकिने सम्भावना रहेको छ ।

अहिलेजस्तो जलस्रोतलाई जलविद्युत्को आँखाबाट मात्र हेरिनु भनेको यसको दुरुपयोग र दीर्घकालीन रूपमा अनुत्पादक पनि हो । जलस्रोत व्यवस्थापन तथा विकासलाई देशको समग्र पूर्वाधार विकाससँग आबद्ध गरिनु जरूरी छ । हाम्रो जलस्रोत विकासको सम्भावनालाई हामीले नजरअन्दाज गर्नुहुँदैन र मुलुकको आर्थिक समुन्नति एवं दिगो र फराकिलो विकासका लागि कृषि, पर्यटन र जलस्रोत विकास पूर्वसर्त हुनु भन्ने कुरामा समेत विमति नहोला । सम्भावनालाई यथार्थमा लैजानका लागि सबभन्दा पहिला यससम्बन्धी भ्रमलाई चिर्दै तथ्यांकको विश्लेषण, मार्गदर्शन, कार्यनीति र गन्तव्य स्पष्ट हुनु जरूरी छ । नेपालको समग्र पूर्वाधार विकास खानेपानी, सिँचाई, जलविद्युत्, बाढी व्यवस्थापनजस्ता जलस्रोत विकास आयोजनामा आधारित भएको कुरामा विवाद छैन । तसर्थ, पूर्वाधार विकासमा जलस्रोत व्यवस्थापन विकास पूर्वसर्तका रूपमा आएको छ । जलस्रोत तथा जलविद्युत् विकासमा युवाको आकर्षण बढाई ठूलो मात्रामा रोजगारी सिर्जना गर्न सकिन्छ । सोका लागि समेत राज्यले जलस्रोतलाई जलविद्युत्को आँखाबाट मात्र हेर्ने दृष्टिकोणमा तुरुन्त परिवर्तन गरी यसको बहुआयामिक र बहुसरोकारवाला पक्षलाई ध्यान दिई जलस्रोत व्यवस्थापन गर्न सकेमा युवा आकर्षण तथा रोजगारी प्रवर्द्धनमा सकारात्मक प्रभाव पर्न जान्छ ।

जलस्रोत विकास आफैमा बहुआयामिक क्षेत्र भएकाले सोहीअनुसार यसको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय क्षमता विकास गरिनुपर्छ नकि प्रशासनिक अल्झन र परम्परागत कर्मचारीतन्त्रको रफुचक्करमा जलस्रोत एवं जलस्रोत विकासलाई फसाइनुहुँदैन । यसप्रकारको कार्यबाट अनुसन्धान एवं प्राज्ञिक क्षेत्रमा रुची भएका प्राविधिक युवाहरूलाई उनीहरूकै रुचिबमोजिम देशमा काम गर्ने वातावरण सिर्जना हुन जान्छ र उनीहरूको कार्यबाट समग्र जलस्रोत क्षेत्रको विकास, आधुनिकीकरण र प्रविधि विस्तारमा सघाउ पुग्नुका साथै विश्वव्यापीकरण हुन जान्छ । पानी एक सीमित र जोखिममा रहेको विश्वव्यापी पदार्थ भएकाले वरपरका कुनै पनि पानीका स्रोत जस्तै ः दुंगेधारा, पोखरी, ताल, खोला, मूल, कुवा, कुलाको सदुपयोग र संरक्षण गर्ने कार्यक्रमलाई स्थानीयस्तरमा लैजान सकेमा स्थानीय सामुदायिक संस्थामार्फत युवा परिचालन गरी जलस्रोत व्यवस्थापनमा स्थानीय सामर्थ्य विकास गर्न सकिन्छ ।

विद्युत् विकासमा युवाको आकर्षण बढाई ठूलो मात्रामा रोजगारी सिर्जना गर्न सकिन्छ । सोका लागि समेत राज्यले जलस्रोतलाई जलविद्युत्को आँखाबाट मात्र हेर्ने दृष्टिकोणमा तुरुन्त परिवर्तन गरी यसको बहुआयामिक र बहुसरोकारवाला पक्षलाई ध्यान दिई जलस्रोत व्यवस्थापन गर्न सकेमा युवा आकर्षण तथा रोजगारी प्रवर्द्धनमा सकारात्मक प्रभाव पर्न जान्छ

जलस्रोत नै हाम्रो मुख्य प्राकृतिक साधन हो र देशको समग्र समुन्नति एवं सर्वांगीण विकास यसैमा आधारित छ भने यसैमा व्यापक स्रोत परिचालन, क्षमता विकास तथा स्पष्ट मार्गचित्रसहित प्राथमिकीकरण गर्न अब राज्य, समाज र समुदाय पछि पर्नुहुँदैन । यसमा गैरसरकारी सञ्जाल, निजी क्षेत्र तथा शैक्षिक र प्राज्ञिक क्षेत्रले समेत सहयोग र समन्वयका साथै प्राथमिकताका साथ सरकारलाई सघाउने कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रबाट विभिन्न तहमा रोजगारीका अवसर सिर्जना हुन्छन् । नेपालको उच्च प्राथमिकतामा पर्ने जलस्रोत व्यवस्थापन तथा विकासका लागि सरकारी, निजी, प्राज्ञिक तथा गैरसरकारी संस्थाबीच समन्वयकारी संयन्त्र र संस्कारको विकास गरी अध्ययन, अनुसन्धान, नीति तर्जुमा, मानवस्रोत विकास, क्षमता विकास, आयोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन, प्रविधि साटासाटमा सहकार्य गर्न सकेमा स्वदेशमा उत्पादित तथा विदेशमा उच्च अध्ययन गरेका युवालाई देशको जलस्रोत विकासमा आकर्षण गर्न सकिन्छ ।

जलस्रोत एवं जलविद्युत्को विकास र व्यवस्थापनमा मात्र होइन यसको अनुसन्धान तथा प्राज्ञिक आयाममा समेत मुलुकले नीतिगत आधार तयार गर्नु अत्यावश्यक छ । पानीसम्बन्धी कुनै पनि विकास निर्माणका कार्यको मुख्य आधार मानिएको पानी विज्ञान विशुद्ध प्राकृतिक विज्ञानभन्दा पनि प्रयोग तथा अनुभवमा आधारित विज्ञान भएकाले यसतर्फ सरोकारवालाको ध्यानाकर्षण गरिनु अत्यावश्यक छ । नेपालको सन्दर्भमा जलस्रोत एवं ऊर्जा र यससँग सम्बन्धित एकीकृत नीति, योजना तथा कार्यक्रमको केन्द्रीय भूमिकामा दशकौंअघि जल तथा ऊर्जा आयोग गठन भएको छ । कार्यान्वयन संयन्त्रका अलावा जलवायु तथा मौसम विज्ञानसम्बन्धी कार्यका लागि अलग्गै जल तथा मौसम विज्ञान विभागको समेत लामो इतिहास रहेको छ । २००७ सालको राजनीतिक परिवर्तनपश्चात् संस्थागत रूपमा जलस्रोतसम्बन्धी आयोजना सञ्चालन हुँदै आएको भए पनि यससँग सम्बन्धित अध्ययन, अनुसन्धान तथा क्षमता विकास केन्द्रको अभावमा अहिले पनि हाम्रा अधिकांश प्राज्ञिक र व्यावहारिक अभ्यास भारतीयलगायत विदेशी मुलुकको खास समय र परिवेशमा उत्पादन तथा विस्तार भएका अनुभवसिद्ध समीकरणमा आधारित रहन पुगेको छ ।

नेपालमा अहिले लगभग तीन दर्जन शैक्षिक प्रतिष्ठानमा जलस्रोतसम्बन्धी अध्ययनअध्यापन हुँदै आएको छ । प्राज्ञिक र कार्यान्वयन निकायबीच आपसी समन्वयको अभावमा मुलुकको जलस्रोत क्षेत्र नराम्रोसँग प्रभावित हुँदै आएको छ । जबसम्म शैक्षिक संस्थाबाट हुने प्राज्ञिक अभ्यास र सरकारी विभागबाट कार्यान्वयन हुने जलस्रोतसम्बन्धी कार्यमा आपसी समन्वय भई अनुभव र उपलब्धिको आदानप्रदान गर्ने संस्थागत संरचना तयार गर्न सकिँदैन तबसम्म जलस्रोत क्षेत्रलाई दिगो, नवीनतम र स्वावलम्बी क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न सकिँदैन । प्राज्ञिक क्षेत्रका विद्यार्थी एवं शोधकर्तालाई वास्तविक अभ्यासमा उपयोग गर्ने तथा विभागीय आयोजनाका जनशक्तिलाई प्राज्ञिक अभ्यास र शोधमा संलग्न गराउनसके मात्र यी दुई क्षेत्रको प्रयत्नले एकीकृत तथा सार्थक सफलता हासिल गर्न सक्छ ।

राज्यले जलस्रोत क्षेत्रका विभिन्न क्षेत्रगत कार्य जस्तै ः जलविद्युत्, खानेपानी, सिँचाइ, जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन, जल तथा मौसम विज्ञानमा बर्सेनि उल्लेख्य बजेट र अन्य संसाधन परिचालन गरेको छ । रानी जमरा कुलरिया, भेरी बबई डाइभर्सन, सिक्टा, बबईजस्ता राष्ट्रिय गौरवका आयोजनामा गरिएको ठूलो लगानीको सानो हिस्सासमेत जलस्रोत र यससँग सम्बन्धित विषयमा प्राज्ञिक तथा अनुसन्धान कार्यमा परिचालन गर्ने संस्कृति विकास गर्न ढिला भइसकेको छ । लक्ष्यप्राप्तिका हिसाबले हरेक क्षेत्रका सार्वजनिक निकायका लागि सधैं दुईवटा जिम्मेवारी हुन्छन् । पहिलो, परम्परागत रूपमा सञ्चालन गरिँदै आएका आयोजना कार्यान्वयन गर्दै तत्कालका आवश्यकता पूरा गर्ने नै हो भने दोस्रो भूमिका भनेको त्यो क्षेत्रका विकास, प्रवर्द्धन र सिर्जनशीलता विकास गरी

भोलिका लागि दिगोपना दिनु नै हो । जलस्रोत क्षेत्रमा पनि आयोजना विकाससँगै सम्बन्धित ज्ञानको उत्पादन, परीक्षण तथा उपयोग गर्दै यसको विस्तार गर्नु पनि हो । हामीले सञ्चालन गर्ने जलस्रोतसम्बन्धी आयोजनामा थोरै मात्र पनि स्रोतसाधन अध्ययन र अनुसन्धानमा विनियोजन गरी इच्छुक कर्मचारीलाई यस्ता कार्यमा स्वतन्त्र रूपले लाग्न प्रेरित र प्रोत्साहित गर्ने नीति अख्तियार गरिनु अत्यावश्यक छ । यस्ता अनुसन्धानका कार्यलाई प्राज्ञिक संस्थासँग आबद्ध गरिनुपर्छ ।

नेपालको जलस्रोत व्यवस्थापन र विकासका लागि अनुसन्धानसम्बन्धी संस्थागत संरचना र प्राथमिकता असाध्यै खट्टिएको विषय हो । भारतको गंगातट र अन्य क्षेत्रमा दशकांपहिला उत्पादन भएका प्रयोगसिद्ध सूत्रहरूका आधारमा हाम्रो फरक भूगोल र परिवेशमा जलस्रोतसम्बन्धी कार्य विन्यास तथा कार्यान्वयन हुनु पर्दा संरचनाको विश्वसनीयतामा शतप्रतिशत ढुक्क हुन सक्ने अवस्था छैन ।

पछिल्लोपटक सिँचाइ तथा जलस्रोतसम्बन्धी निकायबाट सञ्चालित कार्यसम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने र यससम्बन्धी अनुसन्धान गर्ने महत्वाकांक्षी योजनाका साथ तत्कालीन सिँचाइ मन्त्रालय मातहतमा रहनेगरी २०७२ सालमा स्थापित जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्रसमेत जल तथा ऊर्जा आयोगजैँ छोटो समयमै ओझेलमा पर्दै गएको अनुभूति भएको छ । राज्यले यस्ता निकाय स्थापना गर्दै जाने र दायित्व सिर्जना गर्ने तर वार्षिक रूपमा यथेष्ट स्रोतसाधन उपलब्ध नगराउने, मन्त्रालयले यस्ता संस्थालाई सिनियर कर्मचारीलाई थन्काउने अड्डाका रूपमा स्थापित गर्दै जाने र कर्मचारी वर्गले समेत यस्ता निकायमा चासो नदिने अनि केन्द्रले उच्च मनोबलका साथ आफ्नो औचित्य साबित गर्न खासै चासो नदिने प्रचलनले मुलुकको जलस्रोत क्षेत्रको दिगो विकासमा प्रतिकूल असर मात्र होइन, हामी ज्ञान र प्रविधिमा थप परनिर्भर हुँदै गएको महसुस हुन्छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०३/१२

दोलखालीलाई तामाकोसीको सेयर खुल्यो, ३० देखि ३०० कित्ता किन्न पाउने

दोलखामा ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत आयोजना निर्माण गरिरहेको अप्पर तामाकोसी हाइड्रो पावर लिमिटेडले स्थानीयबासीका लागि सेयर बिक्री खुला गरेको छ । पहिलो चरणमा आगामी असार २४ गतेदेखि स्थानीयका लागि सेयर निष्कासन गरिएको हो । उनीहरूले साउन ९ गतेसम्म सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउनेछन् । सय रुपैयाँ अंकित २ करोड ६४ लाख ७५ हजार कित्तामध्ये जिल्लाबासीका लागि १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गर्न लागेको छ । बाँकी १ करोड ५८ लाख ८५ हजार कित्ता सर्वसाधारणलाई छुट्ट्याइएको छ । स्थानीयका लागि न्यूनतम ३० कित्ता र बढीमा ३ सय कित्तासम्म खरिद गर्न आवेदन दिन सक्नेछन् । पहिलो चरणको निष्कासन तथा बाँडफाँडपछि दोस्रो चरणमा सर्वसाधारणका लागि सेयर निष्कासन हुने कम्पनीले जानकारी दिएको छ । सेयर निष्कासन तथा बिक्री प्रबन्धकमा नागरिक लगानी काेष र सनराइज क्यापिटल लिमिटेडलाई नियुक्त गरिएकाे छ । दोलखाबासीलाई ३ चरणमा विभाजन गरेर सेयर बाँडफाँड गरिनेछ । आयोजनाबाट अतिप्रभावित, कमप्रभावित र प्रभावितको सूचीमा नरहेका गरी सेयर बाँडफाँड हुने जनाइएको छ । पहिलो र दोस्रो चरणको सेयर निष्कासनबाट २ अर्ब ६४ करोड ७५ लाख रुपैयाँ संकलन गर्ने हुनेछ । सर्वसाधारणलाई बिक्री गरिने सेयर अर्को सूचना जारी गरी जानकारी गराइने बताइएको छ । सर्वसाधारणले ५० देखि हजार कित्तासम्म किन्नका लागि आवेदन दिन पाउनेछन् ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०७५/०३/१२

कुलेखानी दोस्रोको मर्मत सकिन अझै २ साता लाग्ने

मकवानपुरस्थित ३२ मेगावाटको कुलेखानी दोस्रो जलाशय जलविद्युत केन्द्रको बिग्रेको एउटा युनिट मर्मत गर्न अझै २ साता लाग्ने भएको छ । कुन पक्षमा खराबी आएको हो भन्ने पत्ता नलागेकाले मर्मतमा समय लाग्ने भएको हो । जेनेरेटरको स्टेटर र रोटर बिर्गेपछि ३ सातादेखि केन्द्रको एउटा युनिटमात्र सञ्चालन भइरहेको छ । आयोजना जापान सरकारको सहयोगमा जापानी ठेकेदारले नै काम गरेको हुँदा उनीहरू आएर समस्या पहिचान गरिरहेको प्राधिकरण उत्पादन निर्देशनालयका उपकार्यकारी निर्देशक सुनिलकुमार ढुंगेलले बताए । बिग्रेको युनिट मर्मत गर्न 'कोटेसन' आह्वान गरी खराबी देखिएको स्टेटर र रोटर अध्ययन भइरहेको छ, उनले मंगलबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'न्यून दर प्रस्ताव गर्ने प्राविधिक टोली छनोट गरेर एक सातामा मर्मत सुरु गर्छौं ।' ढुंगेलका अनुसार प्राविधिक टोली छनोट गर्न एक साता र समस्याग्रस्त युनिट मर्मत पूरा गरेर सञ्चालनमा ल्याउन अर्को एक साता लाग्ने आकलन गरिएको छ । उपकरण आपूर्तिकर्ता जापानको फुजी इलेक्ट्रिक र नेपाल हाइड्रो इलेक्ट्रिक्स (एनएचई) को प्राविधिक टोलीले समस्या निरीक्षण गर्दैछन् । गत जेठ २० गते रोटरको नट खुस्किएर जेनेरेटरको स्टेटरमा लाग्दा एउटा युनिटमा समस्या देखिएको थियो । कुलेखानी पहिलोबाट विद्युत उत्पादन गरी निकलएको पानीबाट दोस्रो विद्युतगृह सञ्चालन हुन्छ । माग बढेका बेला आवश्यकता अनुसार सञ्चालन हुने हुँदा विद्युतगृहको रोटर बिग्रे पनि विद्युत आपूर्तिमा भने समस्या देखिएको छैन । कुलेखानी पहिलोमा ३०/३० मेगावाटका र दोस्रोमा १६/१६ मेगावाटका २-२ टर्बाइन छन् । बर्खा लागेसँगै खोला तथा नदीमा पानीको वहाब बढेकाले नदी प्रवाहमा आधारित (रन अफ रिभर) जलविद्युत केन्द्रबाट विद्युत उत्पादन बढेको छ । कुलेखानीलाई अन्य विद्युतकेन्द्र जस्तो २४ सै घन्टा सञ्चालन गर्नु नपर्ने हुँदा माग र आपूर्ति व्यवस्थापनमा समस्या नरहेको प्राधिकरणले जनाएको छ । आरओर आयोजनाको विद्युतले माग व्यवस्थापन भइरहेको छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०३/१३

जलविद्युत्मा प्रतिस्पर्धा रुचाउँदैन सरकार

भीम गौतम

११ महिनाअघि १२ सय मेगावाटको बूढीगण्डकी जलाशययुक्त आयोजना सरकारले चिनियाँ कम्पनी चाइना गेजुवा ग्रुप कर्पोरिसन (सीजीजीसी) लाई इन्जिनियरिङ, प्रकुमेण्ट कन्ट्रक्सन फाइनान्स (इपीसीएफ) मोडेलमा आयोजना दिने निर्णय गर्यो ।

ऊर्जा मन्त्रीबाट राजीनामा दिएर ऊर्जा मन्त्रालयबाट विदा भइसकेका जनार्दन शर्मा आफैले चिनियाँ कम्पनीसँग समझदारीमा हस्ताक्षर गरेपछि यो झन विवादस्पद बनेको थियो । मन्त्रपरिषद्बाट बिनाप्रतिस्पर्धा दिने निर्णयको संसदको कृषि तथा जलस्रोत र अर्थ समितिको संयुक्त बैठकले खारेज गर्न निर्देशन दिएको थियो शेरबहादुर देउवा नेतृत्वको सरकारले २७ कात्तिकमा सीजीजीसीसँग भएको समझदारी खारेज गर्यो भने मंसिर ८ मा विद्युत् प्राधिकरणलाई दिने निर्णय गरेको थियो । अहिले कसरी अघि बढाउने अन्याल छ ।

७ वर्षअघि उर्जा मन्त्रालय र र चिनियाँ कम्पनी थ्री गर्जेजको सहायक कम्पनी सीडब्लूई इन्भेस्टमेन्ट कर्पोरिसनसँग सम्झौताबीच ७ सय ५० मेगावाटको पश्चिमसेती जलाशययुक्त आयोजना अघि बढाउने सम्झौता भयो । बिनाप्रतिस्पर्धा आयोजना दिइएपछि यसको विरोध भएको थियो । आयोजनाको उक्त सम्झौतामा चिनियाँ कम्पनीबीच भएको सम्झौतामा ६ महिनाभित्र अध्ययन सकेर एक वर्षभित्र संयुक्त कम्पनी स्थापना गर्ने उल्लेख थियो ।

२०१९ भित्र पूरा गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाको काम कहिले सुरु हुने र सम्पन्न हुने अन्याल कायमै छ । -१० वर्षअघि खुला प्रतिस्पर्धामार्फत ९ सय मेगावाटका अरुण तेस्रो र माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत् आयोजना क्रमशः भारतीय कम्पनी सतलज र जीएमआरले अनुमतिपत्र पाए । लगानी बोर्डका अनुसार आयोजना बनेपछि अरुण तेस्रोले २१.९ प्रतिशत निःशुल्क ऊर्जा नेपाललाई दिन्छ अर्थात आयोजनाको अवधिभर यसको मूल्य राजस्व र करबाहेक मात्र १५ करोड ४६ लाखभन्दा बढी नेपालले पाउँछ भने यो आयोजनामा तीन हजारले प्रत्यक्ष रोजगारी पाउँछन् भने प्रभावितले ३० युनिट विद्युत् मासिक रूपमा निःशुल्क पाउँछन् ।

२७ प्रतिशत इक्विटी र १२ प्रतिशत अर्थात १ सय ८ मेगावाट विजुली निःशुल्क नेपालले पाउँछ । आयोजनामा दुई हजारभन्दा बढीले प्रत्यक्ष रोजगारी पाउँछन् । नेपालमा दुवै आयोजनाबारे व्यापक विरोध भएपनि आयोजना निर्माण हुन सकेमा भने यसले आर्थिक रूपमा भने वेफाइदा छैन । ढिलो गरी सन् २०१४ मात्र आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) भएको आयोजनामध्ये अरुणको निर्माण कार्य भर्खर सुरु भएको छ भने माथिल्लो कर्णालीको कहिले सुरु हुने टुंगो लागिसकेको छैन । -२०६६ साउन १९ मा सार्वजनिक प्रस्ताव आह्वान गरेकोमा प्रतिस्पर्धाको आधारमा सुपर सिक्स अर्थात ६ आयोजना विभिन्न कम्पनीहरूले पाए । ति कम्पनीहरूले एकमुष्ट ४५ करोड बराबर अग्रिम राजस्व तिरिसकेका छन् । यसको अलावा २०६२ सालमा भने ३७.६ मेगावाटका (पहिला ३० मेगावाट) को लागि प्रतिस्पर्धा भएकोमा चार कम्पनीमध्ये बुटबल पावर कम्पनीलाई छनोट गरिएको थियो । तुलनात्मक रूपमा काबेलीको विद्युत् खरिददर सस्तो छ । नेपालको पानी अधिकतम उपयोग गर्दा अर्थात क्यू १०-१५ मा बनाउँदा नेपालको जलविद्युत्मार्फत २ लाख मेगावाट उत्पादन गर्न सकिने र यसमार्फत नेपाल धनी बन्नसक्ने विज्ञहरूले बताउँदै आएका छन् । तर, जलविद्युत्को अनुमतिपत्र (लाइसेन्स) दिने प्रक्रियामा भने अपारदर्शी छ ।

प्रतिस्पर्धा नभएकै कारणले गुणस्तरीय सेवा नपाएको भन्दै यातायात लगायतका क्षेत्रमा सरकारले सिण्डिकेट

हटाउनका कदम चालेको सरकार जलविद्युत्को प्रतिस्पर्धालाई भने रुचाएको छैन । हालसम्म ऊर्जा मन्त्रालयले दिएको २० हजार २ सय ८९ मेगावाटलाई उत्पादन र सर्भेक्षण लाइसेन्स दिएकोमा २ हजार ४८ मेगावाट मात्र प्रतिस्पर्धामार्फत दिइएको छ । ऊर्जा मन्त्रालय अन्तर्गतको विद्युत् विकास विभागको तथ्यांक हेर्ने हो भने पछिल्लो ९ वर्ष यता पूर्णतः प्रतिस्पर्धालाई निषेध गरिएको छ । ऊर्जा मन्त्रालयले फष्ट कम फष्ट (पहिलो निवेदक) र मन्त्रपरिषद्बाट जलविद्युत् विद्युत् ऐन २०४९ को दफा ३५ (जसलाई जलविद्युत् क्षेत्रमा जंगे दफा भन्ने चलन छ) को उपयोगमार्फत कुनै स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीलाई सोझै बिनाप्रतिस्पर्धा दिने गरिएको छ । बूढीगण्डकी र पश्चिम सेती त्यसको उदाहरण हुन् । प्रतिस्पर्धाको आधारमा दिँदा राज्यले बिनाप्रतिस्पर्धाभन्दा अबै बढी फाइदा (फाइदाको तुलना चार्टमा) हुनसक्छ । तर । बिनाप्रतिस्पर्धा दिँदा राज्यभन्दा व्यक्ति बढी हाबी हुन्छ ।

“प्रतिस्पर्धामा आयोजना दिँदा राज्यले जलविद्युत्मार्फत अधिकतम फाइदा पाउन सक्छ, यसको उपयोग हुन सकेको छैन,” पूर्व जलस्रोत सचिव शीतलबाबु रेग्मी भन्छन्, “नियत खराब नहुने हो भने विश्वसनीय र भरपर्दो कम्पनीलाई दिँदा पूर्ण खराब हुँदैनथ्यो तर सफा नियतले दिएको देखिँदैन ।” बूढीगण्डकी र पश्चिमसेतीमा सरकारले राजस्व र करबाहेक थप केही पाउँदैन भने सुपर सिक्सबाट त्योबाहेकको थप अग्रिम राजस्व राज्यले पाइसकेको छ । आयोजना समयमा बनेमा अरुण तेस्रो, माथिल्लो कर्णाली र काबेलीबाट राज्यलाई ठूलो फाइदा पुग्न सक्छ ।

“जलविद्युत् आयोजना प्रतिस्पर्धाको आधारमा दिँदा राज्यले फाइदा पाउँछ, प्रतिस्पर्धात्मक ढंगले नै दिनुपर्छ,” सुपर सिक्स आयोजनालाई विद्युत् विभागमार्फत प्रतिस्पर्धामा दिने प्रक्रियामा संलग्न भएर हाल लगानी बोर्डका सहसचिवसमेत रहेका मधु भेटुवाल भन्छन्, “सम्भाव्यता अध्ययनपछि वेसिनवाइज रूपमा प्रतिस्पर्धा गरेर दियो भने यसले जलविद्युत् लागत मात्र घटाउँदैन, अहिले देखिएको प्रसारणलाइन निर्माणमा वेसिनका सबै जलविद्युत् प्रवद्र्धकहरूले संयुक्त रूपमा बनाउन सक्ने हुँदा सहजता आउँछ ।” प्रतिस्पर्धामार्फत अनुमतिपत्र दिँदा राज्यले राजस्व र करबाहेक थप मुनाफा पाउँछ भने यसले सही लगानीकर्ता लगानीलाई आउँछन् ।

समयका साथै उत्पादन र व्यवस्थापन लागत घटाउने, गुणस्तरीय काम हुने, सस्तो विजुली उत्पादन हुने, विजुली अर्को देशमा बिजुली बेच्न हुने, चलखेल घट्ने, लागत बढाउने प्रवृत्ति निरुत्साहित हुने, कमिसन र अनियमिततामा कमी आउने, लाइसेन्स लिन र पाउन विभिन्न ढोकाहरू चर्हार्नुपर्ने अवस्थाको अन्त्य अर्थात समग्रमा जलविद्युत्मा लगानीमैत्री वातावरण बन्ने लगायतका फाइदा हुन्छन् । राज्यलाई बढी फाइदा हुने भएकोले राज्यले उनीहरूको लागि विशेष सहजीकरण गर्नुपर्ने हो तर त्यो भएको छैन । सबै आयोजनाहरूदलाई राज्यले उचित सहजीकरण गर्न सकेको छैन । लाइसेन्स लिएको ६ वर्षपछि अरुण तेस्रो र माथिल्लो कर्णालीको पीडीए भयो भने २०-२१ महिनामा सरकारले सम्झौता अनुसार सरकारी जग्गा उपलब्ध गराउनुपर्नेमा दोब्बर समय लाग्यो । सुपर सिक्स आयोजनासँग सहजीकरणबारे मीठो अनुभव छैन ।

“प्रतिस्पर्धामा लिए वापत हामीले पीपीएको ग्यारेण्टी र समयमै उत्पादन वा प्रसारण लाइन नबनाउँदा प्रवद्र्धक र प्राधिकरणले एक अर्कालाई ४६ प्रतिशत जरीबनातिर्ने सुविधा पायो,” सुपर सिक्सका संयोजकसमेत रहेका विजयमान शेरचन भन्छन्, “अरु कुनै सहजीकरण भएन, प्रक्रियागत रूपमा धेरै झन्झट बेहोर्नुपर्यो ।” तुलनात्मक अध्ययन आयोजना फाइदा (राजस्व र करबाहेक)माथिल्लो कर्णाली २७% इक्विटी र १२% निःशुल्क ऊर्जाअरुण तेस्रो २१.९% निःशुल्क ऊर्जाकाबेली ए कम पीपीए दर सिंगटी अग्रिम राजस्व ३२७ लाख खारे अग्रिम राजस्व ५०७ लाख सोलु अग्रिम राजस्व ६६० लाख तल्लो सोलु अग्रिम राजस्व २६०० लाखमाया अग्रिम राजस्व ३०५ लाख मेवा अग्रिम राजस्व १०१ लाख पश्चिम सेती शून्यबूढीगण्डकी शून्य अन्य १८२५०.५ मेगावाट शून्यस्रोतः ऊर्जा मन्त्रालयहुने फाइदाहरूराजस्व र करबाहेक थप मुनाफासही लगानीकर्ताको आगमनमय र उत्पादन लागत

कमव्यवस्थापन लागत घट्नेगुणस्तरीय काम सस्तो बिजुली सस्तो बिजुली बिक्रीयोग्यचलखेल र लागत बढाउने प्रवृत्ति निरुत्साहित कमिसन र अनियमिततामा कमी विभिन्न ढोकाहरू चहार्नुपर्ने अवस्थाको अन्त्य कानूनमा प्रतिस्पर्धा, व्यवहारमा अपारदर्शी ७ वर्षअघि तत्कालीन ऊर्जामन्त्री गोकर्ण विष्टको पालामा १० मेगावाटमाथिका आयोजनाहरू प्रतिस्पर्धामार्फतमात्र दिने गरी लाइसेन्ससम्बन्धी कार्यविधि बन्यो । विद्युत् आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०६८ ले निजी क्षेत्रलाई खुला प्रतिस्पर्धाका आधारमा मात्र नेपाल सरकारको आरक्षित सूचिमा रहेका आयोजना विकास हुने भनी व्यवस्था थियो तर त्यो कार्यविधि एक वर्ष पनि टिकेन । अर्का मन्त्री आउनेवित्तिकै प्रतिस्पर्धात्मक अघि बढाउने भन्ने निर्देशिकाको दफा ८ लाई यथावत त राखे तर त्यसमा उपदफा (३) थपी कुनै संस्था वा व्यक्तिले वित्तीय व्यवस्था गर्न सक्ने प्रतिवद्धता सहितको सम्भावना देखाएमा सरकारले उक्त व्यक्तिलाई सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने भन्ने व्यवस्था थप गरे । जसले फेरि आफ्खुसी सौदावाजी गरेर खुला प्रतिस्पर्धा नगराई दिन सक्ने बाटो खुला गर्यो । फेरि, विद्युत् आयोजनाको अनुमतिपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०६८ खारेज गरी विद्युत् आयोजनाको अनुमतिपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०७२ ले प्रतिस्पर्धाका आधारमा आयोजना विकास गर्ने भन्ने व्यवस्था पूर्णसुनिश्चित गर्यो । यो कार्यान्वयनमा आएन । फेरि विद्युत् आयोजनाको अनुमतिपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०७३ ले बिनाप्रतिस्पर्धा अग्रिम शुल्क र र अनुमति दस्तुर दायर गरेको आधारमा दुवै तरिकाले आयोजना विकास गर्न सक्ने अधिकार व्यवस्था गरियो । फेरि सो निर्देशिका, २०७३ को पहिलो संशोधनले दफा १३(४) मा व्यवस्था भएको प्रतिस्पर्धा माध्यबाट निजी क्षेत्रमार्फत आयोजना विकास गराउने अधिकारलाई निर्देशिकाको दफा १३(३) मा व्यवस्था गरिएको निजी क्षेत्रले तोकिएको अग्रिम शुल्क र अनुमति दस्तुर दायर गरेको आधारमा आयोजना विकास गराउन सक्ने अधिकारलाई बाधा नपार्ने भनी मा प्रतिवधात्मक वाक्य थप गरियो । यस संशोधित व्यवस्थाले अग्रिम शुल्क र अनुमति दस्तुरका आधारमा आयोजना विकास गराउन सक्ने व्यवस्थालाई सुनिश्चित हुने खालको प्रावधान थप गर्यो । यसले पछिल्लो समय सरकार नै प्रतिस्पर्धालाई निषेध गर्दै जान थालेको देखिएको छ । ७ वर्षअघि गठन भएको लगानी बोर्डले हालसम्म कुनै जलविद्युत् आयोजना प्रतिस्पर्धामार्फत अघि नबढाएपनि लगानी बोर्ड ऐनमा भने लगानीयोग्य परियोजनाको छनौट गरी प्रस्ताव आह्वान, प्राप्त प्रस्तावको मूल्यांकन, लगानीकर्तासँग वार्ता, लगानीको स्वीकृति प्रदान, प्रस्तावकसँग तोकिएबमोजिम सम्झौता गराउने उल्लेख छ । हालै ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले जारी गरेको ऊर्जासम्बन्धी श्वेतपत्रमा विद्युत् आयोजनाको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने प्रक्रियालाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउने गरी कानून निर्माणको प्रक्रियालाई अगाडि बढाइने उल्लेख छ । विद्युत् संकटकाल कार्ययोजना २०७२ ले पनि जलविद्युत् विकास कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपमा अघि बढाउनका आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा सरकारको बास्केटमा रहेका जलविद्युत् आयोजनाहरू सरकारी स्वामित्वको संस्था वा सार्वजनिक कम्पनीहरू तथा प्रतिस्पर्धाको आधारमा निजी कम्पनीमार्फत विकास गर्ने व्यवस्था गरिने उल्लेख गरेको छ । तर, अभ्यासमा भने प्रतिस्पर्धा छैन । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालयका सह-सचिव एवं प्रवक्ता दिनेश घिमिरे भने श्वेतपत्रमा प्रतिस्पर्धाको आधार गर्ने भएकोले अब भन्ने विद्युत् ऐनमा प्रतिस्पर्धामा लाइसेन्स दिने गरी व्यवस्था गर्ने बताउँछन् । “विद्युत् ऐन बनाउँदैछौं, त्यसमा प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा मात्र लाइसेन्स दिने व्यवस्था हुन्छ,” उनी भन्छन् । ऐन, नियम अर्थात सार्वजनिक प्रतिवद्धतामा प्रतिस्पर्धा र कार्यान्वयन गर्ने कार्यविधि निर्देशिकामा सरकारले प्रतिस्पर्धालाई निषेध गर्दै लगेको छ । पारदर्शी, भेदभावरहित र निश्चित अनुमतिपत्र सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था जलविद्युत् आयोजनाको समग्र विकास र यस क्षेत्रमा दीर्घकालीन लगानी आकर्षण गर्नका लागि अत्यावश्यकिय पूर्वशर्त पनि मानिन्छ । “लिखित कार्यविधि तथा मापदण्ड नभई स्वेच्छाचारी तवरले जारी गरिने

अनुमतिपत्र वा गरिने सम्झौतामा भ्रष्टाचारको समेत गुञ्जायस रहने हुँदा प्रतिबद्ध लगानीकर्ताहरू टाढिन पुगेको दृष्टान्त पनि पाइन्छ," अधिवक्ता अनुपराज उप्रेती भन्छन्, "तसर्थ, जलविद्युत् आयोजनाको दुरततर विकासलाई राजनीतिक एजेण्डा भन्दा बढी नियम कानुनमा आधारित विकास निर्माणको एजेण्डाको रूपमा अघि बढाउन अपरिहार्य छ ।" पारदर्शी र निश्चित अनुमतिसम्बन्धी व्यवस्था भएमा मात्र जलविद्युत् क्षेत्रमा कुनै एक खास विदेशी मुलुकका लगानीकर्ताहरूका मात्र नभई विभिन्न मुलुकका लगानीकर्ताहरू आकर्षित हुने भन्दै उनी कानुनी तथा नियमनकारी संरचना लगानीमैत्री भएमा मात्र जलविद्युत् आयोजनाको विकास हुने देखिएकोले कानुनी तथा नियमनकारी व्यवस्था सुनिश्चित एवम् निर्णय प्रक्रिया पारदर्शी नभएमा तथा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने संयन्त्र पारदर्शी र विश्वसनीय नभएमा कर छुट सुविधाले मात्र जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी नबढ्ने तर्क गर्छन् । सरकारी निकाय किन चाहँदैन प्रतिस्पर्धा ? चिनियाँ कम्पनीसँगको सम्झौता राखेर गरेर तत्कालीन राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष डा. स्वर्णाम वाग्लेको नेतृत्वको समितिले बूढीगण्डकी स्वदेशी लगानीमा बनाउने भन्दै यसको जिम्मा विद्युत् प्राधिकरणलाई दिने निर्णय गर्थे । विद्युत् प्राधिकरणको जिम्मा आएपछि प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बूढीगण्डकी हेर्ने जिम्मा उपकार्यकारी निर्देशक मोहनरत्न शाक्यलाई दिए । बूढीगण्डकीको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) ले यसको लगाती २ खर्ब ६० अर्ब लाग्ने उल्लेख गरेको छ । आफ्नो जिम्मा आएपछि यसको लागत घटाउन सकिने भन्दै एउटा आन्तरिक समिति पनि बनाए । स्रोतका अनुसार जग्गा अधिग्रहण, मुआब्जा र पुनस्थापनालगायतमा लाग्ने ६० अर्बबाहेक २ खर्बमा १५ देखि २० प्रतिशत अर्थात् ४० अर्बसम्म लाग्न घटाउन सकिने अनुमान गरिएको थियो । सरकार परिवर्तनपछि न बूढीगण्डकी प्राधिकरणको मातहतमा रहने भयो, न आन्तरिक समितिले प्रतिवेदन नै बनायो । यसले के देखाउँछ भने प्रतिस्पर्धामार्फत बूढीगण्डकी दिएमा ४० देखि ५० अर्ब लागत कम हुन्छ अर्थात् बिनाप्रतिस्पर्धा दिँदा लागत झण्डै आधा खर्ब बढी हुन्छ । यो त उदाहरण मात्र हो, प्रतिस्पर्धामार्फत जलविद्युत् दिँदा यसबाट हुने फाइदा धेरै छन् । तर, प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा लाइसेन्स दिँदा सरकारी अधिकारीदेखि मन्त्री र उच्चस्तरका नेताहरूले कमिसनका लागि चलखेल गर्ने अवस्थाको अन्त्य हुन्छ । प्रतिस्पर्धामा आउनेहरूले घुस दिन चाहँदैनन् र सम्भव पनि हुँदैन । उनीहरूले राज्यलाई आयोजना लिएवापत राजस्व र करबाहेक दिने मुनाफा दिने भएकोले उनीहरूले कसैको ढोका चाहार्न पनि जाँदैनन् । सबै खुला र पारदर्शी हुन्छ । अर्को कुरा प्रतिस्पर्धामा जाँदा आकर्षक आयोजनाको लाइसेन्स पाउन कठिन हुन्छ । एक जलविद्युत् विज्ञको भनाइमा बिनाप्रतिस्पर्धामा जाँदा पहुँचवाला र पैसावालाहरूले आयोजना पाउने सम्भावना हुन्छ र धेरै आयोजनाहरू यसरी दिइएका पनि छन् । आयोजना लिएपछि विदेशी वा स्वदेशी कम्पनी वा व्यक्तिलाई दलाली गरी आयोजनाको लाइसेन्स बेच्न सजिलो हुन्छ । कम लगानीमा बढी मुनाफा पाउने भएकोले यसमा चलखेल हुन्छ । "सरकारी निकायका प्रतिनीधिहरू यही चलखेलका लागि प्रतिस्पर्धाभन्दा बढी बिनाप्रतिस्पर्धा लाइसेन्स दिन रुचाउँछन् । त्यसकारण मन्त्री आएपिच्छे लाइसेन्स कार्यविधि परिवर्तन हुन्छ तर उनीहरू प्रतिस्पर्धा राख्न चाहँदैनन्," ति विज्ञ भन्छन्, "मन्त्रीहरूले लाइसेन्स दिँदा प्रतिमेगावाट ५ लाखसम्म मागेका उदाहरणहरू जलविद्युत् प्रवर्द्धकहरूले बताइरहेका हुन्छन्, प्रतिस्पर्धामा जाँदा यी सबै ढोका बन्द हुन्छन् ।" अबको बाटोजलविद्युत् आयोजनाको निर्माण अवधि लामो हुने तथा आयोजनाको निर्माण र सञ्चालनसम्बन्धी विविध जोखिमहरू रहने कारणले गर्दा लगानीकर्ताले जलविद्युत् आयोजनाको विकास र सोबाट हासिल गर्ने प्रतिफलको सम्बन्धमा दीर्घकालीन सोच लिएर लगानी गरेका हुन्छन् । लगानीमैत्री कानुन र सोको कार्यान्वयनका कुरा गर्दा कर छुट र लगानीको प्रतिफलको मात्रा सुनिश्चित भएमा जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी वृद्धि हुने धारणा नीति निर्माताहरूमा रहेको पाइन्छ । बढी लगाउने भिँयेयाउने, समयमै जलविद्युत् आयोजना बनाउने र यसमार्फत

मुलुकलाई धनी बनाउने हो भने प्रतिस्पर्धामा जानुको विकल्प छैन ।

वेसिन योजनालाई अघि बढाई प्रतिस्पर्धामा लैजाने, एकीकृत कोरिडोरको विकास गरी वेसिनका आयोजनाहरूबीच पहुँच मार्ग, प्रसारणलाइन लगायतमा लागत बाँडफाँड गर्नुपर्ने बताउँदै लगानी बोर्डका सहसचिव भेटुवाल वेसिनमै प्रतिस्पर्धा गराउँदा उपकरण र जनशक्ति व्यवस्थापनका साथै ढुवानीमा सहज भई जलविद्युत् आयोजनाको लागत घट्ने बताउँछन् । १ सय ७ वर्षअघि ५ सय किलोवाटको फर्पिङ जलविद्युत् आयोजना निर्माण सुरु गरेर एसियामै जलविद्युत्मा अग्रणी रहेको नेपालको जलविद्युत् उत्पादन जम्मा १ हजार मेगावाटबराबर मात्र अर्थात् एसियाकै सबैभन्दा कमजोर छ । विज्ञहरूको भनाइमा कानुनीरूपमै पारदर्शिता नअनाउने हो भने जलविद्युत्मा अनियमितताको सम्भावना रहिरहन्छ, लागत बढिरहन्छ, विदेशमा बेचन योग्य हुँदैन र महँगो विद्युत्ले आर्थिक समृद्धिको सम्भावना मरेर जान्छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०१५/०३/१३

माथिल्लो तामाकोशी तामाकोशी जलबिद्युत आयोजनाको सेयर बिक्री खुल्यो

४ सय ५६ मेगावटको माथिल्लो तामाकोशी जलबिद्युत आयोजनाले स्थानीयबासीका लागि दिने १० प्रतिशत सेयर बिक्री खुलाको आब्हान पत्र सार्वजनिक गरेको छ । धितोपत्र बोर्डको बाँडफाँड निर्देशिकाको अधिनमा रहि अति प्रभावित, प्रभावित र जिल्लाका बाँकी भागका बासिन्दालाई क्रमशः ३, १दशमलव४ र १ को अनुपातमा सेयर बाँडफाँड गरिने गरी सेयर बिक्री खुला गरेको हो ।

पहिलो र दोस्रो चरणको सेयर निष्कासनबाट २ अर्ब ६४ करोड ७५ लाख रुपैयाँ संकलन हुने बताउँदै आयोजना प्रमुख बिज्ञान श्रेष्ठले सर्वसाधारणलाई बिक्री गरिने सेयर अर्को सूचना जारी गरी जानकारी गराइने प्रष्ट पारे । उनले भने अहिले सेयर बिक्रीमा जिल्ला वासी न्यूनतम ३० कित्ता र बढीमा ३ सय कित्तासम्म खरिद गर्न आवेदन दिन सक्नेछन् ।

उनीहरूले असार २४ देखी साउन ९ सम्म सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउनेछन । एक सय रुपैयाँ अंकित २ करोड ६४ लाख ७५ हजार कित्तामध्ये जिल्लाबासीका लागि १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गर्न लागेको आयोजना प्रमुख श्रेष्ठले जानकारी दिए । उनका अनुसार 'बाँकी १ करोड ५८ लाख ८५ हजार कित्ता सर्वसाधारणलाई छुट्ट्याइएको छ ।'

शेयर बाँडफाँडका लागि दोलखाको साविक लामावगर र गौरीशंकर गाविसलाई अति प्रभावित क्षेत्र कायम गरिएको छ । साविक ओराङ्ग, बुलुङ, खारे, लादुक, लामिडाँडा, सुनखानी, सुन्द्रावती, सुस्पाक्षमावती, नाम्दु, गैरीमुदी, भिरकोट, जफे, मालु, शहरे र भीमेश्वर नगरपालिकाको साविक वडा नम्बर १, २, ३, ४ र ७ लाई प्रभावित क्षेत्र तोकिएको छ ।

जिल्लाका बाँकी क्षेत्र साविक आलाम्पु, बाबरे, भेड्पु, भुषाफेदा, विगु, चंखु, क्षेत्रपा, चिलंखा, च्यामा, डाँडाखर्क, ताम्चेत, दुधपोखरी, फस्कु, घ्याडसुकाठोकर, हावा, झुले, झ्याँकु, जिरी नगरपालिका, जुँगु, काब्रे, कालिञ्चोक, काटाकुटी, खोपाचाँगु, लापिलाङ, मागापौवा, मार्वु, मेलुङ, मिर्गे, पवटी, शैलुङ्गेश्वर, सुरी, बोच, लाकुरीडाँडा, श्यामा र भिमेश्वर नगरपालिकाको साविक वडा नम्बर ५, ६, ८, ९, १०, ११, १२ र १३ लाई भने अन्य वर्ग कायम गरिएको छ ।

अति प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाले अधिकतम ३ सय कित्तासम्म शेयर हाल्न पाउने भएपनि सुरुमा आवेदन फारम भर्दा समान रुपमा भरिने र पछि प्राप्त भएका आवेदनको आधारमा थप गरिने उनले जानकारी दिए । पहिलो चरणमा दोलखास्थित आयोजना प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय बासिन्दाहरूका लागि मात्रै शेयर खुलाईएको हो । सर्वसाधारण शेयरधनीका लागि भने आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाको शेयर बाँडफाँड पछि मात्रै शेयर आह्वान गरिने आयोजनाले जनाएको छ ।

माथिल्लो तामाकोशी आयोजनामा शेयर हाल्नका लागि परिवारका कुनै एक सदस्यको मात्रै बैंक खाता भए पनि हुनेछ । आवेदनका लागि १६ वर्ष भन्दा कम उमेरका लागि जन्मदर्ता, १६ वर्ष माथिकालाई नागरिकता, विवाह तथा बसाईसरी आएकाले विवाह दर्ता तथा बसाई सरी आएको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि

अनिवार्य पेश गर्नुपर्नेछ । शेयर आवेदनका लागि दोलखामा रहेका अधिकांश बैंक तथा आयोजनास्थल गौंगरबाट फारम भरेर बुझाउन सकिनेछ ।

वैदेशिक रोजगारीमा रहेकाहरुले भने ईन्टरनेटबाट फारम डाउनलोड गरि आवेदन दिन सक्नेछन् । परिवारका कुनै एक सदस्यको बैंक खाता भएमा सोही मार्फत परिवारका सबै सदस्यको आवेदन दिन सकिने आयोजनाका श्रेष्ठले बताए । दोलखाबासिहरुको हकमा १६ वर्ष उमेर पुगेका आवेदकले दोलखा जिल्लाबाट जारि गरिएको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि अनिवार्य रुपमा दरखास्त फारमसाथ पेश गर्नुपर्नेछ । १६ वर्ष भन्दा कम उमेरका लागि आमा बुबाले संरक्षक भई आवेदन दिनु परेमा नेपाल सरकारको पञ्जिकाधिकारीको कार्यालयबाट प्राप्त नाबालकको जन्मदर्ता प्रमाणपत्रको संरक्षकद्वारा प्रमाणित प्रतिलिपि अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

आयोजना निर्माणस्थल, गौंगर र कृषि विकास बैंक लिमिटेड चरिकोट, सेन्चुरी कमर्सियल बैंक लिमिटेड चरिकोट, सिंगटी र जिरी, सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लिमिटेड चरिकोट, लक्ष्मी बैंक लिमिटेड चरिकोट, प्राइम कमर्सियल बैंक लिमिटेड जिरी, मैनापोखरी, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड चरिकोट, सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड चरिकोट, एनएमबी बैंक लिमिटेड किर्नेटार र महालक्ष्मी बैंक लिमिटेड चरिकोटबाट आवेदन फारम भरी बुझाउन सकिनेछ ।

आयोजना निर्माणको काम सञ्चालन भईरहेको अवस्थामा शेयर निष्काषणबाट प्राप्त हुने सम्पूर्ण रकम आयोजनाको मुख्य सिभिल निर्माण कार्य, हाईड्रो मेकानिकल, ईलेक्ट्रो मेकानिकल र प्रशारण लाईन निर्माण कार्यमा खर्च गरिने पनि आयोजनाले जनाएको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/१३

माथिल्लो त्रिशूली थ्री 'ए' प्रसारण लाइन विस्तारमा अवरोध

कृष्ण थापा

स्थानीयवासीले मुआब्जा लिन नमान्दा ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली थ्री 'ए' को प्रसारण लाइन विस्तारमा अवरोध आएको छ । आयोजनाको पावरहाउसदेखि १३२ केभी लाइनको थ्री 'बी' हबसम्म ६ वटा टावर छन् । त्यसमध्ये ५ वटा स्थानीयवासीको जग्गामा पर्छन् । सरकारले तोकेको मुआब्जा चित्तबुझ्दो नभएपछि स्थानीयवासीले आयोजनालाई टावर निर्माण गर्न दिन मानेका छैनन् । उनीहरूले मुआब्जा समेत बुझेका छैनन् । स्थानीयले मुआब्जा नलिएपछि ट्रान्समिसन लाइनको टावर सर्भ गरेको उनीहरूकै जग्गामा घर बनाउन थालेका छन् ।

किस्पाड ५ मनकामनाका ८ धुरीले मुआब्जा नलिएपछि आयोजनाको ट्रान्समिसन लाइन विस्तारमा अवरोध सिर्जना भएपछि काम अघि बढ्न नसकेको आयोजनाले जनाएको छ । टावरको फाउन्डेसन र तार टाँगिने जग्गाभित्रको सबै जग्गा खरिद गर्नुपर्ने र नभए टावर अन्यत्रबाट लैजानुपर्ने स्थानीयको माग रहेको छ ।

'सम्पूर्ण डिजाइनसहित सामान आइसक्यो,' आयोजना प्रमुख फणीन्द्रराज जोशीले भने, 'अन्यत्रबाट टावर लैजान असम्भव छ ।' ०७० सालमा मुआब्जा निर्धारण गरी टुंगो लगाई स्थानीय प्रशासनबाट सूचना जारी गरेको थियो । साथै आयोजनाकोतर्फबाट पनि पटकपटक लिखित पत्राचार गर्दा पनि मुआब्जा लिन स्थानीयवासी नआएको आयोजनाले जनाएको छ । एक स्थानीयवासीले ०७० सालमा जग्गाको भाउ र हालको जग्गाको मूल्यमा फेरबदल भइसकेकाले स्थानीयको मागलाई आयोजनाले बुझ्नुपर्ने बताए ।

अझै पनि राइट अफ वेको तारमुनि पर्ने जग्गा किन्नुपर्ने स्थानीयको माग यथावत् रहेको छ । यस्तै अवरोध साविक काठमाडौं बाणभन्ज्याङ ५ पातलेवन रिसोर्टमा पनि भएको थियो ।

स्थानीयले अदालतमा मुद्दा दायर गरेका थिए । गत जेठ २८ गतेको उच्च अदालत पाटनले आयोजनाको पक्षमा मुद्दा फैसला गरेपछि काम सुरु भएको आयोजनाले जनाएको छ । त्यहाँ अहिले काम सुरुचारु भएर अन्तिम चरणमा पुगेको छ । आयोजनास्थलदेखि काठमाडौं मातातीर्थसम्म १ सय ४२ वटा टावर छन् । त्यसमध्ये १ सय १० वटा टावर ठडिइसकेका छन् ।

किस्पाड गाउँपालिका ५ मनकामना, ककनी गाउँपालिकाको ओखरपौवा र लिखु गाउँपालिकाको धामी चौर नजिकबाहेक अन्यत्र कुनै अवरोध नभएको आयोजनाले जनाएको छ । साविक काठमाडौं बाणभन्ज्याङ ५ देखि मातातीर्थसम्म १६ वटा टावर पर्छन् । मस्याङदी जलविद्युतको २२० केभी लाइन र यहाँबाट गएको त्रिशूली थ्री 'ए' को लाइन बाणभन्ज्याङमा २/२ सर्किट गरेर चार सर्किट लाइन जोडिन्छ । अनि एककिलोमिटर लामो दूरीबाट मातातीर्थ उक्त टावर लाइन लगिन्छ ।

१६ वटा टावरका लागि सामान आइसकेको आयोजनाले जनाएको छ । त्यसका लागि ३/४ वटा फाउन्डेसन खन्ने कार्य मात्र बाँकी रहेको टावर निर्माणमा खटिएका आयोजनाका सहायक निर्देशक नारायण आचार्यले जानकारी दिए ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/१३

माथिल्लो तामाकोसीको सेयर: प्रभावितलाई दुई सातामा खुल्ने

४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीको आयोजनाको सेयर प्रभावित बासिन्दाका लागि दुई सातापछि खुल्ने भएको छ । प्रभावितलाई सेयर बाँडफाँट गरेपछि सर्वसाधारणका लागि खुला गरिने आयोजनाले जनाएको छ । माथिल्लो तामाकोसीको २५ प्रतिशत सेयर प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दा र सर्वसाधारणका लागि छुट्याइएको छ । १० प्रतिशत प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दा र १५ प्रतिशत सेयर सर्वसाधारणका लागि जारी हुने आयोजनाले जनाएको छ ।

दोलखाका प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दालाई १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर जारी गरिने आयोजनाले जनाएको छ । यस्तै सर्वसाधारणका लागि १ करोड ५८ लाख ८५ हजार कित्ता सेयर जारी हुनेछ ।

आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाले न्यूनतम ३० कित्ता र अधिकतम ३ सय कित्ता सेयर हाल्न पाउनेछन् भने सर्वसाधारणले भने न्यूनतम ५० देखि १ हजार कित्ता सेयर हाल्न पाउने आयोजनाले जनाएको छ । आयोजना प्रभावितले असार २४ देखि साउन ९ गतेसम्म सेयर भर्न पाउनेछन् ।

आयोजनाबाट अतिप्रभावित, प्रभावित र अन्य जिल्लाबासीलाई ३, १ दशमलव ४ र १ को अनुपातमा सेयर सुनिश्चित गरिने आयोजनाले जारी गरेको सूचनामा भनिएको छ । आयोजना प्रभावितका लागि छुट्याइएको सेयर पूर्ण रूपमा बिक्री नभए सर्वसाधारणका लागि निष्कासन गरिने सेयरमा थप गरिने बताइएको छ ।

परियोजना दोलखाको लामाबगरस्थित तामाकोसी नदीमा निर्माणाधीन छ । यो आयोजना नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल टेलिकम, राष्ट्रिय बिमा संस्थान र नागरिक लगानी कोषको संस्थापक सेयर छ । आयोजनामा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको ४१, नेपाल टेलिकमको ६, राष्ट्रिय बिमा संस्थान र नागरिक लगानी कोषबाट २-२ प्रतिशत पुँजी चुक्ता भइसकेको छ ।

यसअघि आयोजनाले सञ्चयकर्ता र संस्थापक सेयर रहेका संस्थाका कर्मचारीका लागि सेयर निष्कासन गरिसकेको छ । आयोजनाले सञ्चयकर्ताका लागि १७ दशमलव २८ प्रतिशत, ऋण दिने संस्थाका कर्मचारीलाई २ दशमलव ८ प्रतिशत, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण तथा कम्पनीका कर्मचारीलाई ३ दशमलव ८४ प्रतिशत सेयर जारी गरिसकेको छ ।

निर्माणाधीन तामाकोसी जलविद्युत् आयोजना सुरुमा २०१६ मार्चसम्म निर्माण सक्ने लक्ष्य राखिएको थियो । तर, आयोजना आगामी डिसेम्बरसम्म निर्माण सम्पन्न हुने अनुमान गरिएको छ ।

निर्माणमा भएको ढिलाइ, भूकम्प र नाकाबन्दीजस्ता कारण आयोजनाको लागत ३५ अर्ब २९ करोडबाट बढेर ४९ अर्ब २९ करोड पुग्ने अनुमान गरिएको छ । आयोजनामा ७६ मेगावाट उत्पादन गर्नसक्ने ६ वटा युनिटहरू रहनेछन् । पहिलो युनिट सञ्चालनमा आएपछि हरेक महिनामा थप युनिट सञ्चालन गर्दै जाने आयोजनाको लक्ष्य छ ।

निर्माणाधीन आयोजनामा अहिले हाइड्रोमेकानिकल, मेकानिकल र इलेक्ट्रोमेकानिकलका उपकरण जडानको काम भइरहेको छ ।

प्रभावित र सर्वसाधारणलाई जारी गरिएको २ करोड ६५ लाख ७५ हजार कित्ता सेयरबाट प्राप्त हुने २ अर्ब ६४ करोड ७५ लाख रकम सिभिल निर्माण, हाइड्रोमेकानिकल, इलेक्ट्रोमेकानिकल र प्रसारण लाइन निर्माणमा खर्च हुने आयोजनाले जनाएको छ ।

माथिल्लो तामाकोसीले विद्युत् उत्पादन थालेपछि नेपालमा जारी विद्युत् संकट कम हुने र विद्युतमा भारतसँगको निर्भरता घट्ने भएकाले यसलाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजना घोषणा गरिएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०३/१३

स्याउले सबस्टेसन सञ्चालनमा, ७ नं. प्रदेशमा विद्युत आपूर्ति सहज बन्ने

७ नम्बर प्रदेशका पहाडी जिल्लामा विद्युत आपूर्तिलाई नियमित र भरपर्दो बनाउन डडेलधुराको स्याउलेमा निर्माण गरिएको १३२-३३ केभी सबस्टेसन मङ्गलवारबाट सञ्चालनमा आएको छ । सबस्टेसनलाई मङ्गलवारबाट चार्ज गरिएको हो । सब स्टेशन निर्माण सम्पन्न भएपछि ७ नम्बर प्रदेशका पहाडी जिल्लामा आगामी दिनमा निर्माण हुने जलविद्युत आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत त्यहीँमार्फत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा प्रवाह गराउन पूर्वाधार पनि तयार भएको छ । सबस्टेसन सञ्चालनमा आएपछि दार्चुलास्थित ३० मेगावाटको चमेलिया जलविद्युत आयोजनाको विद्युत स्याउलेबाटै डडेलधुरा, दार्जुला, डोटी, वैतडी र अछाममा बितरण हुने छ । नेपाल विद्युत प्राधिकरणले अहिले चमेलियाको विद्युत दार्चुलाको बलाँचबाट १ सय ३१ किलोमिटर १३२ केभी प्रसारण लाइनमार्फत कैलालीको अत्तरिया पुर्याई फेरि ३३ केभीमार्फत ती जिल्लामा आपूर्ति गर्दै आएको थियो ।

‘अब चमेलियाको विद्युत स्याउले सब स्टेशनबाट ७ नम्बर प्रदेशका पहाडी जिल्लामा आपूर्ति हुने, लामो प्रसारण प्रणालीले गर्दा भइरहेको प्राविधिक चुहावटमा कमी आउने छ’, आयोजना प्रमुख रमेशप्रसाद पौडेलले भने, ‘ यसबाट त्यस क्षेत्रको वितरण प्रणाली सुदृढ भई विद्युत आपूर्ति भरपर्दो तथा गुणस्तरीय हुने छ ।’

प्राधिकरणले चमेलिया सञ्चालनमा आउनुभन्दा पहिले पनि अत्तरियाबाटै ३३ केभी प्रसारण लाइनमार्फत प्राधिकरणले ७ नम्बर प्रदेशका पहाडी जिल्लामा विद्युत आपूर्ति गर्दै आएको थियो । अत्तरिया-डडेलधुरा-दिपायल ३३ केभी प्रसारण लाइनमार्फत डडेलधुरा र डोटीको दिपायलमा भएका ३३/११ केभीका सव स्टेशनमार्फत विद्युतलाई ११ केभीमा परिणत गरी वितरण हुँदै आएको थियो । प्राधिकरणले डडेलधुराबाट बैतडी हुँदै दार्चुलासम्म र डडेलधुराबाट दिपायल हुँदै अछामसम्म विद्युत आपूर्ति गर्दै आएको छ । अब ती क्षेत्रमा चमेलियाको विद्युत स्याउले सब स्टेशनमार्फत आपूर्ति हुने छ ।

३३ केभी प्रसारण लाइन धेरै लामो हुँदा प्रसारण चुहावट बढी हुने र ‘भोल्टेज ड्रप’ हुने समस्या थियो । यी सबै समस्याको समाधान गर्न चमेलिया-अत्तरिया १३२ केभी प्रसारण लाइन मूनी पर्ने स्याउलेमा सब स्टेशन निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याइएको हो ।

सब स्टेशनको निर्माण आर्थिक वर्ष ०७२/७३मा शुरु गरिएको थियो । सब स्टेशनमा १३२/३३ केभीको एउटा पावर ट्रान्सफर्मर र ३३/११ केभीको एउटा वितरण ट्रान्सफर्मर राखिएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०३/१३

२ वर्षभित्र ११ सय मेगावाट विद्युत खेर जाँदै, सरकार किन उदासिन ?

निजी क्षेत्रले पछिल्लो समय धमाधम जलविद्युत आयोजना निर्माण गरिरहेका छन् । तर, यही गतिमा प्रसारण लाइनको काम भएको छैन । जसका कारण आगामी २ वर्षभित्र ११ सय मेगावाटभन्दा बढी विद्युत खेर जाने अवस्था देखिएको छ । सरकार तथा नेपाल विद्युत प्राधिकरणले समयमै प्रसारण लाइन निर्माण नगर्दा समस्या जटिल बन्दै गएको हो । पूर्वको काबेलीदेखि कालीगण्डकी कोरिडोरसम्म अबको २ वर्षभित्र करिब ११ सय ४६ मेगावाटका ३ दर्जनभन्दा बढी जलविद्युत आयोजना पूरा हुँदैछन् । काबेली (१३२ केभी), कोसी (२२० केभी), त्रिशूली (२२० केभी), दोर्दी (१२३ केभी) तथा कालीगण्डकी कोरिडोर (२२० केभी) र सिंगटी-लामोसाँघु १३२ केभी लाइनमा विद्युत जोड्न कनेक्सन एग्रिमेन्ट (प्रसारण सम्झौता) गरेका आयोजनाको विद्युत खेर जाने अवस्था छ । पूर्वमा काबेली 'बी' १, तल्लो हेवा, सभा खोला 'ए', पिलुवा, इंगुवा खोला लगायत आयोजनाबाट २ वर्षभित्र विद्युत उत्पादन हुने सम्बन्धित प्रवर्द्धकले जानकारी दिएका छन् । उनीहरूका अनुसार त्यतिबेलासम्म काबेली तथा कोसी कोरिडोर तयार हुँदैन । यसो त प्राधिकरणले समेत प्रसारण लाइन निर्माणलाई तीव्रता दिन ठेकेदारलाई ताकेता गर्दै आएको छ । प्राधिकरणका उच्च अधिकारी फिल्डमा पुगेर समयमै निर्माण पूरा गर्न दबाव दिँदै आएका छन् । जति नै दबाव दिए पनि तोकिएको समयमा प्रसारण लाइन बन्ने अवस्था भने छैन । सोलु कोरिडोरमा २ सय मेगावाटभन्दा बढी विद्युत खेर जाने अवस्था छ । यस्तै, सिंगटी-लामोसाँघु १३२ केभी लाइन तयार नहुँदा त्यस क्षेत्रमा निर्माण भइरहेका आधा दर्जनभन्दा बढी आयोजनाको विद्युत खेर जाँदैछ । आयोजना पूरा हुँदासम्म प्रसारण लाइन तयार हुने अवस्था देखिँदैन । एकपछि अर्को समस्याले जेलिएको प्रसारण लाइनका समस्या समाधान गर्न प्राधिकरणको एकलो प्रयास पर्याप्त छैन । यसमा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय वा सरकारको उच्च तहबाट सहजिकरण गर्नुपर्छ । तर, यसमा सरकारको ध्यान गएको देखिँदैन । उता नयाँ खिम्तीमा निर्माण भइरहेको २२० केभी सबस्टेसन अबको एक वर्षभित्र तयार नभए ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीकै विद्युत खेर जाने अवस्था छ । यता ललितपुरमा निर्माण पूरा भएका दुई आयोजना (टुंगुन/ठोस्ने खानीखोला ६ मेगावाट) को विद्युत केन्द्रीय प्रणालीमा जोडिएको छैन । टुंगुन ठोस्नेबाट प्रवर्द्धकले अबैत रुपैयाँ गुमाइसकेका छन् । विद्युत प्राधिकरणले समेत विद्युत बेचेर आमदानी गर्न सक्ने करोडौं रुपैयाँ गुमाएको छ । तर, यसमा न प्राधिकरण न सरकार नै संवेदनशील बनेको छ । ऊर्जा जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री वर्षमान पुनले समस्याग्रस्त केही जलविद्युत आयोजना तथा प्रसारण लाइनको स्थलगत अध्ययनसमेत गरेका छन् । उनले प्राधिकरण तथा मातहतका निकायलाई तोकिएकै समयमा निर्माण पूरा गर्न निर्देशन दिएका छन् । प्रसारण लाइनमा निर्देशनभन्दा बढी सहजिकरण गर्नुपर्ने खाँचो छ । यसमा मन्त्रालयले कुनै कदम चालेको देखिँदैन । पुनले मन्त्रालय सम्हालेको ३ महिना बितिसकेको छ । यद्यपि, समस्या समाधान हुने गरी उनले कुनै ठोस कदम चालेका छैनन् । काबेली कोरिडोर (१३२ केभी पूर्वमा उत्पादित विद्युत प्रसारण तथा प्रवाह गर्ने काबेली महत्वपूर्ण कोरिडोर हो । २ वर्षभित्र लाइन तयार नभए यस क्षेत्रमा ५६ मेगावाट विद्युत खेर जाँदैछ । ९० किलोमिटर काबेली कोरिडोरमध्ये गोदक (इलाम)-दमक खण्ड पूरा भएको छ । बाँकी ५६ किलोमिटर कहिले पूरा हुन्छ यकिन छैन । प्रसारण लाइन २०७४ वैशाख १० गतेभित्र पूरा गर्नुपर्ने तालिका हो । लक्षित समयसम्म ५० प्रतिशत निर्माण पनि पूरा भएको छैन । पाँचथरस्थित जोरसल्ला-थापाटार खण्डमा ठेकेदारले कामको गति बढाएको छैन । इलाम देउमाई नगरपालिका-७ सिद्धिथुम्कामा ११ टावर निर्माण हुने जग्गाको मुआब्जा विवाद अझै समाधान भएको छैन । तारमुनिको जग्गाको

शतप्रतिशत मुआब्जा तथा क्षतिपूर्ति माग गर्दा दशकौदेखि निर्माण रोकिएको थियो । उक्त कोरिडोरमा अहिले २५ मेगावाटको काबेली बी-१, २१.५ मेगावाटको तल्लो हेवा र ९.९ मेगावाटको इवाखोला निर्माणको अन्तिम चरणमा छन् । यसअघि निर्माण भएको १४.९ मेगावाटको हेवाको सबै विद्युत जोडिएको छैन । कोसी कोरिडोर (२२० केभी) भारतको अनुदानमा निर्माण सुरु गरिएको प्रसारण लाइन अहिलेसम्म १० प्रतिशत पनि काम भएको छैन । आगामी २ देखि ३ वर्षभित्र यस क्षेत्रमा करिब ३ सय मेगावाट विद्युत उत्पादन हुँदैछ । यद्यपि, लाइनको टुंगो छैन । झन्डै २ हजार मेगावाट विद्युत प्रवाह हुने गरी ३ चरणमा निर्माण हुने प्रसारण लाइनको काम ३-४ ठाउँबाट समानान्तररूपमा भइरहेको आयोजना प्रमुख राजन ढकालले बताए । ‘सुपर सिक्सको माया खोला, सभा खोलालगायत २-३ सय मेगावाट निजी क्षेत्रका आयोजना छन्,’ उनले भने, ‘आयोजना पूरासम्म लाइन पनि तयार हुन्छ ।’ इनरुवादेखि धनकुटाको बसन्तपुर, संखुवासभाको बानेश्वर र तुम्लिङटारसम्म १ सय ५ किलोमिटर प्रसारण लाइन निर्माण हुन्छ । यसको अहिले काम भइरहेको ढकालले बताए । सबस्टेसन निर्माणको भर्खर ठेक्का आह्वान भएको छ । यही कोरिडोरअन्तर्गत धनकुटाको बसन्तपुरदेखि ताप्लेजुङको ढुंगे साघुसम्म २२० केभी ३५ किलोमिटर अर्को लाइन निर्माण हुनेछ । ढकालले दाबी गरेअनुसार यी सबै काम ३ वर्षभित्र पूरा हुन गाह्रो देखिन्छ । किनकि दशक पूरा हुँदासम्म काबेली कोरिडोर पूरा नभएको उदाहरण ताजै छ । उक्त कोरिडोरमा आयोजना निर्माण गरिरहेका प्रवर्द्धकको पनि ठूलो लगानी डुब्नेछ । विद्युत त खेर जान्छ नै भविष्यमा आयोजना निर्माणमा निजी क्षेत्र निरुत्साहित हुँदै जाने सम्भावना बढ्नेछ । यसको घुमाउरो असर देशको अर्थतन्त्रमा देखिनेछ । सोलु कोरिडोर (१३२ केभी) पूर्वमा उत्पादित विद्युत जोड्ने सोलु अर्को महत्वपूर्ण कोरिडोर हो । यस क्षेत्रमा आधा दर्जनभन्दा बढी आयोजना निर्माणाधीन छन् । अबको २ वर्षमा करिब २ सय १० मेगावाटका ४ आयोजना पूरा हुँदैछन् । तर, प्रसारण लाइन बन्ने अवस्था छैन । सोलु खोलामा १८ मेगावाटको माथिल्लो सोलु, २३.५ मेगावाटको सोलु, ८२ मेगावाटको तल्लो सोलु र ८६ मेगावाटको सोलु-दूधकोसी निर्माणाधीन छन् । यस कोरिडोरमा अन्य आयोजना पनि अघि बढाइएको छ । तर, ४ आयोजनाको निर्माणले गति लिएको छ । प्राधिकरणले तल्लो सोलुको विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) अमेरिकी डलरमा गरेको छ । विद्युत उत्पादन हुँदासम्म प्रसारण लाइन तयार नभए प्रवर्द्धकलाई ४५ प्रतिशतसम्म जरिवाना तिर्नुपर्नेछ । यति हुँदा पनि सरकार संवेदनशील देखिएको छैन । सिंगटी-लामोसाँघु (१३२ केभी) दोलखाको सिंगटी तथा यसका सहायक खोलामा १ सय ३७ मेगावाटका ६ आयोजना निर्माण भइरहेका छन् । ४० मेगावाटको खानी खोला, ३० मेगावाटको खानी खोला-२, २५ मेगावाटको सिंगटी, ११ मेगावाटको तल्लो खारे खोला, ७ मेगावाटको सुरी, २४ मेगावाटको खारे अन्तिम चरणमा छन् । उता झन्डै ५ वर्षअघि नै निर्माण पूरा भएको १० मेगावाटको सिप्रिङ खोलाको विद्युत अहिलेसम्म खपत हुन सकेको छैन । करिब २ मेगावाट माथिल्लो तामाकोसी निर्माण गर्न उपयोग भइरहेको छ । बाँकी बर्खाको विद्युत पूरै खेर फालिएको छ । जलविद्युत आयोजनाको निर्माणले गति लिए पनि प्रसारण लाइन भने कछुवाकै चालमा छ । सिन्धुपाल्चोकस्थित लामोसाँघु तथा अरू स्थानीय ठाउँमा जग्गा मुआब्जाका कारण काम अघि बढ्न सकेको छैन । विद्युत विकास विभागले उक्त प्रसारण लाइन निर्माण गर्न २०६८ बैशाख ९ गते अनुमतिपत्र दिएको थियो । तर, अहिलेसम्म २५ प्रतिशत पनि काम पूरा नभएको प्रवर्द्धकहरूको गुनासो छ । प्रसारण लाइन नआउने भएपछि प्रवर्द्धकले आयोजना निर्माण अवधि लम्ब्याइरहेका छन् । उता प्राधिकरणले विद्युत उत्पादन गर्न तोकेको समय थप गर्ने गरेको छ । त्रिशूली कोरिडोर (२२० केभी) त्रिशूली तथा यसका सहायक नदीमा दर्जनौं आयोजना निर्माणाधीन छन् । २ सय २८ मेगावाटका ४ आयोजना अबको दुई वर्षभित्र पूरा हुँदैछन् । रसुवामा निर्माणाधीन १ सय ११ मेगावाटको रसुवागढी, ४२.५ मेगावाटको सान्जेन, १४.८ मेगावाटको माथिल्लो सान्जेनको निर्माण करिब ७० प्रतिशत पूरा भएको छ । रसुवागढी

तथा सान्जेनबाट सन् २०१९ सम्म विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । नुवाकोटमा ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली-३ 'ए' र ३७ मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली-३ 'बी' निर्माणाधीन छन् । माथिल्लो त्रिशूलीबाट पनि सन् २०१९ को फेब्रुअरी ९ मा विद्युत उत्पादन हुने अनुमान छ । रसुवामा निर्माणाधीन आयोजनाको विद्युत २२० केभी चिलिमे हबबाट २२० केभी त्रिशूली-३ 'बी' हबमा ल्याउने योजना छ । तर, यो खण्डको काम ५० प्रतिशत पनि पूरा नभएको नेपाल विद्युत प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ । त्रिशूली-३ 'बी' हबबाट माथिल्लो त्रिशूली-३ 'ए' तथा 'बी' को विद्युत काठमाडौं मातातीर्थ ल्याइन्छ । यो खण्डमा सबैभन्दा बढी समस्या देखिएको छ । मातातीर्थमा करिब २ किलोमिटर भूमिगत प्रसारण लाइन निर्माण गर्नुपर्नेमा स्थानीयले अवरोध गरेका छन् । उत्पादित विद्युत जोडिन कम्तिमा २ महिनाअघि प्रसारण लाइन तथा सबस्टेसन तयार हुनुपर्छ । अहिलेको कामको गतिअनुसार यस्तो सम्भावना देखिँदैन । त्रिशूली-३ 'बी' हब निर्माण हुने नुवाकोटको समुद्रटार, काठमाडौंको पातलेवन तथा बाडभञ्ज्याङ र मातातीर्थमा मुख्य समस्या छ । मर्स्याङ्दी तथा दोर्दी कोरिडोर (२२० केभी र १३२ केभी) लमजुङको मर्स्याङ्दी नदी तथा यसको सहायक खोला दोर्दी र न्यादीमा आधा दर्जनभन्दा बढी आयोजना निर्माणाधीन छन् । समयमै प्रसारण लाइन निर्माण नभए यस क्षेत्रमा १ सय ९० मेगावाट विद्युत खेर जान्छ । ती आयोजनाको विद्युत प्रसारण तथा खपत गर्ने लक्ष्यले २२० केभी प्रसारण लाइन निर्माण सुरु गरिएको छ । घिसिङले यस क्षेत्रको एक युनिट पनि विद्युत खेर जान नदिने दाबी गरेका छन् । तर, दाबी अनुसार काम भएको छैन । दोर्दीबाट मर्स्याङ्दी कोरिडोरमा जोड्न विभिन्न सहायक प्रसारण लाइन तथा उदिपुर, कीर्तिपुर तथा टारीकुना र तनहुँको मार्कीचोकमा सबस्टेसन निर्माणाधीन छन् । उत्पादित विद्युत मध्यममर्स्याङ्दीको सबस्टेसनमा जोड्न १३२ केभीको दोर्दी कोरिडोर पूरा हुनुपर्छ । दोर्दीमा हिमालय पावर पार्टनरले निर्माण गरिरहेको २७ मेगावाट दोर्दीखोला, लिबर्टी इनर्जीको २५ मेगावाट माथिल्लो दोर्दी ए, पिपुल्स हाइड्रो पावरको ५६ मेगावाट सुपर दोर्दी 'ख' र वुटवल पावर कम्पनीको ३० मेगावाट न्यादी तथा डादी ग्रुपको ४० मेगावाट सुपर न्यादी निर्माणाधीन छन् । सिङ्डिबी हाइड्रो फन्डले निर्माण गरिरहेको १२ मेगावाटको दोर्दी खोला-१ को पनि निर्माण सुरु भइसकेको छ । कालीगण्डकी कोरिडोर (२२० केभी) पश्चिम क्षेत्रमा निर्माणाधीन आयोजनाको विद्युत जोड्ने लक्ष्यले २२० केभी कालीगण्डकी कोरिडोरको निर्माण सुरु गरिएको छ । तर, यसको पनि प्रगति निराशाजनक छ । यस क्षेत्रमा आगामी २ वर्षभित्र १ सय २५ मेगावाट खेर जाने स्थिति छ । यही प्रसारण लाइन निर्माणको टुंगो नलाग्दा म्याग्दीस्थित ४२ मेगावाटको मिस्ट्री खोलाको निर्माण झन्डै २ वर्ष ढिलो सुरु भएको थियो । अहिले आयोजनाको काम धमाधम भइरहेको छ । तर, प्रसारण लाइन अनिश्चित छ । यस कोरिडोरमा मिस्ट्री खोला ६५ मेगावाटको माथिल्लो कालीगण्डकी, १३ मेगावाटको थापा खोला, ५ मेगावाटको घलेम्दी लगायत आयोजना छन् । थापा खोला पूरा भए पनि विद्युत जोडिन सकेको छैन ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/०३/१३

किन बन्नुपर्छ अरुण तेस्रो

रामराज शर्मा

अहिले चर्चामा छ अरुण तेस्रो जलविद्युत् आयोजना। प्रारम्भिक चरणमा २०१ मेगावाट क्षमता प्रस्ताव गरिएको यो आयोजना पछि ४०२ मेगावाटको योजनाका रूपमा प्रस्ताव गरियो। तर अहिले भारतीय सरकारको लागानी रहेको कम्पनी सतलजमार्फत नौ सय मेगावाट क्षमतामा निर्माण हुने क्रममा छ। निकै विवादास्पद बन्न पुगेको यो आयोजना राजनीतिक भुमरीभिन्न परेको मात्र होइन, विदेशीहरूको चासोको विषय पनि रहिरह्यो। खासगरी नेपालमा माइक्रो म्यानेजमेन्ट गर्ने भारत सरकारको प्रक्रियाभिन्न यो आयोजना रहेको प्रस्ट छ। सुरुमा २०१ मेगावाट प्रस्ताव गर्दा ७६४ मिलियन अमेरिकी डलर अर्थात् प्रतिमेगावाट १९ करोड नेपाली रुपैयाँ अनुमानित लागत रहेको यो आयोजना ४०२ मेगावाट प्रस्ताव गर्दा १.१ बिलियन डलर (रामशरण महतको 'द लस अफ अरुण थ्री' र म्याथुस रेस्टले ज्युरिच विश्वविद्यालयका लागि लेखेको पेपरअनुसार) रहेको छ। सन् १९९४ तिर २०१ मेगावाट निर्माण गर्दाको त्यो लागत निकै महँगो हो भने ४०२ मेगावाट निर्माण गर्दाको लागत ठिकै भन्न सकिन्छ। अहिले चर्चा गरेजस्तो प्रतिकिलोवाट ५४०० डलरचाहिँ सत्य होइन।

खारेजीका कारण र भित्री उद्देश्य

पञ्चायती व्यवस्था हुँदा नै पहिचान गरिएको यो आयोजना सन् १९९१ मा नेपाली कांग्रेसको सरकार आएपछि अगाडि बढेको थियो। ऊर्जाको चरम अभाव रहेको, अति न्यून जनसंख्यामा मात्र बिजुलीको पहुँच पुगेको, बहुदलीय व्यवस्था सुरु भएसँगै नयाँ उद्योग खुल्ने क्रम निरन्तर बढिरहेको त्यो समयमा ४०२ मेगावाटको एउटै आयोजना निर्माण गर्दा अर्को ८-९ वर्ष देशलाई विद्युत् आपूर्तिमा सहज मात्र होइन, विकासको लहर नै सुरु हुन सक्ने अवस्था थियो। उक्त आयोजना निर्माणसँगै अन्य आयोजना पनि अगाडि बढाउने तयारीमा थियो, त्यो बेलाको सरकार।

भर्खर प्रजातन्त्र आएको बेलामा राजनीतिक दलहरू बहुदलीय प्रतिस्पर्धामा कच्चा थिए, विरोधका लागि विरोध गर्ने संस्कार हावी थियो। सोही कमजोरीलाई समातेर देश र विदेशका अन्य शक्तिहरू खेल्न खोजिरहेको अवस्था पनि थियो। अरुण आयोजना पनि त्यही तत्वहरूको पञ्जामा पर्न पुग्यो। अर्कोतर्फ जलविद्युत् आयोजना निर्माण नगरी थर्मल प्लान्ट राखेर सोवापत् आफूहरूले फाइदा लिन चाहने समूह पनि उत्तिकै सक्रिय थियो। विश्व बैंकको सफ्ट लोन (अर्थात् ३० देखि ४० वर्षमा तिरे हुने र १ प्रतिशतभन्दा थोरै ब्याजदर रहेको), जर्मन सरकारको अनुदान सहयोग र जापान, एसियाली विकास बैंक, फ्रान्स, स्विट्जरल्यान्ड र फिनल्यान्डको ऋण सहयोगमा निर्माण गरिने भनिएको उक्त आयोजनामा दुईतिहाइ वैदेशिक ऋण तथा अनुदान र बाँकी नेपाल सरकारको लगानी प्रस्ताव गरिएको थियो।

सोही समयमा अरुण सरोकार समिति, इन्हुरेडलगायतका देशभिन्नका गैरसरकारी संस्था, बेलायत र अमेरिकामा आधारित विदेशी गैरसरकारी संस्थाहरू जस्तै- अन्तर्राष्ट्रिय नदी सञ्जाल (इन्टरनेसनल रिभर नेटवर्क), अन्तर्राष्ट्रिय प्रविधि विकास समूह (इन्टरनेसनल डेभेलपमेन्ट ग्रुप), ग्लोब इन्टरनेसनल र

ग्रिनपिसलगायतका संस्थाको सहयोगमा उक्त आयोजनाको सशक्त विरोध भएको थियो। आवरणमा ती संस्था देखिए पनि गुद्दीचाहिँ फरक थियो।

उनीहरूको मुख्य उद्देश्य के थियो भन्ने कुरा केही वर्षपछि भारतीय सरकारी कम्पनीले यो आयोजना हत्याउन सफल भएबाट प्रस्ट हुन्छ। ती संस्थाले विविध कारण देखाएर विरोध गरेका थिए। आयोजना निकै महँगो भएको, आयोजना निर्माण गर्दा बनाउने संरचना र सडकले उक्त क्षेत्रको जैविक र वातावरणीय अवस्थामा नराम्रो असर पार्ने, नेपालले त्यति ठूलो आयोजना धान्न नसक्ने, नेपाल ऋणको दलदलमा फस्ने, एउटै ठूलो आयोजना निर्माण गर्दा जोखिम धेरै हुने (साना आयोजना चाहिन्छ भन्थे उनीहरू), विद्युत् महसुल समायोजन गर्नुपर्ने अवस्थामा देशको राजनीतिक स्थिरता कायम नरहने र अर्को रोचक कुरा उक्त आयोजनाको मुख्य जलाधार क्षेत्र तिब्बतमा रहेको र चीनसँग त्यस्तो कुनै सम्झौता नरहेको भन्दै ती संस्थाले विरोध गरेका थिए। वास्तवमा ती सबै कारण देखावटी मात्रै थिए।

युरोप र अमेरिकाभित्रका धेरै देशले बीसौं शताब्दीको सुरुवाततिरै आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी विकसित देशको दर्जामा पुगे। उनीहरूले आफ्नो देशमा जुनसुकै भौतिक संरचना निर्माण गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरलाई बेवास्ता गरिदिएका कारण अहिले विश्व वातावरणमा निकै नराम्रो प्रभाव परिरहेको छ। सोही बेवास्ताबाट पाठ सिकेर उनीहरूले केही दशकदेखि निकै कडा वातावरणीय नीतिनियम निर्माण गरेका छन् र तिनै नियमलाई विकासउन्मुख देशहरूमा पनि लागू गर्न प्रत्यक्ष-परोक्ष दबाव दिँदै आइरहेका छन्।

अफ्रिका र एसियाका थुप्रै देशका ठूला आयोजना उनीहरूकै कडा वातावरणीय नियम र दबावका कारण विवादमा आएका मात्र छैनन्, कतिपय आयोजना रद्द पनि भएका छन्। वातावरणीय असर न्यून गर्ने आफ्नै देशसुहाउँदो नियम निर्माण गर्न नसक्नु हाम्रो पनि कमजोरी थियो र अरुण आयोजनामा पनि यस्तै कारणले गर्दा विवाद चर्काउन सफल भएका थिए अरुण विरोधीहरू।

यो आयोजना महँगो हुनुको मुख्य कारण १२२ किमिको सडक मार्ग र ४५० किमिभन्दा लामो २२० केभी प्रसारण लाइन थियो। तर उक्त प्रवेश मार्ग र प्रसारण लाइनले पार्न सक्ने सकारात्मक असर जस्तै- कृषिजन्य उत्पादन बजार, स्थानीयलाई रोजगारको अवसर, आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा प्रस्ताव गरिएका अन्य विकास आयोजना, ग्रामीण विद्युतीकरण र प्रस्तावित उपल्लो अरुण (३३५ मेगावाट) र तल्लो अरुण (३०८ मेगावाट) का लागि चाहिने आवश्यक संरचनालाई ध्यान दिँदा तत्कालमा महँगो देखिए पनि दीर्घकालीन रूपमा त्यस्तो हुने थिएन। समग्रमा उक्त क्षेत्रको मात्रै होइन, देशकै आर्थिक विकासमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने निश्चित थियो।

अर्को चर्को विरोधको कारण उक्त आयोजना स्थलसम्म पुग्ने सडक मार्ग निर्माण गर्दा अरुण उपत्यकाको जैविक विविधता र आदिवासीहरूको सामाजिक र सांस्कृतिक जीवनमा खतरा पर्छ भन्ने थियो। उनीहरूको त्यो आवाज आयोजना खारेज भएको केही वर्षपछि अरुण उपत्यकामा जथाभावी सडक सञ्जाल निर्माण हुँदा कहींकतै सुनिएन। यसबाट पनि प्रस्ट हुन्छ- उनीहरूको ध्यान आयोजना रद्द गर्नु मात्र थियो, वातावरणीय असर त बहाना मात्र थियो।

यसैगरी उनीहरूले विश्व बैंकको सर्तानुसार नेपालले १० मेगावाटभन्दा ठूला आयोजना निर्माण गर्न नपाउने भन्ने प्रावधानलाई निकै चर्को रूपमा उठाएका थिए। एकातिर यो आयोजना ठूलो भयो, साना आयोजना मात्र निर्माण गर्नुपर्छ भन्ने अर्कोतिर ठूला आयोजना निर्माण गर्न नदिने प्रावधान ठीक छैन भन्दै विरोध गर्ने दोहोरो चरित्र थियो उनीहरूको। नेपाल सरकार अरुण तेस्रोको सम्झौता गर्ने तयारी गर्दै थियो भने कालीगण्डकी १४४ मेगावाट र निजी क्षेत्रका खिम्ती ६० तथा झिमुक १२ मेगावाटका आयोजना निर्माण चरणमा पुगिसकेका थिए। सरकारले विश्व बैंकको सो बुँदालाई सोझै खारेज गरिसकेको अवस्था थियो। विश्व बैंकका अनुसार अरुण तेस्रो निर्माण अवधिका लागि नेपालले व्यवस्थापकीय र आर्थिक दृष्टिकोणबाट अन्य ठूला आयोजना निर्माण गर्न नसक्ने अवस्था रहेकाले समानान्तर रूपमा अर्को ठूलो आयोजना निर्माण सुरु नहोस् भन्ने थियो, सधैंका लागि नपाउने भन्ने थिएन।

आयोजनाको सुरुवाती समयमै चर्को विरोध गरेर विश्व बैंक र अन्य दाता राष्ट्रहरूलाई फिर्ता गराउने उद्देश्य सफल भयो। केही राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था र त्यो बेलाको प्रमुख प्रतिपक्ष दल भारतको स्वार्थपूर्ति गर्ने हतियार बन्न पुगे।

अरुणविरोधी अभियन्ताहरू राजनीतिक पार्टीहरूलाई आफूतर्फ तान्ने प्रयासमा थिए। अरुणमा विश्व बैंक र अन्य देशहरूलाई निकालेर आफूले हत्याउन पछाडिबाट सहयोग गरिरहेको भारत पनि त्यही चाहन्थ्यो। एमाले नेताहरू त्यसै प्रयोजनका लागि मोहोरा बन्न पुगे। महासचिव माधव नेपाललगायत एमाले नेतृत्वले अरुणविरोधी अभियन्ताहरूलाई भरपूर साथ दिए। सोही समयमा कांग्रेसभिन्न पनि देशविदेशका तत्वले खेल खेल्न थालेका थिए। त्यसैबेला गिरिजाले मध्यावधि चुनाव घोषणा गरे। एमाले महासचिव माधव नेपालले विश्व बैंकलाई चिठी लेख्दै अरुण आयोजना नेपालको हितमा नरहेको र चुनावपछि आफ्नो सरकार आएमा आयोजना सम्झौता खारेज गरिदिन सक्ने चेतावनी दिएपछि आयोजना खारेजीको बलियो आधार तयार भयो। मनमोहन प्रधानमन्त्री रहेको बेलामा विश्व बैंकका अध्यक्षले आफूहरू आयोजनाबाट पछि हटेको पत्र लेखेपछि अरुण तेस्रो खारेज भएको थियो।

के ठीक के बेठीक ?

रन अफ द रिभर प्रणालीमा रहेर ४०२ मेगावाट क्षमताको सो आयोजना डिजाइन गरिएको थियो। ४०२ मेगावाट कुल क्षमता हुँदा फर्म इनर्जी ८५ प्रतिशत रहेको भनिएको छ। तर अहिले आयोजनाको डिजाइनमा केही परिवर्तन गर्दा ९०० मेगावाट पुगेको छ। यो अर्थमा नदीको उक्त क्षेत्रमा रहेको क्षमताको अहिले अधिकतम प्रयोग भएको छ। तर सोही समयमा ४०२ मेगावाटको आयोजना, १२२ किमि सडक र ४५० किमि लामो २२० केभी प्रसारण लाइन निर्माण गर्न सकेको भए समग्र अरुण उपत्यका र देशकै आर्थिक अवस्थामा ठूलो परिवर्तन आउने पक्का थियो। देशमा नयाँ उद्योग खुल्ने थिए, युवा पलायन हुन केही कमी हुने थियो। अर्कोतर्फ माथिल्लो र तल्लो अरुण यिनै संरचना प्रयोग गरेर निकै सस्तोमा निर्माण गर्न सकिन्थ्यो। तर २२० केभी प्रसारण लाइनभन्दा अहिले प्रस्ताव गरिएको ४४० केभी प्रसारण लाइन उत्तम छ। नदीको क्षमताको सही प्रयोग भएको छ।

आयोजना सोही समयमा निर्माण हुनुपर्छ तर त्यसो हुन सकेन। सन् १९९५ तिर नेपालको बजेट पनि निकै सानो आकारको थियो। अन्य विकास आयोजनाको पनि उत्तिकै आवश्यकता थियो। अर्कोतर्फ हाम्रो व्यवस्थापकीय र प्राविधिक क्षमता पनि अहिलेको भन्दा निकै कमजोर थियो। तर केही वर्षपछि नै सरकारले उक्त आयोजना आफैं या अन्य स्रोत खोजी गरेर निर्माण गर्नुपर्छ। सरकार त्यहीँ चुक्यो र धेरै वर्ष त्यतिकै खेर गयो। धेरै सरकार परिवर्तन भए, तर कसैले आयोजना अगाडि बढाएनन्। अन्ततः भारतको भित्री इच्छाअनुसार खासभन्दा उसैको सुरुदेखिको रणनीतिअनुसार आयोजना उनीहरूलाई नै सुम्पिइयो। सरकारमा रहेको पार्टीले आयोजना सुम्पिने कार्यको नेतृत्व गर्‍यो र केही साना दलबाहेक प्रतिपक्ष दलहरूले पनि सबैले समर्थन गरे, विरोध गरेनन्।

आयोजनाको सुरुवाती समयमै चर्को विरोध गरेर विश्व बैंक र अन्य दाता राष्ट्रलाई फिर्ता गराउने उद्देश्य सफल भयो। केही राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था र त्यसबेलाको प्रमुख प्रतिपक्ष दल भारतको स्वार्थपूर्ति गर्ने हतियार बन्न पुगे। भारतको चाहना नेपालको जलस्रोत र विद्युत् विकास आफ्नो स्वार्थअनुसार होस् भन्ने थियो र आज पनि छ। थुप्रै जलविद्युत् आयोजना भारतीय कम्पनीहरूले ओगटेर बसेका छन्। अपर कर्णालीको हालत विजोग छ। सकेसम्म आयोजना रोकेर राख्ने र निर्माण गर्नेपरेमा आफ्नो स्वार्थअनुरूप हुने गरी मात्र निर्माण गर्ने उनीहरूको रणनीति पञ्चेश्वरमा पनि देखिएकै छ।

अहिलेको अवस्था

ढिलै भए पनि अरुण-३ अब निर्माण हुन्छ कि भन्ने आशा पलाएको छ। दुई देशका प्रधानमन्त्रीहरूले रिमोटबाटै संयुक्त रूपमा शिलान्यास गरेका छन्। अब सतलजलाई यो आयोजना समयमै निर्माण सम्पन्न गर्न सहयोग र दबाबबाहेक अरु कुरा अहिलेलाई उपयुक्त हुँदैन। २१.९ प्रतिशत विद्युत् सितैमा पाउने सर्त नराम्रो होइन। त्यसबाहेक प्रभावित क्षेत्रका जनताले १०० करोड भारुबराबरको इक्विटी सेयरमा प्राथमिकता पाउने, आवश्यकता परेमा नेपालले उक्त आयोजनाको बिजुली किन्न पाउने, आफूले पाउने २१.९ प्रतिशतको बिजुली आवश्यक नभएमा भारतलाई बेच्न पाउने र आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा विद्युतीकरण र अन्य विकासका काम गरिदिनुपर्ने लगायतका सर्तहरू आकर्षक नै छन्।

केही विद्वान्ले आयोजना निर्माण गर्दा तिरेको भ्याट रकममध्ये आयोजना सम्पन्न गरिसकेपछि प्रतिमेगावाट ५० लाखका दरले उक्त भ्याट रकम फिर्ता गरिने भनिएको ४ अर्ब ५० करोड रुपैयाँलाई अन्य अर्थ लगाएर विरोध गरिरहेका छन्। यो झुटो हो। प्रत्येक विद्युत् आयोजना सम्पन्न गरिसकेपछि भ्याटवापत तिरेको रकमबाट प्रतिमेगावाट ५० लाख फिर्ता गर्ने सरकारको पुरानै नीति हो र सबै आयोजनामा यो लागू हुन्छ।

केही अभियन्ताले सामाजिक सञ्जालमार्फत ९०० मेगावाट बिजुली वर्षभरि उत्पादन हुने हिसाब देखाउँदै आयोजनाको लगानी चार वर्षमै फिर्ता हुने र त्यसपछि पूरै फाइदा भारतले लिन्छ भन्ने भ्रामक तर्क गरिरहेका छन्। तर वास्तविकता फरक छ। हिउँदमा विद्युत् उत्पादन ३०० मेगावाटसम्म झर्न सक्छ। लगानी गरेको रकमको ब्याज प्रतिदिन थपिँदै गइरहेको हुन्छ। ३६५ दिन नै विद्युत् उत्पादन हुन्छ भन्ने कुनै ग्यारेन्टी छैन। नसोचेको प्राकृतिक विपत्ति आइपरेमा खर्बौंको लगानी डुब्न सक्छ। भोटेकोसीमा के

भइरहेको छ, हामीले देखिरहेका छौं। कसैले केही लाख रकम बैंकमा राख्यो भने हिजोआज १० प्रतिशत ब्याज सजिलै पाउँछ र कुनै जोखिमविना बैंकमा राखेको पैसा ७.५ वर्षमै दोब्बर हुन्छ भने खर्चो रुपैयाँ जोखिमपूर्ण अवस्थामा लगानी गर्दा प्रतिफल राम्रो भयो भनेर उचितो काढ्नु उपयुक्त होइन। प्रतिफल नहुने हो भने लगानी गर्नुको अर्थ छैन।

पहिलो पन्ध्र वर्षमा प्रतिकिलोवाट क्षमता रोयल्टी ४०० रुपैयाँ र ऊर्जा रोयल्टी ७.५ प्रतिशत, त्यसपछि प्रतिकिलोवाट १८०० र ऊर्जा रोयल्टी १२ प्रतिशतको प्रावधान गरिएको छ। आयात गरिने निर्माण सामग्री र उपकरणमा दिइने छुट पनि अन्य आयोजना र निर्माण कम्पनीहरूले पाइरहेकै सुविधा हो। सम्भव र उपलब्ध भएसम्म नेपालमै उत्पादित निर्माण सामग्री र उपकरण प्रयोग गर्नुपर्ने प्रावधान पनि राखिएको छ। विदेशी लगानी भित्र्याउन आवश्यक छ भनेर भाषण गर्दै हिँड्ने तर विदेशी लगानीकर्तालाई केही सुविधा दिँदा विरोध पनि गर्ने प्रवृत्ति घातक छ। कम्तीमा यो आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न सकियो भने अन्य विदेशी लगानीकर्तालाई आश्वस्त तुल्याउन सकिन्छ। अबको १० वर्ष ठूला विदेशी लगानीकर्ता कसरी भित्र्याउन सकिन्छ, सोहीअनुसार सुविधा दिनु आवश्यक पनि छ।

गल्ती हाम्रै थियो। अब त्यो गल्तीबाट पाठ सिकेर अघि बढ्नुको विकल्प छैन। राजनीतिक स्थायित्व सुरु भएको अवस्था छ। विकास निर्माणका काममा उग्र राष्ट्रवाद छिर्न दिनु हुन्न। हामीसँग प्रशस्त पैसा, प्रविधि र आवश्यक व्यवस्थापकीय क्षमता छैन। भर्खर मात्र द्रुतमार्गको लागि विश्व बैंकसँग ऋण लिने निर्णय भएको छ। बूढीगण्डकी निर्माणको स्रोत कसरी जुटाउने भन्ने प्रश्न यथावत् छ। पश्चिम सेती सरकार आफैले निर्माण गर्ने भने पनि स्रोत अभाव हुने पक्का छ। विदेशी लगानी आउँदैमा राष्ट्रियता खतरामा पर्दैन भन्ने कुरा बुझाउन आवश्यक छ। होइन भने अबको २० वर्षपछि पनि हामी अरुण तेस्रो, बूढीगण्डकी, पश्चिम सेती आयोजना कसरी निर्माण गर्ने भनेर नै बहस गरिरहेका हुनेछौं।

– शर्मा जलविद्युत् इन्जिनियर हुन्।

श्रोत: काब्लिपुर, २०७५/०३/१४

बेतन कर्णालीको डीपीआर तयार हुँदै

आयोजनाको लागत करिब ७० अर्ब

प्रकाश अधिकारी

कर्मचारी सञ्चय कोषले ६ सय ८८ मेगावाट क्षमताको बेतन कर्णाली जलविद्युत् आयोजनाको सम्भाव्यता र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) कार्य अघि बढाएको छ । प्रवर्द्धक कम्पनी बेतन कर्णाली सञ्चयकर्ता हाइड्रोपावर लिमिटेडले डीपीआर अध्ययन लगत्तै टेन्डर प्रक्रियामा जाने तयारी गरेको छ । यसका लागि कम्पनीले वित्तीय स्रोत जुटाइसकेको छ । आयोजना निर्माणमा कम्तीमा ७० अर्ब लागत खर्च हुने अनुमान छ ।

सुर्खेत-कैलाली जिल्लाको सिमाना हुँदै बगिरहेको कर्णाली नदीमा निर्माण हुने यो आयोजना निर्माणका लागि कर्मचारी सञ्चय कोषले बेग्लै कम्पनी दर्ता गरिसकेको छ । 'कम्पनी दर्ता, उत्पादन लाइसेन्स पाइसकेका छौं,' बेतन कर्णाली सञ्चय कोष हाइड्रोपावर लिमिटेडका परामर्शदाता श्रीराम शेखर अधिकारीले भने, 'डीपीआर अध्ययन हुँदै छ छ, फाइनान्सियल क्लोजर भइसक्यो ।' सञ्चयकोषले सेयरका साथै ऋण जुटाइसकेको छ । नबिल र एसबीआई बैंकले सहवित्तीयकरण कर्जा लगानी गर्ने समझदारीपत्र (एमओयू) मा हस्ताक्षर गरिसकेका छन् । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको मुख्य सेयर भएको एक इन्जिनियरिङ कम्पनीले डीपीआर अध्ययन गरिरहेको छ । ०१७ अक्टोबरदेखि उसले डीपीआर अध्ययन थालेको हो । कोषका अनुसार एक वर्षभित्र डीपीआर अध्ययन सम्पन्न हुनेछ ।

प्रारम्भिक अध्ययनअनुसार सुर्खेतको चौकुने गाउँपालिकामा पर्ने बेतान र कैलालीको सुगरखालमा रहने गरी कर्णाली नदीमा अर्ध जलाशय प्रकृतिको आयोजना निर्माण हुनेछ । अर्ध जलाशययुक्त भएकाले विद्युत्को उच्चतम माग हुने समयमा धेरै उपयोग हुने देखिएको छ । प्रि-कन्स्ट्रक्सन, पहुँचमार्ग निर्माण र डीपीआरको काम सँगसँगै अघि बढाइएको छ ।

आर्थिक अभावले आयोजना निर्माणमा कुनै ढिला नहुने सञ्चय कोष र प्रवर्द्धक कम्पनी दुवैको दाबी छ । 'पिक आवर' मा विद्युत्को माग धान्न कठिन भएकाले दीर्घकालीन समाधानका लागि बेतन कर्णाली निर्माणको जिम्मेवारी लिएको कोषका कर्मचारीहरू बताउँछन् । सुरुका दुई वर्ष सर्वेक्षण (अब एक वर्ष बाँकी) र पाँच वर्षभित्र निर्माण सुरु गर्ने कम्पनीको तयारी छ ।

नेपाली लगानी र प्रविधि प्रयोग गरी निर्माण गर्न थालिएको आयोजनामा निजामती कर्मचारी, नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, सशस्त्र प्रहरी बल र कोषमा कोष कट्टी गर्दै आएका करिब ६ लाख सञ्चयकर्तालाई लगानी गर्न अवसर प्रदान गरिनेछ । कम्पनीमा कर्मचारी सञ्चय कोषको १५, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको १०, जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी लिमिटेडको १०, सञ्चयकर्ताको ४० प्रतिशत सेयर रहनेछ । त्यस्तै प्रभावित बासिन्दाका लागि १० र सर्वसाधारणका १५ प्रतिशत छुटयाइएको छ । कोषले गत वर्ष १ अर्ब २९ करोड सेयर (इक्विटी) लगानी गर्ने निर्णय गरिसकेको छ ।

नाफाको ८० प्रतिशत आफ्ना सञ्चयकर्तालाई प्रदान गर्दै आएको सञ्चय कोषले अब नाफा वितरण नगरी अलग्गै खातामा जम्मा गरेर बेतन कर्णालीमा लगानी गर्नेछ । सञ्चयकर्ताहरूले नाफाबापत पाउने

रकमको ब्याजसमेत जोडेर सो बराबरको सेयर बाँडिनेछ । सञ्चय कोषसँग हाल २ खर्ब ५६ अर्ब रुपैयाँको कोष छ । जसबाट उसले वार्षिक डेढ अर्ब कमाउने गरेको छ ।

कोषले सञ्चयकर्ता लगानीकर्ताको लगानी सुनिश्चितता गर्न मुनाफाको रकमलाई सेयरमा परिवर्तन गर्नेसम्बन्धी विनियमावली जारी गरिसकेको छ । यही रकमलाई जम्मा पार्दै सञ्चयकर्ताको तर्फबाट ४० प्रतिशतको लगानी सुनिश्चितता गरिनेछ । कोषले आव ०७२/७३ देखि नै आयोजनाका लागि ३ अर्ब बराबर रकम सुरक्षित गरिसकेको छ । स्वदेशी लगानीको माथिल्लो तामाकोसीपछि कोषले अगाडि बढाउन लागेको यो दोस्रो ठूलो आयोजना हो ।

प्रारम्भिक अध्ययनले सुर्खेतको चौकुने गाउँपालिकामा पर्ने साबिकका बेतान, छाप्रे, गुट्ट, बिजौरा र पञ्चपुरी नगरपालिकाको विद्यापुर तथा अछाम जिल्लाका साबिकका गाविस ढुंगेचाल्ना, नारायणपुर, तुर्माखाँद र कैलाली जिल्लाको सुगरखाल क्षेत्र प्रभावित हुने जनाएको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/१४

सर्वसाधारणको लगानी हुने १३ आयोजना पहिचान

एक दर्जन आयोजनामा सर्वसाधारणले सोझै लगानी गर्न पाउने

ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनले एक दर्जन जलविद्युत् आयोजना सर्वसाधारणको प्रत्यक्ष लगानीमा बनाउने तयारी गरिएको बताएका छन् । विनियोजन विधेयकमा उठेका प्रश्नको संसदमा बुधबार जवाफ दिँदै ऊर्जामन्त्री पुनले १३ वटा आयोजना सर्वसाधारणको प्रत्यक्ष लगानीमा बनाउने तयारी भएको जानकारी दिए । ४ हजार ४ सय मेगावाट क्षमताका यी आयोजना क्षेत्रीय सन्तुलन मिलाएर निर्माण हुने उनको दाबी छ । मन्त्री पुनका अनुसार माथिल्लो अरुण, अरुण चार, तल्लो अरुण, किमाथांका अरुण, भेरी बबई डाइभर्सन, उत्तरगंगा, नौमुरे, फुकोट कर्णाली, तामाकोसी पाँच, चैनपुर सेती, चैनपुर, जलदुल्ला आयोजना सर्वसाधारणको प्रत्यक्ष लगानी हुने गरी निर्माण गर्ने तयारी गरिएको हो । पहिचान गरिएका यी आयोजनालाई विद्युत् प्राधिकरण, विद्युत् उत्पादन कम्पनी, विद्युत् विकास विभागजस्ता निकायसँग छलफल गरी प्रक्रिया अघि बढाइने पुनले बताए ।

जलविद्युत् आयोजना स्वदेशी लगानीमा निर्माण गर्नुपर्ने सांसदहरूको सुझाव उल्लेख गर्दै उनले सर्वसाधारणले लगानी गर्न पाउने गरी आयोजना चयन गरिएको बताए । ‘पानी नेपालको सबैभन्दा ठूलो सम्पत्ति हो यसमा सबैको स्वामित्व हुनुपर्छ,’ उनले भने, ‘सातै प्रदेशमा पर्ने गरी आयोजना छनोट गरिएको छ ।’ सांसदहरूले ऊर्जामन्त्रीसँग भारतबाट हुँदै आएको विद्युत् खरिद, सिँचाइ समस्या, मुआब्जाजस्ता विषयमा प्रस्टीकरण सोधेका थिए ।

सांसदहरूको प्रश्नको जवाफ दिँदै उनले आगामी एक वर्षमा वर्षायाममा नेपाल ऊर्जामा आत्मनिर्भर र ३ वर्षभित्र सुक्यायाममा समेत आत्मनिर्भर बन्ने दाबी गरे । अहिले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले अपुग विद्युत् भारतबाट आयात गरी लोडसेडिङ अन्त्य गरेको छ ।

मन्त्री पुनले अहिले ढल्केबर–मुजफ्फरपुर, कुशाहा–कटैया र टनकपुरबाट विद्युत् ल्याइएको जानकारी दिए । ‘भारतमा विद्युत् बिक्रीकर्ता फरकफरक भएकाले आयातित बिजुलीको खरिद मूल्य फरकफरक छ,’ उनले भने, ‘ढल्केबर–मुजफ्फरपुरबाट आएको विद्युत् सबैभन्दा सस्तो पर्छ ।’ उनले कुशाहा–कटैयाबाट आउने विद्युत् सबैभन्दा महँगो करिब १० रुपैयाँ हाराहारीमा पर्ने सांसदलाई जानकारी गराए । ‘विद्युत् महँगो भए पनि यसलाई उत्पादनमा लगाउने हो भने फाइदा धेरै हुन्छ,’ उनले भने, ‘अँध्यारोमा बस्नुभन्दा विद्युत् आयात गरेरै भए पनि लोडसेडिङ हटाइएको हो ।’

उनले लोडसेडिङ अन्त्य भएकाले यो वर्ष अर्थतन्त्रको वृद्धिदर बढेको दाबी गरे ।

पश्चिम सेती टुंगो लाग्न बाँकी

पश्चिम सेतीबारे सांसदहरूले राखेका जिज्ञासाको जवाफ दिँदै मन्त्री पुनले बजेटमार्फत पश्चिम सेती आयोजना स्वदेशी लगानीमा बनाउने भनिए पनि मोडालिटी टुंगो नलागेको बताए । ‘यो आयोजना लगानी बोर्डले हेरिरहेको छ,’ उनले भने, ‘लगानी बोर्डले यसबारे आवश्यक निर्णय गरेपछि मोडालिटी टुंगो लाग्छ ।’ सरकारले २०६८ मा चिनियाँ कम्पनी थ्री गर्जेजलाई पश्चिम सेती आयोजना बनाउने जिम्मा दिए पनि उसले विभिन्न सर्त राखी आयोजनाको काम सुरु गरेको छैन । १५ वर्ष अस्ट्रेलियाली कम्पनी स्मोकले

‘होल्ड’ गरी राखेको आयोजना सरकारले चिनियाँ कम्पनीलाई दिने निर्णय गरे पनि निर्माण भने अन्योलमा छ । बैतडी, बझाङ र डडेल्धुरा र डोटी जिल्लालाई छुने आयोजनाले वार्षिक २ अर्ब ८० करोड युनिट विद्युत् उत्पादन गर्ने अनुमान छ । आयोजनाका लागि १ खर्ब ८० अर्ब लाग्ने अनुमान छ । श्री गर्जेजले २०६८ मा गरेको सम्झौतामा आयोजना सन् २०१४ देखि निर्माण सुरु गरी २०१९ को डिसेम्बरमा निर्माण गरिसक्ने उल्लेख छ । सरकारले बजेटमार्फत स्वदेशी लगानीमा पश्चिम सेती बनाउने भनी बजेटमार्फत घोषणा गरेको भए पनि लगानी बोर्डले चिनियाँ कम्पनीसँगको सम्झौता तोडेको छैन ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०३/१४

घलेम्दी हाइड्रोको ५ लाख ५० हजार कित्ता आईपीओ असार २२ देखि

घलेम्दी हाइड्रोको ५ लाख ५० हजार कित्ता आईपीओ असार २२ गतेदेखि आउने भएको छ । कम्पनीले म्याग्दी जिल्ला अन्नपूर्ण गाउँपालिका बासिन्दाका लागि यो आईपीओ निष्कासन गरेको हो । यस आईपीओमा आवेदकले न्यूनतम ५० कित्ता र अधिकतम २ हजार ७ सय ५० कित्ताको लागि आवेदन दिन सक्नेछन । आईपीओ निष्कासन बन्द मिति छिटोमा साउन ४ र ढिलोमा साउन २० गतेसम्म रहेको छ । धितोपत्र निष्कासन तथा विक्री प्रबन्धक भिबोर क्यापिटल लिमिटेड रहेको छ । साथै आवेदकले म्याग्दी बेनीमा रहेका ग्लोबल आइएमई बैङ्क, प्रभु बैङ्क, गरिमा विकास बैङ्क पोखरेवगर र माछापुच्छ्रे बैङ्कबाट आईपीओ भर्न सक्नेछन् ।

आईपीओ निष्कासन पश्चात कम्पनीको चुक्तापूँजी रु. ५५ करोड पुग्नेछ । इक्रा नेपालले यस आईपीओलाई ग्रेड ४ प्रदान गरेको छ । यसले कम्पनीको आधारभूत पक्ष औसतभन्दा कमजोर रहेको देखाउँछ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०३/१४

तमोरको किनारै किनार कोसी करिडोर

दिपक बोहरा

पाँचथर र तेह्रथुमको सिमाना भई बग्ने तमोर नदीको किनारैकिनार सिधा सडक सञ्जालबाट तराई जोडिने भएको छ । यस सडकबाट पूर्वीपहाडलाई तराई हुँदै काठमाडौंसँग जोड्ने दुरत सडक मार्गको रूपमा कोसी करिडोरको नाममा निर्माणकार्य अगाडि बढाइएको हो । सडक निर्माण भएसँगै पाँचथर, तेह्रथुम र ताप्लेजुडबाट सहज रूपमा तराई हुँदै केन्द्रीय राजधानी काठमाडौंसम्म सहजै पुग्न सकिनेछ । करिडोरले पहाड र तराईलाई जोड्पछि यहाँको जीविकोपार्जन र आर्थिक कारोबारमा वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

कोसी तथा तमोरको किनारैकिनार सडक विस्तार गर्ने गरी कामअघि बढाइएको हो । चतरादेखि मूलघाट आएपछि तमोर करिडोरको बाटो हुँदै पाँचथरको सुभाङ खोला हुँदै मेची राजमार्ग छोएर गणेश चोक पुग्नेछ । यसअघि बनेको मध्यपहाडी लोकमार्ग घुमाउरो भएकाले छोटो बाटो रोजिएको छ ।

पाँचथरको याडवरक गाँउपालिकाको गणेश चौकबाट तमोरको किनारैकिनार सुनसरीको चतरासम्म १०७ किमि दूरीमा तराईसम्म पुग्न सकिने छ ।

पाँचथरको गणेश चौकदेखि सुनसरीको चतरासम्म १ सय ७ किमिको सडक बनेपछि पाँचथर, ताप्लेजुड र तेह्रथुमका स्थानीयलाई यस सडकले तराईलाई सिधा जोड्ने छ । अहिले इलाम हुँदै लामो यात्रा गरेपछि मात्र तराई पुग्दै आएका पाँचथर, ताप्लेजुड र तेह्रथुमका स्थानीयलाई कोसी करिडोरबाट सहज र छिटो तराईसम्मको यात्रा गर्न सकिने छ ।

आव ०७४/७५ मा कोसी करिडोरको ठेक्का लागेपछि पाँचथरको गणेश चौकबाट सुनसरीको चतरासम्म सातवटा प्याकेजमा विभिन्न ठेकेदार कम्पनीमार्फत काम भइरहेको मध्यपहाडी लोकमार्गका इन्जिनियर शिव खत्रीले जानकारी दिए ।

अहिले कोसी करिडोरको सातवटा प्याकेजमा ट्रयाक खोल्ने र ग्राभलिङ गर्ने कार्य भइरहेको खत्रीले जानकारी दिए । खत्रीका अनुसार कुनै प्याकेजमा सात प्रतिशतसम्म निर्माणकार्य भइसकेको छ भने कुनै प्याकेजमा भर्खरमात्र निर्माणकार्य सुरु भएको छ । कोसी करिडोरको सडक साढे सात मिटर चौडाइको हुनेछ ।

सम्झौता भएको दुई वर्षभित्र चतरासम्म ग्राभलिङ गरी सक्ने लक्ष्य रहेको खत्रीले जानकारी दिए । सात प्याकेजमा प्रतिप्याकेज करिब ८२ करोड लागत लाग्ने खत्रीले बताए ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०३/१४

माथिल्लो त्रिशूली ३ 'ए' ले एक वर्षमा विद्युत उत्पादन गर्ने, ८८ प्रतिशत काम सकियो

नुवाकोटमा निर्माणाधीन ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली-३ 'ए' जलविद्युत आयोजनाले एक वर्षमा विद्युत उत्पादन सुरु गर्ने भएको छ । ८८ प्रतिशत निर्माण पूरा भएको आयोजनाले २०७६ असारबाट विद्युत उत्पादन गर्ने भएको हो । सिभिल संरचना निर्माणको काम अन्तिम चरणमा पुगिसकेकाले आगामी महिनाबाट विद्युतगृहमा इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण जडान सुरु गरिने आयोजना प्रमुख फडिन्द्रराज जोशीले बताए । 'अहिले आयोजनाको निर्माणले राम्रो गति लिएको छ, उनले बिहीबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'अब इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण जडानको काम पनि सुरु हुन्छ ।' जोशीका अनुसार जडान हुने इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण आयोजना स्थलमा आउन सुरु भएको छ । चाइना गेजुबा ग्रुप कर्पोरेशन (सिजिजिसी) ले सिभिल संरचना निर्माणको काम अन्तिम चरणमा पुर्याएको आयोजनामा हाइड्रोमेकानिकलतर्फ ६५ प्रतिशत काम पूरा भएको छ । आयोजना पूरा भएपछि उत्पादन हुने विद्युत २२० केभी त्रिशूली ३ बी हब सबस्टेसनमा लगेर जोडिनेछ । विद्युत उत्पादन सुरु हुनुअघि हब तयार नभए आयोजनाले नै निर्माण गरिरहेको त्रिशूली-मातातीर्थ प्रसारण लाइनमार्फत मातातीर्थ सबस्टेसनमा लगेर जोड्ने तयारी छ । 'प्रसारण लाइनको ४५ प्रतिशत काम सकिएको छ,' जोशीले भने, 'आयोजना पूरा हुँदा हब तयार नभए पनि विद्युत खेर जाँदैन । २२० केभी लाइनलाई १३२ मा चार्ज गरेर मातातीर्थमा लगेर जाइँछौं ।' ४५ किलोमिटर लामो त्रिशूली-मातातीर्थ २२० केभी प्रसारण लाइन आयोजनाले निर्माण गरिरहेको छ । विद्युतगृहदेखि हबसम्म १३२ केभी र हबदेखि मातातीर्थसम्म २२० केभी डबल सर्किट लाइन निर्माण भइरहेको छ । आयोजना र प्रसारण लाइन पूरा हुँदा १२ अर्ब १२ करोड रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ ।

श्रोत: १२खरी इटकम्, २०७५/०३/१४

सातै प्रदेशमा मेगा आयोजना: ऊर्जामन्त्री

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले सात प्रदेशमा सात मेगा जलविद्युत् आयोजना अघि बढाइने बताएका छन् ।

प्रतिनिधिसभाको आजको बैठकमा विनियोजन विधेयकमाथिको छलफलमा सांसदले उठाएका प्रश्नका जवाफ दिँदै उनले ठूला र राष्ट्रिय गौरवका आयोजनालाई पर्याप्त बजेट विनियोजन गरिएको र तराईमा भरपर्दो सिँचाइ व्यवस्था गरिएको जानकारी दिए । उनले भने, अबदेखि कसैले झोलामा खोला राख्ने अवस्था छैन ।

आगामी तीन वर्षदेखि विद्युत् आपूर्तिमा मुलुक पूर्ण आत्मनिर्भर हुने गरी काम भइरहेको पनि उनले बताए । मन्त्री पुनको जवाफमा सांसदहरु प्रेम सुवाल, देवप्रसाद तिमल्सिना, रामबहादुर विष्ट, दिलेन्द्रप्रसाद बडू, सत्यनारायण खनाल, विमलप्रसाद श्रीवास्तव र मीना पाण्डेले थप स्पष्टीकरण माग गरेका थिए ।
रासस

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०१५/०३/१४

‘पावर बैंक’मार्फत बिजुली कारोबार, के हो पावर बैंक ?

शिव दुवाडी

सरकारले विद्युत् खरिद बिक्रीका लागि भारतसँग ‘पावर बैंक’ सम्झौता गर्ने भएको छ । विद्युत् निकासी-पैठारीलाई व्यवस्थित र प्रतिफलमुखी बनाउन ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले यस्तो तयारी गरेको हो ।

ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनसँग विद्युत् जम्मा गर्ने ‘पावर बैंक’बारे संसद्मा समेत छलफल भएको छ ।

प्रतिनिधिसभाको बुधबारको बैठकमा मन्त्रालयगत विनियोजित बजेटका क्रममा सांसद विमल श्रीवास्तवले

ऊर्जामन्त्री पुनसँग ‘पावर बैंक’को जानकारी दिन माग गरेका थिए ।

प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको भारत भ्रमणका क्रममा विद्युत् जम्मा गर्न मिल्ने ‘पावर बैंक’को चर्चा भएको थियो । तर, अहिलेसम्म सदनलाई कुनै जानकारी नभएको भन्दै श्रीवास्तवले जानकारी माग गरेका हुन् ।

ऊर्जामन्त्री पुनले ‘पावर बैंक’बारे नेपाल र भारतबीच छलफल जारी रहेको बताए । यो विषय दुवै देशका लागि आवश्यक रहेकाले थप छलफलपश्चात् यसलाई मूर्तरूप दिइने उनले बताए । प्रधानमन्त्री ओलीको भारत भ्रमणको क्रममा यो विषय उठेको भन्दै ऊर्जामन्त्री पुनले भारतले कन्सेप्ट पेपर मागेको र नेपालले त्यो उपलब्ध गराएपछि दुई पक्षबीच एकपटक छलफलसमेत भइसकेको बताए ।

ऊर्जामन्त्री पुनले भने, ‘४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी आएपछि वर्षायाममा नेपाललाई विद्युत् बढी हुनेछ त्यसैले बढी भएका बेला भारतलाई दिने र नेपाललाई कम भएको बेला लिने काम पावर बैंकबाट हुनेछ ।’

नेपाललाई कहिले बढी हुने र कहिले कम हुने अवस्थामा यो प्रविधि अत्यन्तै उपयुक्त हुन्छ । यसलाई शीघ्र कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यक पहल भइरहेको ऊर्जा मन्त्रालयका अधिकारीले बताए । सुरुका दिनमा यसले नेपालको हितमा बढी नै काम गर्ने र पछि नेपालसँग बढी भएको विद्युत् भारतलाई दिन सहयोग पुऱ्याउने उनीहरूले बताए ।

विद्युत्को क्षेत्रमा भारतले दक्षिण एसियामा शक्ति र स्रोतमाथि पकड जमाउँदै आएको छ । यसक्रममा उसले आफ्ना छिमेकी मुलुकलाई सस्तोमा विद्युत् उपलब्ध गराउने योजनासमेत सुरु गरेको छ । यो तयारीलाई छिमेकी मुलुकलाई सहयोग पनि गर्ने, आफूलाई बढी भएको विद्युत् बिक्री पनि गर्ने र ती मुलुकमा आफ्नो प्रभुत्व कायम राख्न थप सहयोग पुऱ्याउने उसको रणनीतिक योजनाका रूपमा समेत हेर्न थालिएको छ ।

नेपालमा लोडसेडिङको पूर्ण रूपमा अन्त्यका लागि निरन्तर रूपमा भारतबाट विद्युत् ल्याइँदै आएको छ । विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार हाल भारतबाट ४०५ मेगावाट विद्युत् आयात भइरहेको छ । दुई देशबीचको प्रसारण लाइन क्षमता वृद्धिका लागि नेपालले भारतीय पक्षसँग तीनवटा १३२ केभी र दुईवटा ३३ केभी नयाँ प्रसारण लाइन निर्माणको प्रस्तावसमेत राखेको छ । पलिया-धनगढी, नानपारा-कोहलपुर र सम्पतिया-मैनैयामा १३२ केभी तथा नानपारा-खडिया र नौतनवा-भैरहवामा ३३ केभी लाइन निर्माणको प्रस्ताव राखिएको हो ।

भारतको नयाँ दिल्लीमा केही महिनाअगाडि सम्पन्न नेपाल-भारत विद्युत् आदानप्रदान समितिको बैठकले न्यूनतम ८ रुपैयाँ ८८ पैसादेखि अधिकतम १० रुपैयाँ ३२ पैसा प्रतियुनिटमा विद्युत् खरिद गर्ने गरी नयाँ मूल्य निर्धारण गरेको छ । यसअघि भारतीय पक्षले महँगो मूल्य प्रस्ताव गरेका कारण प्राधिकरणले वर्षाको समयमा ती प्रसारण लाइनबाट थप विद्युत् आयातको विषयमा निर्णय गर्न सकेको थिएन । नेपाललाई भारतले यसअघि

उपलब्ध गराउँदै आएको विद्युत्को मूल्य प्रतिवर्ष ५ दशमलव ५ प्रतिशतको दरले बढाउँदै आएको थियो । अब भने त्यो प्रावधान हटाई आपसी सहमतिमा विद्युत्को नयाँ मूल्य निर्धारण गर्ने सहमति दुई पक्षबीच भएको छ । के हो पावर बैंक ?

पावर बैंक विद्युत् कारोबार गर्ने एक किसिमको विद्युतीय बैंक हो । वाणिज्य बैंकले पैसाको हिसाब राखेजस्तै पावर बैंकले विद्युत् खरिद बिक्रीको हिसाब राख्छ । जसबाट एउटा देशमा विद्युत् कम वा बढी हुँदा सम्झौता भएको अर्को मुलुकबाट विद्युत् आयात वा निर्यात गर्न सकिन्छ र त्यसको हिसाब मिलान पनि सोही पावर बैंकमार्फत हुन्छ । पावर बैंक सम्झौता भए विद्युत् व्यापार प्रक्रिया सहज हुनेछ । यस्तो सम्झौतापछि नेपालमा विद्युत् बढी भए भारतमा बिक्री गर्न र कम भएको बेला भारतबाट विद्युत् ल्याउन थप सहज हुनेछ । यसले ऊर्जा सन्तुलनमा समेत सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०३/१४

युनियन हाइड्रो पावरको ७ लाख ५० हजार कित्ता सेयर आउँदै, बोर्डले दियो

अनुमति

युनियन हाइड्रो पावर कम्पनीले स्थानीयका लागि छुट्याइएको १० प्रतिशत साधारण सेयर निष्कासन गर्न अनुमति पाएको छ । कम्पनीले लमजुङमा सञ्चालित ३.३ मेगावाटको मिदिम जलविद्युत आयोजनाको साधारण सेयर निष्कासन गर्न अनुमति पाएको हो । स्थानीयका लागि छुट्याइएको ७ लाख ५० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गरेर बाँडफाँड गर्न लागिएको कम्पनीले जनाएको छ । कम्पनीका अनुसार प्रतिकित्ता १ सय रुपैयाँ अंकित ७ करोड ५० लाख रुपैयाँ बराबरको सेयर बिक्री हुनेछ । पहिलो चरणमा स्थानीयका लागि सेयर बाँडफाँडको टुङ्गो लागेपछि सर्वसाधारणका लागि छुट्याइएको सेयर निष्कासन हुनेछ । कम्पनीले निर्माण गरेको मिदिमले गत पुस महिनाबाट विद्युत उत्पादन सुरु भई राष्ट्रिय प्रणालीमा जोडिएको छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१५/०३/१४

जलविद्युत उत्पादनको मेरुदण्ड 'कुलेखानी जलाशय संकटमा'

हिउँदमा देशको विद्युत माग र आपूर्तिबीच सन्तुलन कायम गर्ने एउटैमात्र जलाशय आयोजना 'कुलेखानी' पछिल्लो समय संकटमा धकेलिँदै गएको छ । झन्डै ७ किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको जलाशयमा माटो, ढुंगा तथा लेदो (डेभिज) थुप्रैदै गएपछि समस्या बढ्दै गएको हो । मकवानपुरको मार्खुमा सन् सन् १९८२ मा ८ करोड ५३ लाख घनमिटर पानी जम्मा गर्ने गरी जलाशय निर्माण भएको हो । यही जलाशयको पानी उपयोग गरी ६० मेगावाटको कुलेखानी पहिलो आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन सुरु भयो । समयान्तरमा जलाशयकै पानी उपयोग गरी पहिलोको तल्लो तटमा क्यासकेडको रूपमा दोस्रो (३२ मेगावाट) आयोजना निर्माण भयो । आजको मितिसम्म यी दुई आयोजना नै देशलाई विद्युत संकट पर्दा टार्ने अचुक अस्त्र हुन् । जलाशयकै पानी प्रयोग गरी तेस्रो आयोजना निर्माण भइरहेको छ । पछिल्लो १० वर्षदेखि कुलेखानीको काम भइरहेको छ । यो पूरा भएपछि देशमा जलाशय आयोजनाको क्षमता १ सय ६ मेगावाट पुग्नेछ । तर, ३ आयोजना सञ्चालन गर्न जम्मा हुने पानीको परिमाण सुरुको तुलनामा २ करोड ६५ लाख ८० हजार घनमिटर घटेको छ । १ सय २६ बर्गकिलोमिटर क्षेत्रफलमा जलाशयको प्रभावित क्षेत्र हो । जलाशयमा समुद्र सतहदेखि १ हजार ५ सय ३० मिटरसम्म पानी जम्मा गर्न सकिन्छ । यही पानीले हिउँदका करिब ४-५ महिना विद्युत संकट टार्दै आएको छ । अब जलाशयमा यही परिमाणको पानी जम्मा हुने अवस्था देखिँदैन । पानी जम्मा हुने स्रोत मकवानपुरको मार्खु, कलंकी, चखेल, चित्लाडलगायतका खोला तथा खोल्साबाट बग्ने पानी जलाशयमा भण्डारण गरिन्छ । मुख्य तथा सहायक गरी जलाशयमा ९ खोलाको पानी मिसिन्छ । यद्यपि, शेरा, ठाडो खोला, सिम खोला र चखेल खोला मुख्य स्रोत हुन् । चखेल र सिम खोलाको पानी सुरुङ निर्माण गरी जलाशयमा खसालिएको छ । ४ मध्ये पनि जलाशयका लागि शेरा खोला मुख्य स्रोत रहेको इन्जिनियर श्रेष्ठको भनाइ छ । यो खोलामा निकै बालुवा तथा ढुंगा-माटो जम्मा भएको छ । चालू आर्थिक वर्षमा गरेको सर्भेअनुसार यहाँको लेदो (डेभिज) निकाल्नमात्र ८ करोड रुपैयाँ लाग्ने अनुमान गरिएको छ । पानी सञ्चय गर्ने जलाशयको क्षमता घट्दै कुलेखानी जलाशय ८ करोड ५३ लाख घनमिटर पानी जम्मा गर्न मिल्ने गरी निर्माण भएको हो । यद्यपि, विद्युत उत्पादन गर्न यहाँ जम्मा भएको मध्ये ७ करोड ३३ लाख घनमिटर पानीमात्र प्रयोग गर्न मिल्ने थियो । कूल सञ्चितमध्ये १ करोड २० लाख घनमिटर पानी उपयोग गर्न मिल्दैनथ्यो । सुरुङको मुहानभन्दा तह जम्मा भएको पानी उपयोग नहुने हुँदा १ करोड २० लाख घनमिटरलाई 'डेड स्टोरेज' भनिएको छ । सन् २००२ मा गरिएको सर्भेअनुसार जलाशयमा पानी भण्डारण क्षमता ८ करोड ५३ लाखबाट घटेर ६ करोड २३ लाख घनमिटरमा झरेको छ । यसैगरी, उपयोग गर्न मिल्ने पानीको सतह ७ करोड ३३ लाख घनमिटरबाट घटेर ५ करोड ५५ लाख ६० हजार घनमिटरमा झरेको कुलेखानी पहिलो विद्युतकेन्द्रले जानकारी दिएको छ । उता उपयोग नहुने पानी भण्डारण क्षमतामा १ करोड २० लाखबाट घटेर ६७ लाख ४० हजार घनमिटरमा झरेको छ । जलाशयको किनारमा थुप्रिने ढुंगा, माटो, बालुवा तथा अन्य लेदो हटाउँदै आएपछि सन् २०१७ मा उपयोग गर्ने पानीको परिमाण बढाएर ५ करोड ८७ लाख घनमिटर पुर्याइएको कुलेखानी पहिलो विद्युतकेन्द्रका इन्जिनियर सुमन श्रेष्ठले बताए । पूर्वाधार निर्माणको असर जलाशय निर्माण भएको करिब ३६ वर्ष पुग्यो । यो अवधिमा यहाँबाट बालुवा तथा लेदो निकालिएको छैन । हरेक वर्ष पर्ने पानी तथा बाढीले जलाशयमा ढुंगा-माटो थुपार्ने गरेको छ । हिउँदमा विद्युतकेन्द्र सञ्चालन गर्दा किनारमा थुप्रिने डेभिज बग्दै बग्दै बीचमा पुग्छ । देश संघीयतामा गएपछि स्थानीय विकासले पनि तीव्रता पाएको छ । स्थानीयस्तरमा सडक निर्माणलाई नै विकासको पहिलो आधार मानिन्छ । यसैले डाँडा भत्काउने

तथा जलाशयको किनारमा सडक निर्माण गर्ने गतिविधिले ढुंगा, माटो, बालुवालगायत सामग्री थुप्रिने क्रम बढिरहेको छ। पूर्वाधार निर्माण स्थानीय अधिकार भए पनि जलाशयलाई जोगाउँदै काम गर्नुपर्नेमा विद्युतकेन्द्र तथा सरोकारवालाले सूचित गर्दै आएका छन्। तर, स्थानीय जनप्रतिनिधि तथा सम्बद्ध पक्षले यसमा ध्यान दिएको पाइँदैन। स्थानीय क्षेत्रको जैविक सन्तुलन कायम गर्दै जलाशय जोगाउन वा संरक्षण गर्न निरन्तर जनचेतना फैलाउन जरुरी रहेको श्रेष्ठले बताए। सामान्यतः जलाशय तथा विद्युतकेन्द्र निर्माण गर्दा सिमेन्ट र फलामे डन्डीको आयुलाई आधार मानिन्छ। सिमेन्टको ५० वर्ष र डन्डीको सय वर्ष मानिन्छ। यसको आधारमा बाँध तथा जलाशयको आयु सकिन अब करिब १५ वर्ष छ। यद्यपि, निरन्तर मर्मत संभार गरे सयौं वर्ष चल्ने सक्ने विश्वमा उदाहरण छन्।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०७५/०३/१४

बाढीले माथिल्लो खोरुङ्गा खोलाको संरचना बगायो, डेढ करोड क्षति

नियमित वर्षापछि आएको बाढीले माथिल्लो खोरुङ्गा खोला जलविद्युत आयोजनाको संरचना बगाएको छ । बाढीले तेहथुममा निर्माणाधीन ७.५ मेगावाटको आयोजनाको 'अन्डर स्लुइस गेट' र 'ग्रावेल ट्राप' बगाएको हो । इवाखोलामा निर्माणाधीन बाँधको संरचना बगाएको तेहथुम पावर कम्पनीका प्रबन्ध निर्देशक मोहन डाँगीले बताए । उनका अनुसार संरचना बगाउँदा डेढ करोड रुपैयाँ बराबरको क्षति भएको छ । 'एक वर्षभित्र विद्युत उत्पादन गर्ने गरी आयोजना निर्माणलाई तीव्र पारेका थियौं,' उनले बिहीबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'बाढीले इवाखोलामा २ महिना लगाएर निर्माण गरेको संरचना बगायो ।' बाढीले आयोजनाको संरचनामा क्षति पुर्याए पनि विद्युत उत्पादन गर्ने तालिका प्रभावित नहुने डाँगीले बताए । आयोजनाबाट २०७६ असार १ गतेबाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग भएको विद्युत खरिद सम्झौता(पिपिए) मा २०७६ पुस १ गतेबाट व्यवसायिक उत्पादन सुरु गर्ने तालिका भए पनि ६ महिनाअघि निर्माण सम्पन्न हुने कम्पनीको दाबी छ । सबै संरचनाको निर्माण अघि बढेको आयोजनाको सिभिलतर्फ ४० प्रतिशत काम सकिएको छ । बाँध, पाइप लाइन तथा विद्युतगृह निर्माणको काम समानान्तररूपमा अघि बढेको छ । ३० प्रतिशत पाइप बिछ्याउने काम पूरा भएको छ । विद्युतगृहमा पनि जग खन्न सुरु गरिएको कम्पनीले जनाएको छ । खोरुङ्गा खोलाको पानी इवाखोलाको बाँधमा झारेर विद्युतगृहसम्म पठाई विद्युत उत्पादन गर्ने गरी आयोजना डिजाइन गरिएको छ । खोरुङ्गा र इवाखोलामा छुट्टा छुट्टै बाँध निर्माण हुँदैछन् । १ अर्ब ३७ करोड रुपैयाँ लागतमा आयोजना सम्पन्न गर्ने लक्ष्य छ । आयोजनामा अधिकांश स्थानीयले स्वपूँजी लगानी गरेका छन् । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत ४.७ किलोमिटर दुरीको जिरी-खिम्ती प्रसारण लाइनमार्फत ३३ केभी जिरी-खिम्ती सबस्टेशनमा जाँडिनेछ ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१५/०३/१४

माथिल्लो त्रिशूली ३ 'ए' ले एक वर्षमा विद्युत उत्पादन गर्ने, ८८ प्रतिशत काम सकियो

नुवाकोटमा निर्माणाधीन ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली-३ 'ए' जलविद्युत आयोजनाले एक वर्षमा विद्युत उत्पादन सुरु गर्ने भएको छ । ८८ प्रतिशत निर्माण पूरा भएको आयोजनाले २०७६ असारबाट विद्युत उत्पादन गर्ने भएको हो । सिभिल संरचना निर्माणको काम अन्तिम चरणमा पुगिसकेकाले आगामी महिनाबाट विद्युतगृहमा इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण जडान सुरु गरिने आयोजना प्रमुख फडिन्द्रराज जोशीले बताए । 'अहिले आयोजनाको निर्माणले राम्रो गति लिएको छ, उनले बिहीबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'अब इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण जडानको काम पनि सुरु हुन्छ ।' जोशीका अनुसार जडान हुने इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण आयोजना स्थलमा आउन सुरु भएको छ । चाइना गेजुबा ग्रुप कर्पोरेशन (सिजिजिसी) ले सिभिल संरचना निर्माणको काम अन्तिम चरणमा पुर्याएको आयोजनामा हाइड्रोमेकानिकलतर्फ ६५ प्रतिशत काम पूरा भएको छ । आयोजना पूरा भएपछि उत्पादन हुने विद्युत २२० केभी त्रिशूली ३ बी हब सबस्टेसनमा लगेर जोडिनेछ । विद्युत उत्पादन सुरु हुनुअघि हब तयार नभए आयोजनाले नै निर्माण गरिरहेको त्रिशूली-मातातीर्थ प्रसारण लाइनमार्फत मातातीर्थ सबस्टेसनमा लगेर जोड्ने तयारी छ । 'प्रसारण लाइनको ४५ प्रतिशत काम सकिएको छ,' जोशीले भने, 'आयोजना पूरा हुँदा हब तयार नभए पनि विद्युत खेर जाँदैन । २२० केभी लाइनलाई १३२ मा चार्ज गरेर मातातीर्थमा लगेर जाइँछौं ।' ४५ किलोमिटर लामो त्रिशूली-मातातीर्थ २२० केभी प्रसारण लाइन आयोजनाले निर्माण गरिरहेको छ । विद्युतगृहदेखि हबसम्म १३२ केभी र हबदेखि मातातीर्थसम्म २२० केभी डबल सर्किट लाइन निर्माण भइरहेको छ । आयोजना र प्रसारण लाइन पूरा हुँदा १२ अर्ब १२ करोड रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१५/०३/१५

‘माथिल्लो तामाकोसीको सेयर खुलाएको समय अनुपयुक्त’

रमेश खतिवडा

सर्वसाधारण रोपाइँको चटारोमा रहेका बेला माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाका लागि सेयर निष्कासन गरेको छ।

दोलखाको विगु गाउँपालिका-१, लामाबगरमा निर्माणको अन्तिम चरणमा पुगेको स्वदेशी लगानीको सबैभन्दा ठूलो माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाले प्रभावित जिल्लाबासीका लागि खुलाएको सेयर भर्ने समय अपायक भएको भन्दै जिल्लामा असन्तोष बढेको छ।

आयोजनाले दोलखाबासीका लागि छुट्ट्याएको एक करोड पाँच लाख ९० हजार कित्ता सेयर असार २४ गतेदेखि साउन ९ गतेभित्र जिल्लामा रहेका १७ मध्ये १४ बैंक र जिल्लाका विभिन्न ग्रामीण बजार केन्द्रमा रहेका तीनका शाखामार्फत भर्नु भन्दै सोमबार आह्वान पत्र प्रकाशित गरेको थियो । आयोजनाले आह्वान पत्रमा जिल्लाबासीलाई ३० कित्तादेखि तीन सय कित्तासम्म सेयरका लागि आवेदन दिन भनेको छ। आयोजनाले मध्य बर्खामा सेयर जारी गरेको भन्दै जिल्लामा विरोध सुरु भएको छ । गाउँका सर्वसाधारण रोपाइँमा व्यस्त रहने र बर्खा, बाढी पहिरोका कारण जिल्लाबाहिर र गाउँमा रहेकाहरु सेयर भर्ने बैंकसम्म पुग्न कठिन हुनुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु समेत आर्थिक वर्षको अन्तिममा आफ्नै कामको चपेटामा हुने भन्दै राजनीतिक दल र सर्वसाधारणले अनुपयुक्त समयमा सेयर खुलाएको आरोप लगाएका छन् ।

तत्कालीन एमाले जिल्ला उपाध्यक्ष एवं नेकपाका जिल्ला नेता नरबहादुर श्रेष्ठले तामाकोसीको सेयर खुल्नु सकारात्मक भए पनि खुलाउने समय ठिक नभएको टिप्पणी गरे । ‘जिल्लाका ९० प्रतिशत मानिस कृषि पेसामा संलग्न छन्, उत्तिकै ठूलो संख्यामा जिल्लाबासी बाहिर बस्छन्,’ मेलुङ गाउँपालिकाका प्रमुख समेत रहेका श्रेष्ठले भने, ‘मध्य बर्खाका कारण सबै नागरिक सेयर भर्ने आउनै सक्दैनन्।’

उनले प्रायः बैंकहरु सदरमुकाममा रहेको र दुई गाउँपालिकामा बैंक नै नभएकाले बर्खाले सर्वसाधारण मारमा परेको सुनाए । जिल्ला प्रवेश गर्ने मुख्य सडक सहित गाउँबाट सदरमुकाम आउने अधिकांश सडक ग्रामीण रहेकाले आउजाउ गर्ने अष्टेरो हुने समयमा बैंक पुगेर सेयर भर्ने सर्वसाधारणलाई कठिन हुने तर्क श्रेष्ठको छ । उनले यसलाई दसैँअघि वा पछि पुर्याउन पनि आग्रह गरे ।

कांग्रेस जिल्ला सभापति रुद्रबहादुर खड्काले पनि अनुपयुक्त समयमा सेयर जारी भएको प्रतिक्रिया दिए । ‘यो सेयर वैशाखअघि नै जारी गर्नुस् भनेर पटकपटक आग्रह गरियो, खड्काले भने, ‘तर मध्य बर्खामा जारी गरिएका कारण सर्वसाधारणलाई कठिनाइ थोपर्ने काम भयो ।’ उनले सहज समयमा सार्ने आयोजनासँग छलफल गरिरहेको सुनाए ।

माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाको सेयर संरचनामा विभेद भएको भन्दै लामो समयदेखि आन्दोलन गर्दै आएको तामाकोसी सेयर सरोकार संघर्ष समितिले पनि सेयर आह्वान प्रक्रिया तत्काल रोक्न माग गरेको छ। बिहीबार सदरमुकाम चरिकोटमा पत्रकार सम्मेलन गरी समिति संयोजक बर्मा

लामाले दोलखालीका लागि जारी गर्न लागेको सेयर वितरण प्रक्रिया तत्काल नरोके आन्दोलन गर्ने चेतावनी दिए ।

जिल्लाका संघ-संस्थाले बुधबार जिल्ला प्रशासन र जिल्ला समन्वय समितिमा जापनपत्र बुझाउँदै अहिले स्थगित गरी उपयुक्त समयमा जारी गर्न आग्रह गरे । 'यो समयमा बाटो र सडकको समस्या साथै बाढी पहिरोका कारण सर्वसाधारणको बैंक र सहर बजारसम्म पहुँच गाह्रो छ,' जापनपत्र बुझाउन गएका सामुदायिक रेडियो प्रसारक संघका केन्द्रीय कोषाध्यक्ष लक्ष्मण खड्काले भने, 'त्यसैले यसलाई पछि सार्नुपर्छ ।'

जिल्लाको घ्याडसुकाठोकरस्थित गाईखुरा युवा क्लबका अध्यक्ष टंक भण्डारीले बर्खाका कारण सेयर भर्न जान नसकिने हो कि भन्ने चिन्ता ग्रामीण भेगमा परेको सुनाए । उता, आयोजनाका प्रवक्ता गणेश न्यौपानेले जिल्लाबासीका लागि खुलाइएको सेयरको समय बर्खाले गर्दा अनुपयुक्त जस्तो देखिए पनि नियमावलीमा समयसीमाको बाध्यात्मक व्यवस्था रहेकाले यो समयमा खुलाइएको जानकारी दिए । 'बर्खाको विषयमा सचेत रहँदारहँदै पनि नियमावलीका कारण बाध्यात्मक अवस्था आइपर्यो,' उनले भने, 'त्यसका बाबजुद जिल्लामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सेयर भराउन सबै नागरिकलाई सेवा दिन सक्ने प्रतिबद्धता जनाएपछि खुलाएका हौं।'

उनले पोहोर कात्तिकमै धितोपत्र बोर्डमा काम अगाडि बढाए पनि विभिन्न प्रक्रियाले ढिलाइ भएका कारण जेठ अन्तिम साता मात्र जिल्लाबासीको सेयर खुलाउन बोर्डबाट स्वीकृत पाएको र कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यालयको नियमावली अनुसार समय सीमाभित्रै खुलाउनु पर्ने कारण यसो भएको जानकारी दिए । उनले सुरुमा १५ दिन मात्र समय रहे पनि म्याद थप हुन सक्ने बताए । 'अन्यत्र सेयर वितरण प्रक्रिया छोटो समय हुन्छ,' न्यौपानेले भने, 'तर यहाँ जिल्लाबासी नछुट्टून् भनेर १५ दिनको समय सीमा राखेका छौं, यो समय धितोपत्र बोर्ड र जारी गर्ने प्रबन्धक कम्पनीसँग समन्वय गरेर थप्न आग्रह गर्न सक्छौं' ।

जिल्लाबासीले कसरी र कति भर्न पाउँछन् ?

तामाकोसी आयोजनाको सुरुको लागत ३५ अर्ब २९ करोडको पुँजी संरचना अनुसार ७० प्रतिशत ऋण र ३० प्रतिशत सेयर लगानीमा आयोजनाको सुरुवाती लागत संरचना तयार भएको छ ।

सेयरमार्फत जुट्ने पुँजी १० अर्ब ५० करोडको १० प्रतिशत अर्थात एक अर्ब पाँच करोड रुपैयाँ बराबरको सेयर दोलखा जिल्लाबासीका लागि छुट्ट्याइएको छ । जिल्लाका जनप्रतिनिधि र सरोकारवालाको सहमतिअनुसार प्रतिनागरिक ३० कित्तादेखि तीन सय कित्ता (तीन हजारदेखि ३० हजार रुपैयाँसम्म) सेयर जिल्लाबासीले भर्न पाउँछन् ।

सेयर सदरमुकाम चरिकोटमा रहेका लक्ष्मी, सेन्चुरी, प्रभु, कृषि विकास, सिटिजन्स, मेगा, नबिल, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, महालक्ष्मी र सिद्धार्थ बैंक; सिंगंटीको सेन्चुरी र नेपाल इन्भेस्टमेन्ट, किर्नेको एनएमबी, मैनापोखरीको मेगा र प्राइम, बाघखोरको मेगा, जिरीको सेन्चुरी र प्राइम कमर्सियल बैंकबाट भर्न सकिन्छ

। सदरमुकाम चरिकोटका एनसिसी, एनआइसी एसिया र सिन्धु विकास बैंकबाट पनि भर्ने व्यवस्था मिलाउने प्रयास भइरहेको आयोजनाका अधिकारी बताउँछन् ।

सेयरको फारम ती सबै बैंकमा पाइन्छ । सेयर भर्ने बैंकमै पुग्नेपर्छ । आयोजनाका अनुसार सेयर भर्नेका निम्ति दोलखा जिल्लाबासी भएको प्रमाण जुट्ने कागजात चाहिन्छ । त्यसका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट जारी भएको नागरिकता, जिल्ला बाहिरबाट विवाह भएर आएकी महिलाको हकमा दोलखा जिल्ला प्रशासनबाटै जारी भएको नागरिकता वा सो नभए विवाह दर्ताको प्रमाणपत्र, नाबालकको हकमा नाबालक परिचयपत्र, बसाइँ सरेर आउनेका लागि आयोजना निर्माणको सम्झौता मिति २०६४ साल अघि बसाइँ सरेको कागजात पेस गर्नुपर्नेछ ।

सेयर भर्ने बैंक खाता अनिवार्य चाहिन्छ । आयोजना अधिकारीका अनुसार बैंकमा सेयर भर्ने जाँदा परिवारका सबै सदस्यको फारम बोकेर एकजना मात्र गए हुन्छ । यसो गर्दा भर्ने जानेको खाता अनिवार्य चाहिए पनि परिवारको सबै सदस्यको खाता आवश्यक पर्दैन । त्यसरी सेयर भर्नेले परिवारका सबै सदस्यको सेयर आफ्नै खातामार्फत कारोबार हुने गरी भर्ने सक्नेछ । विदेशमा रहेकाको हकमा फारम वेबसाइटबाट डाउनलोड गरेर फारम भरी परिवारका सदस्यलाई पठाउन सक्ने व्यवस्था गर्ने तयारी आयोजनाको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/१५

कुलेखानीको जेनेरेटर नेपालीले बनाउने

प्रताप विष्ट

विद्युत् प्राधिकरणको 'ब्याकअप' का रूपमा रहेको कुलेखानी जलविद्युत् आयोजनाको विगत तीन सातादेखि बिग्रेको जेनेरेटर नेपाली प्राविधिकले मर्मत सम्भार गर्ने भएका छन् । फुजी इलेक्ट्रिक कम्पनी जापानका प्राविधिकले दुई साताअघि बिग्रेको जेनेरेटरको निरीक्षण गरेका थिए । उनीहरूले जेनेरेटरको मर्मत सम्भार गर्न १ करोड ३० लाख रुपैयाँ लाग्ने कोटेसन विद्युत् प्राधिकरणलाई दिएपछि प्राधिकरणका वरिष्ठ प्राविधिकहरूले थोरै लगानीमा र आफैँले छिटो मर्मत सम्भार गर्न सक्ने बताएका छन् ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले औपचारिक रूपमा प्राधिकरणकै प्राविधिकले नै मर्मत सम्भार गर्ने निर्णय गरिसकेको छैन । प्राधिकरणका प्राविधिकहरूले नै मर्मत सम्भार गर्ने लगभग टुंगो लागिसकेको कुलेखानी २ का एक वरिष्ठ प्राविधिकले बताए । प्राधिकरणका प्राविधिकले मर्मत सम्भार गरेमा रकम पनि कम खर्च हुने र छिटो पनि हुने दाबी उनले गरे । जापानी प्राविधिकहरूले मर्मत सम्भार गर्न तीन साता लाग्ने बताएका छन् ।

फुजी इलेक्ट्रिक कम्पनी जापानका चारजना प्राविधिकहरू आएर कुलेखानी दोस्रो जलविद्युत् आयोजनाको युनिट २ को बिग्रेको जेनेरेटरका सबै पाटपुर्जाको निरीक्षण गरेर जापान फर्केका थिए । ती प्राविधिकहरूले मर्मत सम्भारको लागत र समय कोटेसन प्राधिकरणलाई आइतबार बुझाएका हुन् । तर, नेपाली प्राविधिकहरू आफैँले मर्मत सम्भार गर्न सक्ने बताएका छन् । विगतमा कुलेखानी २ जेनेरेटरको मर्मत सम्भार प्राधिकरणको प्राविधिकहरूले नै गरेका थिए ।

जापानको फुजी कम्पनीले नै कुलेखानी पहिलो र दोस्रोको जेनेरेटर जडान गरेको थियो । विगतमा मर्मत सम्भार उनीहरूले पनि गरेका थिए । आयोजनाका प्राविधिकहरूले चार दिन लगाएर जेनेरेटर खोलेका थिए । नेपाली प्राविधिकहरूले जेनेरेटर खोलेको यो पहिलो हो ।

कुलेखानी दोस्रोको युनिट २ को रोटारमा भएको 'स्टपर रिड' भाँचिएकाले जेनेरेटरको 'स्टेटर वाइन्डिङ' मा समस्या देखिएपछि गत जेठ २१ गतेदेखि १६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन बन्द भएको छ । स्टपर रिड र स्टेटर वाइन्डिङ फेरेमात्र जेनेरेटर सञ्चालनमा ल्याउन सकिने प्राविधिकहरूले जनाएका छन् । 'कुलेखानी दोस्रो जलविद्युत् आयोजनाको एउटा जेनेरेटर बिग्रेपछि कुलेखानी पहिलोको पनि एउटा मात्र जेनेरेटर सञ्चालन गरिएको छ । कुलेखानी पहिलोका २ वटा जेनेरेटर सञ्चालन गर्दा एउटाको पानी खेर जाने भएकाले एउटा मात्र जेनेरेटर सञ्चालन गरिएको हो ।

कुलेखानी दोस्रोको युनिट २ को २२ दिनदेखि जेनेरेटरमा समस्या आएकाले उत्पादन क्षमताको ५० प्रतिशत अर्थात् ४६ मेगावाट मात्र विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । ३२ मेगावाट जडित क्षमताको कुलेखानी दोस्रो जलविद्युत् आयोजनाको एउटा युनिट १६ मेगावाटको जेनेरेटर बिग्रेको छ ।

कुलेखानी दोस्रोको युनिट २ को 'स्टेटर वाइन्डिङ' को मर्मत गर्नुपर्ने भएकाले कुलेखानी पहिलो र दोस्रो जलविद्युत् केन्द्रबाट ४६ मेगावाट मात्रै विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । बाँकी ४६ मेगावाट उत्पादन गर्न

सकिँदैन् । कुलेखानी जलाशयको पानी खेर फाल्ने हो भने ७६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिन्छ । जलाशयको पानी खेर फालेर विद्युत् उत्पादन गरिहाल्नुपर्ने अवस्था अहिले नभएको कुलेखानी दोस्रोका प्रमुख आभाष ओझाले बताए ।

‘एउटा युनिट बन्द भएको अवस्थामा पहिलो ६० मेगावाटमा चलाउँदा जलाशयको पानी खेर जाने भएकाले पहिलो पनि ३० मेगावाटमा मात्रै सञ्चालन गरिएको छ,’ उनले भने । कुलेखानी पहिलोबाट विद्युत् उत्पादन गरी निकलिएको पानीबाट दोस्रो विद्युत्गृह सञ्चालन हुन्छ ।

दोस्रोबाट विद्युत् उत्पादन गरी निकलिएको पानीबाट तेस्रो कुलेखानी विद्युत् गृहबाट १४ मेगावाट विद्युत् निस्कन्छ । कुलेखानी ३ निर्माणाधीन अवस्थामा छ । केही महिनाभित्र काम सकिँदै छ ।

कुलेखानी आयोजना पहिलो र दोस्रो विद्युत्को माग बढेका बेला आवश्यकताका आधारमा मात्रै सञ्चालन गरिन्छ । कुलेखानी पहिलोमा ३०/३० मेगावाटका दुईवटा र दोस्रोमा १६/१६ मेगावाटका दुईवटा टर्बाइन जडान गरिएका छन् ।

कुलेखानीको पहिलो र दोस्रोबाट ९२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुन्छ । अहिले दुवै विद्युत्गृहका एउटा/एउटा मात्र टर्बाइन सञ्चालनमा छन् । वर्षा सुरु भएकाले खोला तथा नदीमा पानीको बहाव बढेकाले नदी प्रवाहमा आधारित जलविद्युत् आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन बढेको छ ।

‘यसले गर्दा कुलेखानीबाट ४६ मेगावाट उत्पादन बन्द हुँदा पनि विद्युत् प्राधिकरणलाई खासै समस्या भएको छैन,’ प्राधिकरणका एक वरिष्ठ प्राविधिकले भने, ‘चैत-वैशाखमा भएको भए समस्या हुन्थ्यो ।’ कुलेखानी २ को जेनेरेटर बिग्रेका कारणले पिक समयको विद्युत् माग र आपूर्ति व्यवस्थापन गर्न खासै समस्या नपरेको प्राधिकरणले जनाएको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०३/१५

विद्युत् ऐन संशोधनको तयारी

ऊर्जा मन्त्रालयले विद्युत् ऐन संशोधनको तयारी थालेको छ । ऐन संशोधनका लागि सरोकारवालाहरूसँग छलफल सुरु गरिएको ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनले जानकारी दिए । २०४९ मा बनेको विद्युत् ऐनलाई समयसापेक्ष बनाउने भन्दै मन्त्रालयले संशोधनको तयारी गरेको हो । नयाँ संविधानअनुसार बनेको स्थानीय तह, प्रदेश र संघलाई अधिकार छुट्याउने गरी ऐन संशोधनको तयारी गर्न लागिएको हो ।

२५ वर्षअघि जारी भएको ऐन समयसापेक्ष छैन । ऐनको दफा ३८ मा उल्लेख गरिएको सजायसम्बन्धी व्यवस्थामा ऐन उल्लंघन गर्ने प्रवृद्धकहरूलाई बढीमा ५ हजारसम्म जरिवाना गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । ऐन र ऐनपछि बनेको नीति र नियमावलीमा उल्लेख भएका व्यवस्थासमेत बाझिएको ऊर्जाका अधिकारी बताउँछन् । विद्युत् ऐनको दफा ३५ मा सरकारले करार गरी विद्युत्को उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्न सक्ने व्यवस्था उल्लेख छ ।

ऐनको दफा ३५ ले सरकारले प्रतिस्पर्धा नगराई विद्युत् आयोजनाको जिम्मेवारी कुनै व्यक्ति वा कम्पनीलाई दिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

तर, ऐनपछि बनेको जलविद्युत् विकास नीति २०५८ मा भने ठीक कुनै आयोजना निर्माणका लागि अर्को कम्पनीलाई दिँदा प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा दिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

‘नेपालभित्र विद्युत् खपत हुन सरकारीस्तरबाट सम्भाव्यता अध्ययन भइसकेका १० मेगावाटभन्दा बढी क्षमताका जलविद्युत् आयोजनाहरूको विस्तृत सर्वेक्षण र विद्युत् उत्पादन गर्ने अनुमति प्रस्ताव आह्वान गरी प्रतिस्पर्धाका आधारमा प्रदान गरिनेछ,’ जलविद्युत् विकास नीतिमा भनिएको छ । ऐनको यो व्यवस्था सार्वजनिक खरिद ऐनसँग पनि बाझिन्छ ।

ऐनमा उल्लेख गरिएको यही आधारमा तत्कालीन पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले बूढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजना बिनाप्रतिस्पर्धा चिनियाँ कम्पनी गेजुवालाई निर्माणको जिम्मा दिने निर्णय गर्दा तत्कालीन व्यवस्थापिका संसदको कृषि तथा जलस्रोत समिति र अर्थ समितिको संयुक्त बैठकले सरकारलाई उक्त निर्णय कार्यान्वयन नगर्न निर्देशन दिएको थियो । दुई समितिको निर्देशनलाई आधार बनाउँदै त्यसपछि बनेको शेरबहादुर देउवा नेतृत्वको सरकारले सम्झौता खारेज गर्ने निर्णय गर्दै स्वदेशी लगानी र प्रविधिमा बनाउने निर्णय गरेको थियो । २०७४ जेठमा चिनियाँ कम्पनी गेजुवालाई दिने भनी गरिएको सम्झौता मंसिरमा खारेज गरिएको हो ।

विद्युत् ऐन र जलविद्युत् विकास नीतिमा जलविद्युत् आयोजनाले तिर्ने रोयल्टीको विषयमा पनि फरकफरक व्यवस्था छ । ऐनमा जलविद्युत् आयोजनाले १५ वर्षसम्म प्रतिकिलोवाट वार्षिक १ सय रुपैयाँ रोयल्टी तिर्नुपर्ने र प्रतियुनिट बिक्री मूल्यको २ प्रतिशत तिर्नुपर्ने प्रावधान छ । १५ वर्षपछि क्रमशः १ हजार रुपैयाँ र १० प्रतिशत तिर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

तर, जलविद्युत् विकास नीतिमा भने आन्तरिक खपतको परियोजनामा १ देखि १० मेगावाटसम्म, १० देखि सय मेगावाटसम्म र सय मेगावाट माथिका आयोजनाका लागि फरकफरक रोयल्टीको व्यवस्था

गरिएको छ । नीतिमा निर्यातमूलक आयोजनालाई इन् बढी रोयल्टी तिर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०५० मा बनेको विद्युत् नियमावलीलाई भने चौथोपटक संशोधन गरिसकिएको छ । नियमावलीको पछिल्लो संशोधनले ऊर्जा सचिवका केही अधिकार विद्युत् विकास विभागका महानिर्देशकलाई दिएको छ । नियमावली चौथोपटक २०७३ असोजमा संशोधन गरिएको थियो ।

२०५८ मा जलविद्युत् नीति सार्वजनिक भएपछि ऐन संशोधनको चर्चा भए पनि यसले पूर्णता पाएको छैन । पूर्वऊर्जामन्त्री राधा जवाली, विष्णु पौडेल र जनार्दन शर्माको पालामा पनि ऐन संशोधनको तयारी गरिएको थियो । तर, तत्कालीन राजनीतिक दलहरूबीच मस्यौदामा सहमति नजुटदा ऐन संशोधन हुन सकेन ।

ऊर्जामन्त्री पुनले वास्तविक प्रवर्द्धकले मात्रै विद्युत् आयोजना निर्माणको जिम्मा पाउने गरी ऐन संशोधन गर्न लागिएको बताए । मन्त्री पुनले बुधबार संसदमा मन्त्रालयको विनियोजित विधेयकमाथि उठेको प्रश्नको जवाफ दिने क्रममा सांसदहरूलाई ऐन संशोधन गर्न लागेको जानकारी गराएका थिए ।